

يك صد پرسش و پاسخ

درباره نماز

(دفتر دوم)

فهرست مطالب

- بخش اول. فلسفه و اسرار نماز
- خداوند مکان ندارد و در جهت خاصی نیست پس چرا بایستی به سمت قبله نماز بخوانیم؟ ۱ - 17
- تاریخ قبله چیست؟ دلایل تبدیل قبله از بیت المقدس به کعبه کدام است؟ ۲ - 19
- قنوت یعنی چه و چرا در قنوت نماز دست‌ها را پیش رو می‌گیریم؟ ۳ - 21
- چرا در قنوت، دست‌ها را به سوی آسمان بلند می‌کنیم؟ مگر خداوند جهت خاصی دارد؟ ۴ - 23
- چرا تشهد در رکعت دوم خوانده می‌شود؟ ۵ - 25
- فلسفه مسح در وضو چیست؟ ۶ - 26
- فلسفه سلام در نماز چیست؟ ۷ - 27
- چرا کیفیت نماز آیات با بقیه نمازها فرق دارد؟ ۸ - 30
- فلسفه این همه دقت در احکام شرعی چیست؟ ۹ - 31
- چرا نماز عیدین در زمان غیبت واجب نیست؟ ۱۰ - 32
- چرا سلام نماز در پایان آن قرار دارد نه در آغاز آن؟ ۱۱ - 33
- با اینکه در زمان حاضر مسافرت‌ها آسان شده است، چرا باید نماز را شکسته بخوانیم؟ ۱۲ - 34
- چرا برخی از اعمال نماز واجب و بعضی مستحب است؟ ۱۳ - 36
- آیا بهتر نیست نماز را فرادا بخوانیم تا لذت بیشتری ببریم؟ ۱۴ - 37
- بخش دوم. اهمیت و شناخت نماز
- چرا در اسلام این همه به نماز و نیت خالصانه در آن سفارش شده است؟ ۱۵ - 41
- با این همه مشکلات، چرا باید نماز بخوانیم؟ ۱۶ - 43
- علل بی رغبتی برخی افراد به نماز چیست؟ ۱۷ - 45
- کارکردهای نماز چیست؟ ۱۸ - 46
- چرا نماز با این اهمیت جزء اصول دین نیست؟ ۱۹ - 54
- کسی که نماز می‌خواند ولی دیگران را اذیت می‌کند بهتر است یا کسی که نماز نمی‌خواند اما به دیگران کمک می‌کند؟ ۲۰ - 55
- آیا خداوند همه نمازها را می‌بیند در حالی که بسیاری از آنها در يك زمان انجام می‌شود و چگونه به این همه نماز ثواب می‌دهد؟ ۲۱ - 57
- ایعاد نماز چیست؟ ۲۲ - 58
- بعد اجتماعی و سیاسی نماز یعنی چه؟ ۲۳ - 59
- نماز در پیشگاه خدا چه جایگاهی دارد و آیا با نماز می‌توانیم به خدا بیشتر نزدیک شویم یا راه‌های دیگری برای این هدف وجود دارد؟ ۲۴ - 60
- آیا عادلانه است که قبولی کلیه اعمال به نماز وابسته باشد؟ ۲۵ - 63

اقامه نماز یعنی چه ؟ 64 - 26
چرا نماز ستون دین است ؟ 66 - 27

- بخش سوم. آداب و مستحبات نماز
چرا خواندن نماز در اول وقت، برای نمازگزار شادی بخش، سبک و راحت است ولی با تأخیر در نماز، انسان احساس سنگینی می‌کند؟ 71 - 28
صفات نمازگزار حقیقی را بیان نمایید. 72 - 29
قبل از تکبیرة الاحرام، مستحب است چه تکبیراتی گفته شده و دعاهایی خوانده شود؟ 73 - 30
چه دعایی در قنوت بخوانیم بهتر است؟ 75 - 31
نماز اول ماه چگونه خوانده می‌شود؟ 79 - 32
نماز جعفر طیار چه موقع و چگونه خوانده می‌شود؟ 80 - 33
مستحبات نماز را بیان نمایید. 81 - 34
دعاهایی که هنگام وضو خوانده می‌شود چیست؟ 85 - 35
بخش چهارم. خضوع و خشوع
چه کنیم تا عبادت برای ما لذت بخش شود؟ 91 - 36
روح نماز چیست؟ 92 - 37
اخلاص در نماز را چگونه به دست آوریم؟ 96 - 38
مراتب حضور قلب در نماز چیست؟ 99 - 39
با مطالعه کتب اسرار نماز و تفسیری دریافتیم که با نماز خواندن تنها قلبم خشنود شده بدون اینکه اثر واقعی خود را در عمل ببخشد و شاید - 40
موجب تکبر هم شده است؛ چگونه می‌شود پس از کسب علم در راه سلوک، حب خدا را وارد دل کرد؟ 101
شرایط قبولی نماز چیست؟ 108 - 41
نشانه قبولی نماز چیست؟ 111 - 42
آیا این مطلب صحت دارد که برخی از ائمه(ع) هر شب هزار رکعت نماز می‌خواندند؟ و آیا چنین نمازهایی دارای کیفیت نیز هستند؟ 112 - 43
بخش پنجم. فواید و آثار نماز
چرا نمازها اثر لازم را در ما ندارند؟ و چه کنیم تا آثار نماز را در زندگی خود حس کنیم؟ 117 - 44
نمازهای نافله چه فایده‌ای دارد؟ 123 - 45
پیامدهای ترک نماز چیست؟ 125 - 46
نماز شب چه آثاری دارد؟ 128 - 47
نماز جماعت چه آثار و فوایدی دارد؟ 131 - 48
آثار و فواید نماز اول وقت چیست؟ 136 - 49
آثار رکوع چیست؟ 137 - 50
آثار سجده چیست؟ 138 - 51
تأخیر نماز از اول وقت چه پیامدهایی دارد؟ 139 - 52
بخش ششم. احکام نماز
آیا می‌توان مرجع تقلید خود را عوض کرد؟ 145 - 53
اندازه مهر نماز چه مقدار باید باشد؟ 146 - 54
هنگام نماز چگونه جواب سلام دیگران را بدهیم؟ 147 - 55
هنگامی که نماز جماعت شروع شده است و ما دیر رسیدیم چگونه اقتدا کنیم؟ 147 - 56
آیا صحیح است که کارمندان ادارات در وقت اداری، نماز بخوانند؛ در حالی که باید کار مردم را انجام دهند؟ 150 - 57
نجاست بگ چیز، از چه راهی ثابت می‌شود؟ 151 - 58
آیا شیشه حایل محسوب می‌شود؟ 152 - 59
اگر شخصی بعد از سلام نماز، بفهمد که يك رکعت از نماز را نخوانده، وظیفه‌اش چیست؟ 153 - 60
آیا زنان باید نماز را در منزل بخوانند؟ 153 - 61
اگر نمازگزار در بین نماز، متوجه مانعی در اعضای وضو شود وظیفه‌اش چیست؟ 153 - 62
اگر در بین نماز حرکت مختصری انجام دهیم آیا نماز باطل می‌شود؟ 154 - 63
تفاوت‌های احکام نماز مردان با زنان چیست؟ 154 - 64
اگر نمی‌دانیم چند روز در محل مسافرت می‌مانیم، نماز را باید چگونه بخوانیم؟ 155 - 65
آیا نمازها را باید در سه نوبت بخوانیم یا می‌توانیم در پنج وقت بخوانیم؟ 156 - 66
قیام متصل به رکوع چه قیامی است؟ 156 - 67
به چه جایی «وطن» گفته می‌شود؟ 156 - 68
کیفیت جهر و اخفات و ترتیب در نمازهای قضا چگونه باید باشد؟ 157 - 69
آیا ذکر «سمع الله لمن حمده» را می‌توان در حال حرکت گفت؟ 158 - 70
آیا گریه نماز را باطل می‌کند؟ 159 - 71
شرایط صحت وضو چیست؟ 159 - 72
آیا وضو گرفتن زیر باران اشکال دارد؟ 161 - 73
اعضای وضو را، چند مرتبه می‌توان شست؟ 161 - 74
چه چیزهایی وضو را باطل می‌کند؟ 162 - 75

- آیا در نماز می‌توان سوره را رها کرد و سوره دیگری خواند ؟ 163 - ۷۶
 غسل را چگونه انجام دهیم ؟ 163 - ۷۷
 آیا بدون نیت می‌شود نماز خواند ؟ 164 - ۷۸
 هنگام مسافرت از کجا باید نماز را شکسته بخوانیم ؟ 164 - ۷۹
 به چه جایی حد ترخص گفته می‌شود؟ 165 - ۸۰
 آیا زن می‌تواند امام جماعت شود ؟ 165 - ۸۱
 آیا زن می‌تواند جلوتر از مرد نماز بخواند؟ 166 - ۸۲
 اگر متوجه شویم چیزی که نماز با آن صحیح نیست (مانند اجزای مردار، موی گربه و...) (به لباسمان چسبیده، نمازمان چه حکمی دارد ؟ 168 - ۸۳
 سن دقیق تکلیف در پسران چه موقع است؟ 170 - ۸۴
 چه ذکری را می‌توان در رکوع و سجده گفت؟ 170 - ۸۵
 نیمه شب چه موقعی است ؟ 170 - ۸۶
 در چه صورت نماز را در مسافرت باید تمام خواند؟ 171 - ۸۷

بخش هفتم. پرسش‌های گوناگون

- چگونه از گناهانی مانند ترك نماز توبه کنیم؟ و توبه چه مراحل دارد؟ 175 - ۸۸
 جایگاه استخاره چیست و چه روش‌هایی دارد؟ 178 - ۸۹
 نماز جمعه بخوانیم بهتر است یا نماز ظهر ؟ 180 - ۹۰
 عبادت چه شرایطی باید داشته باشد ؟ 181 - ۹۱
 آیا کسی که خود به محتوا و پیام اذان عمل نمی‌کند، می‌تواند اذان بگوید ؟ 184 - ۹۲
 صلاة وسطی کدام نماز است ؟ 184 - ۹۳
 آیا بهتر نیست به جای نماز و دعا خدا را در دل بخوانیم ؟ 185 - ۹۴
 وضعیت نماز با ظهور امام زمان چگونه خواهد بود؟ 187 - ۹۵
 آیا خواندن نماز در هر روز و شب کار تکراری نیست؟ 189 - ۹۶
 قبله کجاست و چه ویژگی‌هایی دارد؟ 194 - ۹۷
 چرا نماز - حتی اگر با حضور قلب نخوانیم - باز هم يك آرامش خاطر و اطمینان خاصی به ما می‌دهد؟ 195 - ۹۸
 آیا استبراء واجب است؟ نتایج فقهی آن چیست؟ 199 - ۹۹
 جایگاه و اهمیت نماز را از دیدگاه قرآن بیان کنید. 200 - ۱۰۰

پی‌نوشت 204

۵

۶

پیش گفتار

استقبال چشمگیر از انتشار دفتر اول مجموعه «یکصد پرسش و پاسخ پیرامون نماز» و چاپ مکرر آن، ما را برآن داشت که به انتشار دفتر دوم از این مجموعه همت گماریم.
 دفتر پاسخ به سوالات نماز از آغاز فعالیت خود تا کنون به بیش از 15000 سوال کتبی پاسخ داده است؛ از این مجموعه آنچه برای عموم مفید می‌باشد، در این دو دفتر انتشار یافته است و به توفیق الهی کار در دفاتر بعدی نیز ادامه خواهد یافت
 از آقایان عباس باقری، حسنعلی بنگدار، محمدعلی حایری، حسن رفیعی، رحیم کارگر و احمد مسعودیان که در کار پاسخ دهی، تایپ و ویراستاری و تدوین این مجموعه همکاری داشته‌اند سپاسگزاریم
 ستاد اقامه نماز
 واحد پاسخ به سوالات
 مجتبی کلباسی

۷

۸

بخش اول

فلسفه و اسرار نماز

۹

خداوند مکان ندارد و در جهت خاصی نیست؛ پس چرا باید به سمت قبله نماز بخوانیم؟ - ۱
بدون تردید خداوند مکان ندارد؛ چون مکان داشتن نشانه نیاز و محدودیت است و خداوند غنی مطلق است و به هیچ چیز و هیچ کس، نیازی ندارد.
خداوند، در همه جا و یا همه کس و همه چیز هست: «فَأَيْنَمَا تُولُوْا فَتَمَّ وَجْهَهُ اللهُ» (۱)؛ «به هر جهت روکنید، آنجا روی به خدا است» در برابر خداوند
«قرار دارید

از این مقدمه چنین نتیجه گرفته می‌شود که «قبله» بدان معنا نیست که خداوند در آن سمت قرار دارد. پس فلسفه قبله، رو کردن به سمت خدا نیست؛
«چون خداوند جهت خاصی ندارد. «أَلَا إِنَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ مُّحِيطٌ» (۲)؛ «او بر همه چیز احاطه دارد
بنابر این فلسفه تغییر قبله را باید در جای دیگر جست و جو کرد

خداوند جهت ندارد؛ ولی ما انسان‌ها در زندگی و حیات مادی و معنوی خود، نیازمند جهت هستیم و قبله، تعیین کننده جهت حرکت مسلمانان در طول
تاریخ بوده و هست. اگر فرض کنیم که نماز بدون قبله بود، چه اتفاقی می‌افتاد؟ هر کس به سمتی نماز می‌خواند و همین امر موجب می‌شد تا عده‌ای،
جهتی را ترجیح بدهند و دیگران را نیز به آن دعوت کنند؛ مثلاً عده‌ای به مشرق، برخی به مغرب، گروهی به شمال، برخی به جنوب و... این
موضوع خود عاملی برای تفرقه و نزاع و درگیری می‌شد؛ حال آنکه اکنون نماز صفوف را متحد و یکپارچه می‌کند. علاوه بر این می‌توان فلسفه قبله
را در موارد زیر دسته‌بندی کرد

توجه به خانه توحید و به نداگر یکتاپرستی حضرت ابراهیم(ع)؛ ۱.

توجه به زادگاه و خاستگاه دعوت توحیدی پیامبر(ص)؛ ۲.

توجه دادن به اولین بنا و معبد روی زمین؛ ۳.

وحدت‌بخشی به صفوف مسلمانان؛ ۴.

ایجاد روح جامعه‌پذیری و الفت در بین مسلمانان و جوامع اسلامی؛ ۵.

ایجاد هویت مستقل فرهنگی در جامعه اسلامی. ۶.

تاریخ قبله چیست؟ دلایل تبدیل قبله از بیت‌المقدس به کعبه کدام است؟ - ۲

سال‌ها قبله مسلمانان، بیت‌المقدس بود. کعبه در آن زمان به صورت بتخانه در آمده بود و مصلحت نبود که اسلام آن را قبله عبادت قرار دهد؛ ولی
پس از هجرت، شرایطی پیش آمد که قبله مسلمانان از بیت‌المقدس، به مسجد الحرام تغییر یافت. یکی از علل آن زخم‌زبان‌هایی بود که یهودیان به
مسلمین می‌زدند و می‌گفتند: شما خودتان قبله ندارید و به سوی قبله ما نماز می‌خوانید! رسول خدا(ص) از این موضوع ناراحت بود و انتظار گشایشی
را از سوی خدا می‌کشید، تا آن‌گاه که آیات قرآن نازل شد و دستور آمد که هر کجا هستید، رو به مسجدالحرام بایستید و نماز بخوانید. آیات تغییر قبله،
در طول تاریخ به مسلمانان این درس را می‌دهد که مستقل و آزاد باشند و زیر بار منت دیگران - حتی در مسائل عبادی - نروند و شرافتمندانه زندگی
کنند

این فرمان تغییر قبله، به علاوه امتحانی برای مسلمانان بود تا معلوم شود، چه کسانی مطیع و پیرو کامل دستورهای خدا و پیامبرانند و چه کسانی
بهانه‌جویی و اعتراض می‌کنند

بنابر این مسلمانان باید در عبادت، رو به کعبه کنند؛ حتی در کارهایی همچون خواب و خوراک خوب است به سمت قبله باشند. ذبح حیوانات نیز
باید رو به قبله باشد و گرنه گوشت آنها حرام می‌شود. این جهت‌گیری در همه امور به سوی کعبه، درس یکتاپرستی، ایمان و به یاد خدا بودن را به
مسلمانان می‌دهد، تا همواره توجه به خانه محبوب و معبود داشته باشند و از غفلت به در آیند. به علاوه این سمت‌گیری به سوی قبله واحد، نظم و
وحدتی شگفت‌انگیز و زیبا می‌آفریند و همه مسلمانان در هر جای دنیا، وقت نماز به سوی آن کانون خدایی رو می‌کنند. اگر کسی از فراز آسمان‌ها به
صفوف نماز گزاران کره زمین بنگرد، دایره‌های متعددی را می‌بیند که مرکزیت همه آنها، «کعبه» است

توحید» نقطه تمرکز فکر، دل، جان و صفوف مسلمین است. از رهگذر توجه به قبله، علم هیئت، جغرافیا و جهت‌شناسی نیز در میان مسلمانان «
رشد کرد. آری کعبه، یادگار مبارزات توحیدی حضرت ابراهیم و اسماعیل(ع) و حضرت محمد(ص) است. حضرت مهدی(عج) نیز در قیام جهانی
خویش، به کعبه تکیه می‌کند و به اصلاح جهان می‌پردازد. این کعبه است که برای نماز و نیایش، قبله بگ مسلمان قرار می‌گیرد

قنوت یعنی چه و چرا در آن دست‌ها را پیش رو می‌گیریم؟ - ۳

قنوت از ماده «قنت» به معنای اطاعت و نیز به معنای دعا است. قنوت نماز را از آن جهت که برای دعا است، «قنوت» نامیده‌اند
در دعا بالا بردن دست‌ها در پیش روی و یا بالای سر قرار دادن آن، بیانگر اظهار نیاز و حاجت‌مندی به درگاه خدا است
از نظر فیزیولوژیکی هم دست‌ها و انگشتان، امواج نیرومندی دارند که در بسیاری موارد، استفاده می‌شوند؛ از جمله در هیپنوتیزم و یا به هنگام
درد، تفکر عمیق و... دست‌ها به کمک می‌آیند و موجب تخفیف درد و آرامش می‌گردند

دست‌هایی که به آسمان بلند می‌شود، امواجی را ارسال و امواجی را دریافت می‌کنند. دست از حساس‌ترین اعضای بدن است که در همه امور نقش
ایفا می‌کند؛ حتی در فکر کردن دست‌ها به کار گرفته می‌شوند

در دعا و درخواست از خداوند نیز دست نقش مؤثری دارد. از این رو در روایات آمده‌است
ابوبصیر از امام صادق(ع) درباره دعا و دست برافراشتن به هنگام دعا پرسش کرد؛ حضرت فرمود: «دست برداشتن به هنگام دعا بر چهار گونه
است

در پناه بردن به خداوند کف دست‌ها را به جانب قبله می‌گیری؛ ۱.

در دعای برای رزق، کف دست‌ها را به طرف آسمان می‌گیری؛ ۲.

در «نتیله» با انگشت سبابه (شهادت) اشاره می‌کنی؛ ۳.

(در «ابتهاال»، دست‌ها را بالاتر از سر می‌بری و به هنگام تضرع انگشت سبابه را حرکت می‌دهی و این دعای پنهان است.» (3). ۴.

چرا در دعا و قنوت نماز دست‌ها را به سوی آسمان بلند می‌کنیم؟ مگر خداوند جهت خاصی دارد؟ - ۴
وقتی انسان در مقابل خداوند خود - که غنی مطلق است - قرار می‌گیرد، باید بهترین شیوه را به کار ببرد. در این صورت دست‌ها را به طرف بالا می‌گیرد و درخواست خود را مطرح می‌کند... اما چرا به طرف بالا؟ مگر خداوند در همه جا حضور ندارد؟ بالا و پایین نسبت به ما است که روی زمین قرار داریم! فرضاً اگر کسی روی کره ماه قرار گیرد، به نظرش می‌رسد که زمین بالای سر او قرار گرفته است. بنا بر این بالا و پایین امری نسبی است.

حالت روحی روانی انسان، طوری است که چیزهای نفیس و معنوی را به بالا نسبت می‌دهد و از بالا تقاضا می‌کند و کسانی را که مقام عالی‌تری دارند، بالا دست قرار می‌دهد. سر انسان که محل درک، شعور، عقل و مرکز فرماندهی بدن است، در بالاترین نقطه قرار دارد. قرآن نیز فرموده است: (رُزِقَ شَمًا در آسمان است) (4).

حضرت علی(ع) در پاسخ همین سؤال فرمودند: «اذا فرغ احدكم من الصلاة فليرفع يديه الى السماء و لينصب في الدعاء، فقال ابن سبأ: يا امير المؤمنين! اليس الله في كل مكان؟ قال: نعم، قال: فلم يرفع يديه الى السماء؟ فقال: او ما تقرا «و في السماء رزقكم و ماتوعدون». فمن اين يطلب الرزق الا من موضع الرزق و موضع الرزق و ما وعد الله السماء» (5)؛ «وقتی از نماز فارغ شدید، دستانتان را به طرف آسمان بالا ببرید و دعا کنید. این سبب سوال کرد: مگر خداوند در همه مکان‌ها نیست؟ حضرت فرمود: درست است. سؤال کرد: پس چرا دستمان را به طرف آسمان بالا ببریم؟ حضرت فرمود: آیا قرآن نخوانده‌اید که فرموده است: «رزق شما و آنچه وعده داده شده‌اید، در آسمان است» پس از کجا باید رزق را طلب کرد؟ باید «از موضع و جای رزق و آنچه که خداوند وعده کرده، طلب نمود که آسمان است».

چرا تشهد در رکعت دوم خوانده می‌شود؟ - ۵
اصل نمازها دو رکعتی است که به آن «فرض الله» می‌گویند و دو رکعت دیگر آن «فرض النبی» است. از همین رو در پایان دو رکعت تشهد خوانده می‌شود. «قنوت» نیز که در نماز مستحب است، در پایان رکعت دوم خوانده می‌شود. البته باید توجه داشت که مقرر شدن جایگاه و شرایط خاص برای هر عمل، خود از اهداف و فلسفه‌های نماز است تا روح وحدت و یگانگی و همراهی داشتن را در نمازگزاران تقویت کند و آنان را منظم و جامعه پذیرتر نماید.

فلسفه «مسح» در وضو چیست؟ - ۶
بعضی از حکمت‌های مسح سر و پاها عبارت است از:
این دو عضو، حتی به اندازه يك مسح و دست کشیدن، مورد توجه قرار گرفته و پاکیزه شوند. ۱.
نمازگزار بداند که باید سر خود را - که محل افکار و عقاید و اندیشه‌ها است - برای نماز پاکیزه کند و پای خود را هم که وسیله حرکت به سوی ۲. اهداف الهی است، تطهیر نماید و از حرکت در مسیر غلط باز دارد. این بدان معنا است که نمازگزار برای رسیدن به خدا، باید از سر تا به قدم پاک و «درست و منزه شود»: «ان الصلاة تنهى عن الفحشاء و المنکر» (6) و به قول شاعر: «پاک شو اول و آن که به خرابات خرام».

فلسفه «سلام» در نماز چیست؟ - ۷
آخرین مرحله نماز، سلام و درود فرستادن بر پیامبر اکرم (ص)، بندگان صالح و همه نمازگزاران است. تکبیرة الاحرام «اجازه ورود به نماز و «سلام» اجازه خروج از آن است»
در باره حکمت و فلسفه «سلام» می‌توان به موارد زیر اشاره کرد
احساس یگانگی و همدلی مسلمانان. ۱.
نماز گزار وقتی در سلام نماز به همه مؤمنان و بندگان صالح و بر خودش سلام می‌دهد، احساس می‌کند که تنها نیست و یکی از آحاد امت بزرگ اسلام است و با مردان خدا، در هر جای زمین، احساس همبستگی می‌کند
امان خواستن از خدا. ۲.

. واژه سلام در میان دو معنا مشترك است: 1. درود و تحیت و آرزوی سلامتی کامل برای مؤمنان، 2. نام مقدس خداوند طبق معنای نخست، مفهوم سلام‌های نماز روشن است؛ ولی بر اساس معنای دوم؛ اشاره و کنایه از این است که نمازگزار به اذن پروردگار، سلامتی و امن از عذاب را برای مؤمنان تقال می‌زند
امام صادق (ع) می‌فرماید: «معنی السلام فی ذبیر کل صلاة الامان (7)؛ معنای سلام در آخر هر نمازی، امان است»؛ یعنی، اگر نماز را در حالی (که قلبش خاضع است به جای آورد، از بلاهای آخرت در امان خواهد بود» (8)

جلب رحمت الهی. ۳.
امام علی (ع) می‌فرماید: در معنای «السلام علیکم و رحمة الله و برکاته» از خدا ترحم خواستن برای خود و همه بندگان است، که این خود سبب (ایمن شدن از عذاب قیامت است» (9)

یاد آوری نام الهی. ۴.
امام صادق (ع) فرموده است: «سلام، یکی از اسم‌های خدا است و اگر می‌خواهی سلام نماز را به خوبی انجام داده و معنایش را ادا کنی، پس باید (از خدا بترسی و دین، قلب و عقلت را سالم نگه داری و آنها را به ظلمت گناه نیلایی» (10)

تلقین نیکی‌ها و شایستگی‌ها. ۵.
یکی از درس‌ها و ثمرات نماز این است که هر نماز گزاری، در هر شبانه روز، پنج بار به خود تلقین می‌کند که: از بندگان نیکوکار و شایسته خداوند است (السلام علینا و علی عباد الله الصالحین). کسی که نماز می‌خواند، اگر به معنای این جمله توجه کند، وجدانش تحت تأثیر قرار می‌گیرد و (سعی می‌کند با پیام آن تلقین، مخالفت نکند و اعمال خلاف مرتکب نشود و خود را هر چه بیشتر به نیکوکاران، نزدیک سازد) (11)
ارتباط با فرشتگان. ۶.

سلام، نوعی ارتباط با فرشتگان و اظهار دوستی با آنان است. در بیان این مطلب، روایتی نقل شده است که از امام صادق (ع) پرسیدند: چرا در وقت سلام، نماز گزار نخست رو به طرف راست بر می‌گرداند، نه به چپ؟ فرمود: ملکی که کارهای بد را می‌نویسد، در طرف چپ است. و چون (نماز هم‌هانش خوب است و بدی در او نیست، به طرف راست سلام داده می‌شود، نه طرف چپ)» (12).

پیوند دوستی و محبت با دیگران ۷.
سلام، خواستاری سلامتی، امنیت، خیر و برکت و سعادت است. نماز گزار با سلام دادن، نشان می‌دهد که دوست دار و خیرخواه همه خوبان و نیکوکاران است و همواره آرزوی سلامتی آنان را دارد. این مسأله باعث نزدیکی قلب‌ها به هم و مستحکم‌تر شدن دوستی‌ها و برادری‌ها است.

چرا کیفیت «نماز آیات» با بقیه نمازها فرق دارد؟ - ۸
هر نمازی، دارای مقررات خاصی است که آن را از بقیه نمازها متمایز می‌سازد؛ چون وضعیت جغرافیایی به هنگام خسوف و کسوف، زلزله و... استثنایی است، نماز آیات نیز شکل استثنایی دارد و در هر رکعت پنج رکوع دارد.
یکی از آثار و اهداف نماز، آرامش بخشیدن به دل‌ها است. از آنجا که در وضعیت‌های بحرانی، میزان اضطراب و تشویش بیشتر است؛ نیاز فزون‌تری به ذکر و توجه به خداوند وجود دارد تا نگرانی‌های روحی برطرف شده و آرامش جایگزین آن گردد. از این رو در نماز آیات، رکوع بیشتری تشریح شده تا این نماز ویژه، نتیجه بهتری را در راستای اهداف نماز و یاد خدا ایفا کند.
موضوع دیگر مراعات اصل تنوع است؛ چرا که طبیعت انسان تنوع طلب است؛ به همین جهت نماز متفاوت برای او جاذبه فزون‌تری دارد و بیشتر در خاطره او باقی می‌ماند.

فلسفه این همه دقت در احکام شرعی چیست؟ - ۹
نماز و تمامی شرایط و اجزای آن، دارای فلسفه‌هایی است که خلاصه‌آن به شرح زیر است:
تکرار و تلقین به جهت قدرت یافتن فرد بر کنترل خویشتن؛ چرا که دقت فرد در هر عمل، نوعی تمرین برای اعمال دیگر است؛ ۱.
ایجاد نظم و هماهنگی در بین نمازگزاران و ایجاد زمینه‌های نظم و جامعه پذیری؛ ۲.
اگر بنا باشد هر کس در هر عملی به نحو دلخواه عمل کند؛ نه تنها زمینه‌ای برای ارتباط افراد و همسویی آنان فراهم نمی‌گردد؛ بلکه زمینه ۳.
اختلاف، تفرقه، اعمال سلیقه‌ها و دوری افراد از یکدیگر فراهم می‌آید؛
اگر با تمرینات نظامی آشنایی داشته باشید، در می‌یابید که تا چه میزان نظم و دیسیپلین در آن عرصه‌ها، حاکم است و این کار تا چه اندازه در ۴.
ایجاد روحیه نظم و انضباط در افراد تاثیر دارد.
دقت‌هایی که در مقدمات، مقارنات، شرایط، آداب و دیگر احکام آن می‌گردد؛ بر کلیه امور زندگی انسان، تأثیرات مثبت و ارزنده‌ای دارد.

چرا نماز عیدین (عید قربان و فطر)، در زمان غیبت واجب شمرده نشده است؟ - ۱۰
برای این که حاکمان جور، در زمان‌های مختلف، کمتر بتوانند از نماز عید، برای اهداف و مقاصد خود بهره ببرند و با تظاهر به اسلام و استفاده از احساسات مذهبی مردم، منافع خود را تامین کنند، نماز عیدین در زمان غیبت واجب نشده است. اگر به تاریخ مراجعه کنیم، می‌بینیم که بنی امیه و بنی عباس چگونه به نام اسلام، حتی از اعیاد به نفع حکومت‌های خود بهره می‌بردند. از این رو در روایات رسیده از اهل بیت (ع)، وجوب نماز عید مقید به زمان حضور معصوم شده است.

چرا «سلام» نماز در پایان آن قرار دارد، نه در آغاز آن؟ - ۱۱
سلام فقط برای شروع و آغاز دیدار نیست؛ بلکه در فرهنگ و لغت عرب، به معنای خداحافظی نیز می‌باشد. آنان زمانی که از یکدیگر جدا می‌شوند، می‌گویند: «سلام علیکم»
در باره «سلام آخر» نماز گفته شده است: انسان در نماز، ارتباطی وثیق با خدا برقرار و با دیگران قطع رابطه می‌کند. اما در پایان نماز - که بازگشت از معراج است - با خلق خدا ارتباط پیدا می‌کند و در این مرحله به مؤمنان و صالحان سلام و درود می‌فرستد.
نماز گزار با «تکبیر الاحرام» وارد نماز می‌شود و چیزهایی برای او حرام می‌گردد. اما سلام نماز برای این است که نماز گزار با آن، از نماز خارج شود. نماز گزار از ابتدای نماز تا آخر، کم کم حضورش پیش خدا، ملانکه و پیامبران زیاد می‌شود و «سلام» تحیت به پیامبران، مؤمنان و ملانکه‌ای است که حاضر شده‌اند.
سلام، سلامتی بنده از آتش به وسیله نمازی است که قبول شده و با نماز مقبول، سایر اعمال او هم پذیرفته می‌شود. بنابراین این پایان نماز جای سلام، تحیت، سلامتی و شادمانی است؛ نه ابتدای نماز.

با اینکه در زمان حاضر مسافرت‌ها آسان شده است؛ چرا باید نماز را شکسته بخوانیم؟ - ۱۲
نماز قصر تخفیفی برای مسافر است؛ چرا که شخص مسافر، نوعاً گرفتاری‌هایی دارد که ذهنش به آن مشغول است و بایستی بدان بپردازد. پس سختی سفر و استفاده از فرصت، دو حکمت اصلی برای نماز مسافر است.
ممکن است تصور شود در زمان‌های گذشته، سفر دارای مشکلات متعددی بود که اکنون از آن خبری نیست (مسافرت پیاده و یا با حیوان)؛ ولی اکنون که وسایل پیشرفته و آسان وجود دارد، دیگر نماز مسافر چه مصلحتی دارد که شکسته باشد؟
هر چند امروزه وسایل سفر راحت شده؛ ولی در عین حال، فشارهای عصبی و فرصت‌های محدود، جایگزین آن شده است. برای نمونه شخصی که با هواپیما مسافرت می‌کند، گرچه با سریع‌ترین و راحت‌ترین وسیله به سفر می‌رود؛ ولی چند دقیقه تأخیر، می‌تواند مانع سفر او شود. علاوه بر این که شرایط هر زمان را با مجموع ویژگی‌های همان عصر باید سنجید؛ نه با اعصار گذشته و آینده. امروز نیز سفر کاری است که با فشارهای عصبی و زحمت همراه است؛ چنان که در گذشته مشکلاتی از نوع دیگر داشته است. بنابراین در زمان حاضر نیز مصلحت برای تخفیف وجود دارد.

چرا بعضی از اعمال نماز، واجب و بعضی مستحب است؟ - ۱۳

در نماز يك سري وظايف و تكاليف واجب وجود دارد كه بدون آنها، «نماز» كامل و قابل قبول نيست. اين اعمال واجب، طوري تنظيم شده است كه نمازگزار، هميشه و در همه حال، بتواند به راحتی، آنها را به جا آورد. در ضمن همه مردم - چه جوان و چه پير، چه زن و چه مرد، چه با سواد و چه بي سواد - آنها را به آساني ياد گرفته و عمل كنند

اما «مستحبات»، اعمال و آدابی است كه به جای آوردن آنها ثواب و پاداش دارد و در تكامل نماز و رشد معنوی انسان، دارای نقش است. از طرف ديگر، افراد می‌توانند با توجه به روحیه، معرفت، دانش و وقت خود، مستحبات را به جا آورند و سختی و فشاری نیز متحمل نشوند از آن جایی كه مستحبات، با اراده و علاقه خود شخص خوانده می‌شود - نه از سر تكليف - نقش زیادی در پرورش اخلاقی فرد و تقرب بیشتر او به خدا دارد. ضمن آنكه واجبات تأمین حداقل «ذکر» است؛ از این رو برای تأمین نیازهای ديگر، مستحبات نیز بیان شده است

آیا بهتر نیست نماز را فرادا بخوانیم تا لذت بیشتری ببریم ؟ - ۱۴

نماز يك عبادت تك منظوره نيست؛ بلكه هندسه آن چند ضلعي است و به يك هدف خاصی محدود نمی‌شود

اگر هدف نماز، تنها لذت ذکر و معرفت بود، این پیشنهاد كاملاً صحيح بود كه با رفتن به كنج عزلت و گوشه نشینی و مراقبت فردی، بیشتر می‌توان آن حالات معنوی و عرفانی را تحصیل كرد؛ ولی نماز اسلام، نمازی است كه دارای بعدی كاملاً اجتماعی است. به همین جهت اصل در نماز، جماعت است و «ضمایر جمع» در سوره حمد، شاهد مدعی ما است. پس بایستی با نماز در جامعه، حرکت كرد و هنر این است كه آدمی، به گونه‌ای باشد كه در عین اشتغالات گوناگون، از ذكر خداوند غافل نگردد و همواره او را حاضر و ناظر ببیند و در حقیقت در همه احوال، مشغول به نماز باشد

نماز اسلام، نماز ناهی از منكر و عمود برپایی خیمه دین است و چنین عبادتی، با گوشه‌گیری تحقق نمی‌یابد

به گفته یکی از بزرگان دانش، «نماز فرادا» همانند آن است كه هر شخصی در اتاق خود، چراغی داشته باشد كه اگر خاموش شود از نور بی‌بهره خواهد بود؛ ولی «نماز جماعت»، همانند آن است كه در كنار هم هر كدام، چراغی داشته باشیم كه در صورت خاموش شدن يك یا چند مورد از آن، نور از بین نمی‌رود و از نور ديگر بهره برده می‌شود

بخش دوم

اهمیت و شناخت نماز

۱۱
۱۲
۱۳

چرا در اسلام این همه به نماز و نیت خالصانه در آن، سفارش شده است ؟ - ۱۵

اهمیت نماز در بین همه دستوره‌های ديگر اسلام، بدین جهت است كه

نماز روح انسان‌ها را با مبدأ هستی بخش، مرتبط و متصل می‌سازد و با این ارتباط، روح و جان آدمی را زنده، با نشاط و آرام نموده و او را ۱. برای انجام دادن سایر تكالیف و وظايف فردی و اجتماعی آماده می‌كند. به این جهت می‌توان گفت؛ نماز موتور محرکه سایر اعمال و دستورات اسلامی است؛ زیرا کسی كه به نماز اهمیت بدهد، به سایر تكالیف هم اهمیت خواهد داد و آنها را با نیت خالص به جا خواهد آورد. اما اگر کسی نماز را برای خدا نخواند، معلوم نیست عمل دیگری را برای خدا انجام دهد. شاید بتوان گفت: چنین فردی، سایر اعمال را یا انجام نمی‌دهد و یا با نیت صحیح به جای نمی‌آورد و بهره‌ای از آن نمی‌گیرد

خواندن نماز، علاوه بر آنكه انجام دادن يك دستور و واجب الهی است؛ خود مانع از دست زدن به زشتی‌ها، خلاف‌ها و گناهان ديگر است. ۲.

(نمازگزار واقعی، از فحشا و منكرات به دور است؛ چنان كه قرآن می‌فرماید: «ان الصلاة تنهى عن الفحشاء والمنكر» (13)

نماز از بعد سیاسی، مسلمین سراسر جهان را هر روز به سمت قبله و مردم هر شهر و روستا را در جماعات مساجد، متحد و منسجم می‌كند و ۳. به آنان شكوه، عظمت و اقتدار می‌بخشد. این خاصیت نماز بدین صورت فراگیر و روزانه، در هیچ عبادتی ديگر یافت نمی‌شود. البته در مراسم حج، مسلمانان گرد خانه طواف می‌کنند و متحد و منسجم می‌شوند؛ اما حج سالی يك بار و برای افرادی است كه استطاعت این سفر را دارند؛ ولی نماز هر روز و برای همه افراد است و هیچ زمانی در طول شبانه روز نیست كه عده‌ای به طرف قبله نماز نگزارند

با این همه مشکلات، چرا باید نماز بخوانیم؟ - ۱۶

مؤمن هم در این دنیا و هم در آن دنیا، خوشبخت است؛ ولی خوشبختی به این نیست که فرد الزاماً زندگی مرفهی داشته باشد! آیا همه کسانی که زندگی مرفهی دارند، خوشبخت هم هستند؟ خیلی از کسانی که زندگی مرفهی دارند، در آرزوی يك لحظه خوشی و آرامش هستند. در مسائل مادی، همیشه باید خود را با کسانی مقایسه کرد که ضعیف‌تر اند؛ وگرنه چنانچه صاحب ثروت هنگفتی نیز بشود، به آرامش نخواهد رسید؛ چون طبیعت انسان به گونه‌ای است که با زیاد داشتن قانع نمی‌شود؛ بلکه حریص‌تر می‌شود! آنچه که انسان را قانع می‌کند و باعث آرامش خاطر او می‌شود، قناعت است درباره نماز بهتر است يك لحظه ببینیم که برای چه باید نماز بخوانیم؟ آیا خداوند به نماز ما نیاز دارد (او که غنی مطلق است؟) آیا برای ترس از عذاب و جهنم نماز بخوانیم؟ یا برای طمع به بهشت؟ و یا اینکه در این دنیا به مال و ثروت بیشتری دست یابیم و خداوند عوض نماز، مال و ثروتی به ما بدهد؟ یا این که خداوند لایق این ستایش است؟ خداوندی که خالق ما است، به ما توانایی بخشیده و عقل عنایت کرده است. آیا خداوند که همه چیز را برای انسان خلق کرده و در اختیار او قرار داده، لایق ستایش نیست؟ خداوندی که پیامبران را فرستاد تا راه سعادت را به انسان‌ها بیاموزد، قابل ستایش نیست؟! اگر ملاک به جا آوردن نماز، فقر و غنای مادی بود، تمام پیامبران و امامان بایستی از ثروتمندترین افراد می‌بودند؛ در حالی که اگر به قرآن و کتیبید؛ ولی دست از عبادت خداوند بر نداشت. پیامبر اکرم(ص) چه تاریخ مراجعه کنیم، خلاف این به دست می‌آید. حضرت ایوب، چه درد و رنج‌هایی رنج‌هایی برد و چه گرسنگی‌هایی کشید؛ اما هیچ‌گاه از عبادت دوری نجست و... اگر قرار باشد کسی مشکلی نداشته باشد تا نماز بخواند، باید بیشتر مردم بلکه همه نماز نخوانند؛ چون هیچ انسان بدون مشکل و گرفتاری پیدا نمی‌شود؟! اگر یکی مشکل وسایل خانه را دارد؛ دیگری مشکل خود خانه را دارد! و اگر خانه و وسایل زندگی دارد، با مشکل دیگری دست به گریبان است و... پس نماز را باید برای شکر خدا و شاکر بودن در برابر احسان او و نعمت وجود سلامتی، عقل و... خواند

علل بی رغبتی برخی افراد به نماز چیست؟ - ۱۷

بی‌رغبتی و ترک نماز علل متعددی دارد؛ از جمله

۱. عدم آشنایی با فلسفه نماز؛

احساس تحجر و عقب ماندگی (تحت تأثیر تبلیغات غرب و غربزدگان)؛ ۲.

تنبلی و تن پروری؛ ۳.

مسامحه کاری؛ ۴.

احساس خودنمایی و ریاکاری؛ ۵.

احساس بی‌فایده بودن نماز به علت گناهکار بودن؛ ۶.

تربیت نادرست خانواده؛ ۷.

محیط و اجتماع فاسد؛ ۸.

دوست فاسد؛ ۹.

برخوردهای نامناسب افراد. ۱۰.

شخصی که در خواندن نماز سستی می‌کند و به آن بی‌رغبت است، باید به عوامل یاد شده توجه کند و سپس به درمان و برطرف کردن آن اقدام نماید؛ مثلاً اگر دوست فاسد، عامل ترک نماز است، باید رابطه با او را کاملاً قطع کند و اگر با فلسفه نماز آشنایی ندارد؛ به مطالعه و تفکر در اسرار و فلسفه‌های نماز بپردازد. البته در هر مورد، بایستی درمان مناسب آن را به کار گرفت

کارکردهای نماز چیست؟ - ۱۸

الف. کارکرد روحی و معنوی

نماز ستون دین و رکن اصلی آن است «الصلاة عمود الدین» و دائماً روح را با خداوند رحمان و صفات نیکوی او مرتبط می‌سازد. به طور کلی وقتی يك دین با عملی زنده و روزانه توأم نباشد - که میان بنده و آفریدگار را ارتباط دهد و روح را به سوی رستگاری بکشاند - بی مفهوم خواهد بود.

امام باقر(ع) به یکی از یارانش فرمود: «آیا می‌خواهی ریشه، شاخه و بلندترین قله اسلام را به تو معرفی کنم؟ عرض کرد: بله، فدایت شوم! آن

(حضرت فرمود: ریشه‌اش نماز، شاخه‌اش زکات و قله مرتفعش جهاد است»(14)

فلسفه مهم‌تری که برای نماز هست، این است که انسان را به یاد خدا می‌اندازد و آن ریشه اصلی هر خیر و سعادت است

امام صادق(ع) در مورد آیه «و لذكر الله اكبر» می‌فرماید: منظور این است که به یاد خدا بیفتد و به سراغ حلال برود و با یاد خدا از حرام چشم

(بپوشد. 15)

پیامبر اکرم(ص) از یاران خود سؤال فرمود: «اگر بر در خانه کسی نهی از آب صاف و پاکیزه باشد و در هر روز پنج بار خود را در آن شست و شو دهد، آیا چیزی از آلودگی و کثافت در بدن او می‌ماند؟» یاران عرض کردند: نه؛ حضرت فرمود: «نماز درست همانند این آب جاری است. هر

«زمان که انسان نماز می‌خواند، گناهانی که در میان دو نماز انجام شده است، از میان می‌رود

ب. آرامش بخشی نماز

(همانا با یاد خداوند دل‌ها آرامش می‌یابد»(16)

اصولاً یاد خدا مایه حیات و آرامش دل‌ها است و هیچ چیز چنین آرامشی را ایجاد نمی‌کند

بسیاری از دانشمندان علوم روانی و روان پزشکی، به این نکته پی برده‌اند که دعا و بر پا داشتن نماز و اعتقاد محکم به خداوند و دین، نگرانی،

تشویش، یأس و ترس را - که موجب بسیاری از بیماری‌های روحی است - بر طرف می‌سازد

انسان ناخود آگاه در مواقع ترس و ناامیدی، نام خدا را به زبان می‌آورد و از او یاری می‌طلبد. پس به یاد داشتن، به یاد آوردن و ارتباط با خداوند

سبحان، از طریق نماز به سهولت امکان‌پذیر است. امام صادق(ع) می‌فرماید: هنگامی که با غمی از غم‌های دنیا روبه‌رو می‌شوید، وضو گرفته به

(مسجد بروید، نماز بخوانید و دعا کنید؛ زیرا خداوند دستور داده است: «... و استعینوا بالصبر و الصلاة...»(17)

(هرگاه برای امیرالمؤمنین(ع) مشکلی پیش می‌آمد نماز می‌خواندند و به دنبال حل مشکل می‌رفتند. 18)

ج. ایجاد تمرکز

توجه و تمرکز - که از شرایط مهم نماز است - وسیله‌ای برای پرورش و تمرین حضور ذهن و تمرکز حواس است که در زندگی بسیار حایز اهمیت بوده و بیشتر موقفیت‌های انسان، در نتیجه همین تمرکز فکر و توجه کامل و حضور ذهن است: «به راستی مؤمنان رستگارانند، کسانی که در (نمازشان خشوع می‌ورزند» (19)

سیاس‌گزاری از خدا (نماز) خود انگیزه‌ای محکم و دستاویزی مطمئن، برای افزایش معنویت و اتصال به سرچشمه معنویت است. بدیهی است افزایش معنویت، روح و روان انسانی را متعالی می‌سازد (د) کارکرد بازدارندگی

(ان الصلاة تنهى عن الفحشاء و المنکر...» (20)

نماز با متوجه نمودن انسان، به سوی خدا و صفات نیکوی الهی و روز قیامت، آدمی را از بدی‌ها باز می‌دارد و فضایل اخلاقی و انسانی را در وی تقویت و به اخلاق الهی آراسته می‌کند. فلسفه بزرگ نماز، باز داشتن انسان از زشتی‌ها و منکرات است و از آن‌جا که انسان را به یاد نیرومندترین عامل باز دارنده (یعنی اعتقاد به مبدأ و معاد) می‌اندازد، دارای اثر بازدارندگی از فحشا و منکر است. نماز خودبینی، کبر و غرور را در هم می‌شکند؛ چنان که امام علی (ع) فرمود

(خداوند ایمان را برای پاکسازی انسان‌ها از شرک واجب کرده است و نماز را برای پاکسازی از کبر و...» (21) ...»

اگر نماز گزار بداند که چقدر از رحمت خداوند او را فرا گرفته، سرش را از سجده بر نخواهد داشت» (22). «نماز وسیله تقرب هر پرهیزکار به خداوند است» (23)

ه. کارکرد تربیتی، اجتماعی

نظافت و طهارت لباس و بدن، غصبی نبودن لباس و محل نماز، وقت‌شناسی و... از شرایط صحت نماز است و نمازگزار واقعی، طبق آیات 19 تا 35 سوره «معاراج» کسی است که: «نمازش ترک نشود؛ قسمتی از اموال خود را متعلق به بی‌نویان و محرومان بداند؛ روز جزا را باور داشته باشد و خود را از عذاب پروردگار ایمن نداند؛ دامن خود را از شهوت‌رانی پاس نگه دارد؛ و به امانت‌ها و پیمان خود وفادار باشد؛ برای حفظ حقوق مردم نترسد و برای شهادت قیام کند». علاوه بر این شعارهای متن نماز، خود سازنده و تربیت کننده فرد و اجتماع است. نماز روح انضباط را در انسان تقویت می‌کند؛ چرا که دقیقاً باید در اوقات معینی انجام گیرد که تأخیر و تقدم آداب و احکام آن، موجب بطلان نماز می‌شود (24)

(رسول خدا) ص (فرمود: «کسی که نماز را سبک شمارد، شفاعت من شامل حال او نمی‌شود» (25)

و. کارکرد سیاسی

یکی از امتیازات حکومت اسلامی، بر سایر مکتب‌های سیاسی، نماز و سایر برنامه‌های عملی آن است؛ چرا که همه مکتب‌ها، در ابتدا صحبت از خلق می‌کنند و نویدهای بسیار به مردم می‌دهند. مردم نیز قول پیروی، فداکاری و همبستگی می‌دهند. اما پس از مدتی، ایده‌ها، شعارها، وعده‌ها و قرارها به دست فراموشی سپرده می‌شود و به وضع اختناق و استعمار باز می‌گردند. اما اسلام با برنامه‌های عملی و تمرین‌های روزانه و شعارهای سازنده اذان، اقامه و سایر عبادات، ایده‌ها و تعهدات و مسؤولیت‌ها را در میان همه اقشار، زنده و پایدار می‌دارد و باعث می‌شود که دولت و ملت، همواره به عهد خود وفادار بمانند

باید توجه داشت که هر روز مسلمانان - بدون هیچ‌گونه امتیازی - با شنیدن صدای اذان، دست از کارهای دنیا شسته، برای نماز جماعت گرد هم جمع می‌شوند و روح ایمان، وحدت، همبستگی، تعاون و همیاری - که ضامن اجرای قوانین است - در آنان تجدید و تقویت می‌گردد ز. کارکرد معنوی

حضرت علی (ع) می‌فرماید: «نماز گناهان را مانند ریش برگ فرو می‌ریزد». در قرآن آمده است: «نماز شب انسان را به مقام والای معنوی می‌رساند» (امام علی) ع (می‌فرماید: «محبوب‌ترین اعمال نزد خداوند نماز است.» همچنین خداوند در سوره «نور» (آیات 37 و 56 و 63) و سوره «اسرا» (آیات 106 79 78 64 88 و 110) انسان را به تفکر و تعقل در مورد نماز و آیات الهی فرا می‌خواند. حضرت رضا (ع) فرمود: «علت تشریح نماز این است که توجه و اقرار به ربوبیت پروردگار و مبارزه با شرک و بت‌پرستی، قیام در پیشگاه پروردگار در نهایت خضوع و نهایت تواضع، اعتراف به گناهان، تقاضای بخشش از معاصی گذشته و نهادن پیشانی بر زمین برای تعظیم پروردگار است تا گرد و غبار (فراموش‌کاری بر دل او ننشیند. همچنین مداومت ذکر خداوند در شب و روز سبب می‌شود که انسان مولا، مدبر و خالق خود را فراموش نکند» (26)

چرا نماز با این اهمیت جزء اصول دین نیست؟ - ۱۹

مجموعه معارف دین دو گونه است

یک. اصول و معارف نظری

دو. برنامه‌ها و دستورات عملی

قسمت اول نیز مشتمل بر دو گونه از مسائل و موضوعات است

موضوعات زیر بنایی و پایه‌ای. ۱.

موضوعات روبنایی و فرعی. ۲.

اصول دین «مجموعه عقاید بنیادی و پایه‌ای دین است که عمدتاً جنبه نظری دارند و از همین رو به آنها اصول دین گفته می‌شود (مانند توحید، نبوت و...) (نماز گرچه از نظر عملی جزء اصول و پایه‌های تربیتی رفتار دینی است؛ ولی بدان لحاظ که از نظر عقیدتی رو بنا محسوب می‌گردد نه زیر بنا، از اصول شمرده نمی‌شود و به عنوان «فروع دین» از آن یاد می‌گردد

بنابر این نماز از جهت عملی در زمره اصول دین است؛ ولی چون از نظر اصطلاح «اصول دین» به معارف پایه‌ای نظری اطلاق می‌گردد، نماز از جمله آنها به حساب نیامده است

کسی که نماز می‌خواند ولی دیگران را اذیت می‌کند بهتر است؛ یا کسی که نماز نمی‌خواند اما به دیگران کمک می‌کند؟ - ۲۰

برخی مقایسه‌ها ذهن را دچار خطا می‌کند. برای رفع چنین خطایی، باید مبنای مقایسه را اصلاح کرده، به آن صورت منطقی داد. مقایسه صحیح در این مورد آن است که بگوییم

فردی که نماز می‌خواند و مردم آزاری هم می‌کند، بهتر است؛ یا کسی که نماز می‌خواند و به کسی هم آزاری نمی‌رساند

یا آن که گفته شود: شخصی که نماز نمی‌خواند و مردم آزاری نمی‌کند، بهتر است؛ یا شخصی که نماز نمی‌خواند و مردم آزاری می‌کند

پاسخ سوالات یاد شده روشن است. در هر صورت در پاسخ مقایسه‌ای که در سؤال آمده می‌توان گفت: دو طرف هر کدام دارای يك امتیاز مثبت و يك امتیاز منفی هستند؛ ولی نه آزار دادن مردم مربوط به نماز خواندن است و نه ترك آزار آنان ربطی به تارك الصلاة بودن دارد. از سوی دیگر هم آزار دادن مردم، دارای مراتب مختلف است و هم ترك نماز. آزار دادن از مراتب بسیار پایین شروع می‌شود؛ مثلاً در روایات آمده است: «پایین‌ترین مرتبه ظلم آن است که سواره به پیاده بگوید: کنار برو». و مراتب بسیار بالای آن مانند آدم‌کشی و... است. ترك نماز نیز صورت‌های مختلف دارد. ممکن است گاهی به جهت سهل انگاری باشد و ممکن است گاهی به سبب انکار دین، خدا و احکام باشد. هر دو ترك نماز است؛ اما اولی موجب کفر نیست؛ ولی صورت دوم موجب کفر و خروج از دین است. حال کدام مرتبه منظور است؟ بدیهی است که قضاوت کلی در این موارد منطقی نیست و هر کدام حکمی متفاوت از یکدیگر دارند.

آیا خداوند همه نمازها را می‌بیند؟ در حالی که بسیاری از آنها در يك زمان انجام می‌شود؟ چگونه به این همه نماز ثواب می‌دهد؟ - ۲۱
نه تنها خداوند همه نمازها را می‌بیند و می‌شنود، بلکه تمامی رفتارها، حرکات، حالات و ویژگی‌های هر موجود در نزد او حاضر است و او به همه آنها احاطه دارد. منشأ این پرسش آن است که خداوند، با موجودات محدودی همانند انسان، مقایسه شده است که با انواع محدودیت‌ها احاطه شده (است! حال آن که: «لیس کمثله شیء» (27)؛ هیچ چیز همانند خداوند نیست» بلکه او محیط بر همه چیز است: «انه بكل شیء محیط» (28) تمامی هستی چشم و گوش خداوندانند و هیچ محدودیتی در ذات او، برای احاطه مخلوقاتش نیست. بنابر این نه تنها میلیاردها انسان اگر هم زمان در حال عبادت باشند، برای او زحمتی به وجود نمی‌آورند؛ بلکه او در يك آن به همه موجودات جهان - از ذرات اتم گرفته تا کیهان‌های عظیم - احاطه و نظارت دقیق دارد.

در دعاها می‌خوانیم: «یا من لا یسغله شأن عن شأن و لاسمع عن سمع و لا یبصر عن بصر» (29)؛ ای خدایی که کاری تو را از کار دیگر باز نمی‌دارد (و نه هیچ شنیدنی تو را از شنیدنی دیگر و نه دیدنی از دیدنی دیگر) (30) بنابر این منشأ این پرسش، مقایسه نابه جای خداوند با مخلوقی همانند انسان است. اگر شأن خداوند، اندکی شناخته شود و به درستی تصور گردد، حل این مسأله بسیار آسان خواهد شد.

ابعاد نماز چیست؟ - ۲۲

نماز دارای ابعاد گوناگون است

بعد عبادی و رابطه مستقیم با خدا؛ ۱.

بعد سیاسی - اجتماعی در وحدت بخشی به مسلمین در قیله و جماعت؛ ۲.

بعد فرهنگی و تربیتی در سالم سازی فضای جامعه و دور نگه داشتن مسلمین از فحشا و منکر؛ ۳.

بعد روحی و روانی در آرام کردن و اطمینان بخشیدن به روح و روان آدمیان و دور کردن آنان از اضطراب‌ها و پریشانی‌ها. این امر موجب ۴. می‌شود مسلمانان با اقامه صحیح نماز، از روحی آرام و اعصابی راحت و اخلاقی خوش برخوردار باشند

بعد اخلاقی و عرفانی؛ ۵.

بعد بهداشتی؛ ۶.

بعد انسان سازی. ۷.

بعد اجتماعی و سیاسی نماز، به چه معنا است؟ - ۲۳

نماز از نظر «اجتماعی»، موجب نظم و انضباط نمازگزاران، وحدت و همدلی مسلمین، از بین رفتن فساد و تباهی جامعه و پاکسازی معنوی محیط می‌شود

از نظر «سیاسی» نماز - به خصوص نمازهای جمعه، اعیاد و جماعت - نشانگر شکوه، بزرگی و اتحاد مسلمانان و زمینه ساز حضور نمازگزاران در عرصه اجتماع و آگاهی از مسائل سیاسی و دینی است

از نظر «فرهنگی»، نماز سازنده و تعالی‌بخش انسان و فراهم آورنده محیطی پاک و دینی است. نماز غنی‌ترین فرهنگ عبادی يك ملت و نشانه حاکمیت توحید در يك جامعه است

نماز در پیشگاه خدا چه جایگاهی دارد و آیا با نماز می‌توانیم به خدا بیشتر نزدیک شویم؛ یا راه‌های دیگری برای این هدف وجود دارد؟ - ۲۴
نماز، جایگاه والا و ارزشمندی در نزد خدا دارد و این عبادت، به دستور خود او و برای تقرب و نزدیکی به او، به جای آورده می‌شود پیامبر(ص) فرموده است: «الا ان الصلاة مآذبة الله فی الارض قد هناها لاهل رحمته فی کل یوم خمس مرات(31)؛ آگاه باشید، نماز سفره، گسترده خدا در زمین است که خداوند آن را روزی پنج بار برای اهل رحمتش، گوارا نموده است

«آن حضرت هم چنین می‌فرماید: «اگر عبادتی برتر از نماز بود، خداوند فرشتگان را به آن فرمان می‌داد

هیچ عملی از اعمال دینی و افعال عبادی، با نماز قابل مقایسه نیست. اگر تعالیم و دستورات دین را درجه بندی کنیم، نماز در بالاترین درجه و مرتبه تعالیم دینی قرار دارد

نماز بهترین و مطمئن‌ترین راه، برای لقای الهی و قرب به او است. برای رسیدن به حق و شاداب کردن روح عرفانی انسان، هیچ معجونی بهتر از نماز یافت نمی‌شود و برای روح انسان شیفته، هیچ غذایی سازگارتر و سرشارتر از نماز وجود ندارد

معجون شفا بخش دل‌ها، نماز است که وسیله تقرب به خداست: «الصلاة قربان کل تقی» (32) و بهترین موضوع می‌باشد: «الصلاة خیر

موضوع» (33). به وسیله همین فریضه، می‌توان بالاترین درجات کمال را پیمود و این بهترین و جامع‌ترین ابزار پرواز است که کامل‌تر از آن، متصور نیست. محور اصلی در حرکت به سوی خدا، نماز است و در فرهنگ اسلامی، از چیزی به جز نماز، به عنوان معراج مؤمن یاد نشده است.

پس در نماز نه تنها می‌توان بزرگی و عظمت خدا را درک کرد و معرفت و شناخت خود را از او بالا برد؛ بلکه می‌توان به او قرب و نزدیکی پیدا کرد و عزیز درگاه الهی شد. امام کاظم(ع) می‌فرماید: «بهترین چیزی که بنده بعد از شناخت خدا، به وسیله آن به درگاه الهی تقرب پیدا می‌کند، نماز

(است)» (34)

البته این مسأله در سایر عبادات و اعمال نیز وجود دارد (مثل حج، روزه و...)؛ اما نماز ویژگی‌ها، خصایص و زیبایی‌های خاص خود را دارد؛ برای مطالعه بیشتر در این زمینه ر.ک

اسرار الصلاة، میرزا جواد ملکی تبریزی ۱.

سر الصلاة، امام خمینی ۲.

اسرار الصلاة، شهید ثانی ۳.

آیا عادلانه است قبولی کلیه اعمال، به نماز وابسته باشد؟ - ۲۵

اگر معنای درست این حدیث درک نشود، این اشکال وارد است؛ ولی اگر دقت گردد و معنای عمیق حدیث به درستی فهمیده شود، خواهید دید که این معیار کاملاً عادلانه است. توضیح این که: نماز مقبول، شرایطی دارد؛ از جمله این که مکان، لباس و آب وضو و غسل غصبی نباشد. بنابر این نماز با تمام زندگی انسان مرتبط است؛ یعنی، شاخصی است که می‌توان مطلوب بودن و الهی بودن یک زندگی را با آن سنجید

اگر درآمد کسی حلال و طیب نباشد و با آن درآمد خانه و لباس و غذا تهیه کند، آیا نمازش قبول است؟

آیا اتفاق از آن مال و یا به زیارت و حج رفتن با آن مال، قبول درگاه الهی قرار می‌گیرد؟

از همین جا درمی‌یابیم که نماز معیاری است که قبولی اعمال دیگر را نیز می‌توان با آن سنجید. پس اگر نماز قبول باشد، کارهای خوب دیگر نیز

قبول است و اگر مردود باشد، چنان بر می‌آید که اشکال ریشه‌ای در اعمال وجود دارد

برای مثال: امپرها یک وسیله نقلیه، نشان دهنده سلامت و یا اشکال در کار موتور آن وسیله است. نماز نیز نشان دهنده سلامت اعمال و یا خرابی

دیگر اعمال است. اگر کسی توانسته است نماز خود را از ریا و سمعه دور نگه دارد، قادر خواهد بود در بقیه عبادت‌ها و کارها نیز این ویژگی را

حفظ کند؛ چون نماز وظیفه‌ای است که شبانه روز با آن مرتبط هستیم. بنابر این نماز شاخصی است که همه اعمال دیگر با آن سنجیده شده و محک زده

می‌شود.

اقامه نماز یعنی چه؟ - ۲۶

اقامه» به چند معنا آمده است»

برگزاری و خواندن نماز؛ یعنی، بر هر مسلمان واجب است که در اوقات معین، نماز بخواند و به عبادت خداوند بپردازد ۱.

اقامه و برگزاری نماز در جامعه؛ یعنی، علاوه بر خواندن نماز، باید آن را در جامعه هم اقامه کرد و زمینه‌های تبلیغ، ترویج و برگزاری آن را ۲.

در ادارات، سازمان‌ها، مراکز آموزشی، مساجد و... فراهم نمود

برپاداشتن نماز، نخستین شیوه و نشانه حکومت صالحان است و این وظیفه بر دوش تک تک مسلمانان - به خصوص حاکمان و مسؤولان امر -

سنگینی می‌کند. قرآن می‌فرماید: «الذین ان مکناهم فی الارض اقاموا الصلاة... (35)؛ [یاران خدا] کسانی‌اند که هرگاه در زمین به آنها قدرت بخشیدیم،

...نماز را برپا می‌دارند

در تفسیر نمونه آمده است: «یکی از صفات مؤمنان این است که اگر در زمین، تمکنی پیدا کنند و در انتخاب هر قسم زندگی که بخواهند به آنان

آزادی داده شود و در میان همه انواع و اشکال حیات، یک زندگی صالح را اختیار می‌کنند و جامعه‌ای صالح به وجود می‌آورند که در آن جامعه، نماز

(به پا داشته و زکات داده می‌شود)...» (36)

در بعضی از روایات، آیه یاد شده به حضرت مهدی (عج) و یارانش و یا آل محمد (ص) به طور عموم، تفسیر شده است؛ چنان که امام باقر (ع) در

(تفسیر آیه «الذین ان مکناهم فی الارض...» فرمود: «این آیه تا آخر، از آن آل محمد (ص) و مهدی (عج) و یاران او است» (37)

تبلیغ و ترویج فرهنگ نماز؛ یعنی، اهل علم و دانش باید با شیوه‌های نو، هنرمندانه و عامه‌پسند، به تبلیغ و ترویج فرهنگ نماز بپردازند و ۳.

فلسفه اسرار، آثار و برکات آن را تشریح کنند

چرا نماز ستون دین است؟ - ۲۷

نماز بدین جهت ستون دین است که بدون آن، دین معنا و مفهومی نخواهد داشت؛ همان گونه که خیمه بدون ستون، برپا نخواهد بود. نماز عبادتی

است جامع و فراگیر و به مثابه ستون و پایه خیمه است. خاصیت بسیاری از عبادت‌ها و دستورات دینی (مثل زکات، حج، جهاد، روزه و...) در نماز

جمع شده است. زکات، امتحان میزان عدم دلیستگی به مادیات و گذشتن از امور دنیایی است و در نماز نیز نمازگزار از همه چیز در می‌گذرد و به

خدا توجه می‌کند (مالک یوم الدین). در روزه، بعضی از امور بر انسان حرام می‌شود و نماز نیز چنین است

شاید علت این که از نماز به عنوان ستون دین یاد شده، این باشد که قبولی همه اعمال، بستگی به پذیرش آن دارد و در مقام مثال مانند ستون یک

خیمه است که اگر خیمه، ستون نداشته باشد، هرگز پابرجا نمی‌ماند. مسلمانی که نماز نخواند و یا به نماز اهمیت ندهد، اسلام و مسلمانی‌اش مانند خیمه

بی ستون است

نظام تربیتی، سیاسی، اقتصادی و اخلاقی اسلام مبتنی بر نظارت درونی و تقوا است؛ یعنی، یک مسلمان بیش از همه چیز، خدای یگانه را مدنظر

دارد و او را ناظر بر اعمال خویش می‌داند و معتقد است معاد و قیامت بر سر راه او قرار داد

در این نظام، نماز نقش یادآور و هشدار دهنده‌ای را دارد که هر روز و هر شب، این مهم را یادآوری کرده، انسان را از خطر فراموشی حقیقت باز

می‌دارد. در نتیجه نقش بسیار موثری بر کنترل درونی انسان دارد؛ چنان که خداوند فرموده است. «اقم الصلاة ان الصلاة تنهی عن الفحشاء و المنکر و

لذکر الله اکبر (38)؛ نماز را به یادار که نماز آدمی را از کارهای زشت و ناپسند باز می‌دارد و همانا ذکر و یاد خداوند، نتیجه بزرگتر است». بنابر

این نماز بدان جهت تشریح شده که آدمی، خود را فراموش نکند و بداند که بنده خدا است. نماز مانند چراغ‌هایی است که در فواصل معینی در تاریکی،

روشن می‌شود؛ تا کسی که در راه است، آن را گم نکند و دچار لغزش و انحراف نگردد

چرا خواندن نماز در اول وقت، برای نمازگزار شادی بخش، سبک و راحت است؛ ولی با تاخیر در نماز انسان احساس سنگینی می‌کند؟ - ۲۸ (الأمور مرهونة باوقاتها؛ کارها در گرو زمان و فرصت خاص خوبشند)» (39) هر کاری زمانی ویژه دارد که در صورت تحقق یافتن در آن زمان، دارای تأثیر بیشتر و مناسب‌تر خواهد بود. برای مثال غذا خوردن زمان خاصی می‌طلبد که اگر در شرایط و فرصت مناسب خودش باشد، بسیار گوارا و انرژی بخش خواهد بود؛ ولی اگر در زمان و شرایط خاص خود نباشد، نه طعم چسبنده‌ای دارد و نه مواد آن به طور کامل جذب می‌شود و نه نشاط‌آور است. غذای روح نیز چنین است، اوقات نماز فرصت‌هایی هستند که نوعاً مناسب‌ترین شرایط برای نماز است، از همین رو نماز خواندن در آن اوقات، نشاط‌آور، انرژی بخش و دارای تأثیرات ویژه است؛ مثلاً در مورد نماز ظهر در روایات آمده است «به هنگام ظهر درهای آسمان گشوده (می‌شود)» (40)

شخصی از پیامبر (ص) درباره فلسفه نمازهای پنجگانه سؤال کرد، حضرت فرمود خورشید به هنگام زوال (ظهر) در مداری داخل می‌شود که با ورود به آن، هر چیزی که بر عرش است، خدا را تسبیح می‌گوید... و این ساعتی «(است که خداوند بر من و امت من درود می‌فرستد...» (41) نمازهای دیگر نیز به همین صورت است. هنگام طلوع فجر شرایط ویژه‌ای بر جهان حاکم می‌شود که با اوقات دیگر، بسیار متفاوت است. از همین رو نمازگزار در این مواقع، احساسی متفاوت با دیگر اوقات دارد.

صفات نمازگزار حقیقی را بیان نمایید - ۲۹

نمازگزاران حقیقی، دارای خصایص و ویژگی‌هایی‌اند که در آیات و روایات زیادی، به آنها اشاره شده است؛ از جمله

۱. مداومت بر نماز (الذین هم علی صلاتهم دائمون) (42)؛
 ۲. انفاق مال در راه خدا به محروم (و الذین هم فی اموالهم حق معلوم للسان و المحروم) (43)؛
 ۳. حفظ شهوت جنسی از محرمان (و الذین هم لفروجهم حافظون) (44)؛
 ۴. رعایت امانت و وفای به عهد (و الذین هم لاماناتهم و عهدهم راعون) (45)؛
 ۵. محافظت بر اوقات و شرایط نماز (و الذین هم علی صلواتهم یحافظون) (46)؛
 ۶. (تواضع و فروتنی) (و قوموا لله قانتین) (47)؛
 ۷. نظم و انضباط و وقت‌شناسی (ان الصلوة کانت علی المؤمنین کتاباً موقوتاً) (48)؛
 ۸. دوری از گناهان و رعایت تقوا و پرهیزگاری (ان الصلاة تنهی عن الفحشاء و المنکر) (49) و قبل از تکبیرة الاحرام، مستحب است چه تکبیراتی گفته و چه دعاهایی خوانده شود؟ - ۳۰
- : آنچه واجب است همان «تکبیرة الاحرام» است؛ ولی مستحب است قبل از آن شش تکبیر گفته شود؛ بدین ترتیب سه تکبیر را پشت سر هم بگوید و این دعا را بخواند
- «اللهم انت الملك الحق المبین، لا اله الا انت، سبحانک انی ظلمت نفسی فاغفر لی ذنبی انه لا یغفر الذنوب الا انت»
- سپس دو تکبیر دیگر بگوید و بعد از تکبیر پنجم این دعا را بخواند
- لیک و سعیدک و الخیر فی یدیک و الشر لیس الیک و المهدی من هدیت، لا ملجأ منک الا الیک، سبحانک و حنانیک، تبارکت و تعالیت، سبحانک رب «النبیت
- : و بعد دو تکبیر دیگر بگوید - که ششم و هفتم محسوب می‌شود - و بعد این دعا را بخواند
- و جهت وجهی للذی فطر السماوات و الارض عالم الغیب و الشهادة حنیفاً مسلماً و ما انا من المشرکین، ان صلاتی و نسکی و محبای و مماتی لله رب «العالمین لا شریک له و بذلك امرت و انا اول المسلمین
- (قابل ذکر است که تکبیر هفتم همان «تکبیرة الاحرام» است و بعد از این دعا، «حمد» شروع می‌شود) (50)

چه دعایی در قنوت بخوانیم بهتر است؟ - ۳۱

در قنوت بهترین دعاها، ادعیه قرآنی و دعاهایی است که از ائمه اطهار (ع) رسیده‌است. در رساله‌های عملیه آمده است که در قنوت بهتر است این دعا خوانده شود

لا اله الا الله الحلیم الکریم، لا اله الا الله العلی العظیم، سبحان الله رب السماوات السبع و رب الارضین السبع و ما فیهن و ما بینهن و رب العرش العظیم و الحمد لله رب العالمین و سلام علی المرسلین

برخی دعاهای قرآنی عبارت است از

- (رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ) «51» ۱.
- (رَبَّنَا أَفْرِغْ عَلَيْنَا صَبْرًا وَ ثَبِّتْ أَقْدَامَنَا وَ انصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ) «52» ۲.
- رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَا إِنْ نَسِينَا أَوْ أَخْطَأْنَا رَبَّنَا وَلَا تَحْمِلْ عَلَيْنَا إصْرًا كَمَا حَمَلْتَهُ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِنَا رَبَّنَا وَلَا تُحَمِّلْنَا مَا لَا طَاقَةَ لَنَا بِهِ وَ اغْفِرْ لَنَا وَ اغْفِرْ لَنَا وَ ارْحَمْنَا أَنْتَ مَوْلَانَا فَانصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ «53»
- (رَبَّنَا لَا تُزِغْ قُلُوبَنَا بَعْدَ إِذْ هَدَيْتَنَا وَ هَبْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ رَحْمَةً إِنَّكَ أَنْتَ الْوَهَّابُ) «54» ۴.
- (رَبَّنَا إِنَّا أَمَّا فَاغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا وَ قِنَا عَذَابَ النَّارِ) «55» ۵.
- (رَبِّ هَبْ لِي مِنْ لَدُنْكَ ذُرِّيَّةً طَيِّبَةً إِنَّكَ سَمِيعُ الدُّعَاءِ) «56» ۶.
- (رَبَّنَا آمَنَّا بِمَا أَنْزَلْتَ وَ اتَّبَعْنَا الرَّسُولَ فَاكْتُبْنَا مَعَ الشَّاهِدِينَ) «57» ۷.
- (رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا وَ إِسْرَافَنَا فِي أَمْرِنَا وَ ثَبِّتْ أَقْدَامَنَا وَ انصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ) «58» ۸.
- (رَبَّنَا إِنَّا سَمِعْنَا مُنَادِيًا يُنَادِي لِلْإِيمَانِ أَنْ آمِنُوا بِرَبِّكُمْ فَآمَنَّا رَبَّنَا فَاغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا وَ كَفِّرْ عَنَّا سَيِّئَاتِنَا وَ تَوَقَّنَا مَعَ الْأَبْرَارِ) «59» ۹.
- (رَبَّنَا وَ آتِنَا مَا وَعَدْتَنَا عَلَى رُسُلِكَ وَ لَا تُخْزِنَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِنَّكَ لَا تُخْلِفُ الْمِيعَادَ) «60» ۱۰.
- (رَبَّنَا آمَنَّا فَاكْتُبْنَا مَعَ الشَّاهِدِينَ) «61» ۱۱.
- (رَبَّنَا ظَلَمْنَا أَنفُسَنَا وَ إِنْ لَمْ تَغْفِرْ لَنَا وَ تَرْحَمْنَا لَنَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ) «62» ۱۲.
- (رَبَّنَا أَفْرِغْ عَلَيْنَا صَبْرًا وَ تَوَقَّنَا مُسْلِمِينَ) «63» ۱۳.
- (رَبِّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ أَنْ أَسْأَلَكَ مَا لَيْسَ لِي بِهِ عِلْمٌ وَ إِلَّا تَغْفِرْ لِي وَ تَرْحَمْنِي أَكُنْ مِنَ الْخَاسِرِينَ) «64» ۱۴.
- (رَبِّ اجْعَلْنِي مُقِيمَ الصَّلَاةِ وَ مِنْ ذُرِّيَّتِي رَبَّنَا وَ تَقَبَّلْ دُعَاءِ) «65» ۱۵.
- (رَبَّنَا اغْفِرْ لِي وَلِوَالِدَيَّ وَ لِلْمُؤْمِنِينَ يَوْمَ يَقُومُ الْحِسَابُ) «66» ۱۶.
- (رَبَّنَا آتِنَا مِنْ لَدُنْكَ رَحْمَةً وَ هَبِّي لَنَا مِنْ أَمْرِنَا رَشَدًا) «67» ۱۷.
- (رَبِّ ادْخُلْنِي مَدْخَلَ صِدْقٍ وَ أَخْرِجْنِي مَخْرَجَ صِدْقٍ وَ اجْعَلْ لِي مِنْ لَدُنْكَ سُلْطَانًا نَصِيرًا) «68» ۱۸.
- (رَبِّ اسْرُخْ لِي صَدْرِي) «69» ۱۹.
- (رَبِّ زِدْنِي عِلْمًا) «70» ۲۰.
- (رَبِّ لَا تَذَرْنِي فَرْدًا وَ أَنْتَ خَيْرُ الْوَارِثِينَ) «71» ۲۱.
- (رَبِّ أَنْزِلْنِي مُنْزَلًا مُبَارَكًا وَ أَنْتَ خَيْرُ الْمُنزِلِينَ) «72» ۲۲.
- (رَبِّ أَعُوذُ بِكَ مِنْ هَمَزَاتِ الشَّيَاطِينِ وَ أَعُوذُ بِكَ رَبِّ أَنْ يَحْضُرُونِ) «73» ۲۳.
- (رَبِّ اغْفِرْ وَ ارْحَمْ وَ أَنْتَ خَيْرُ الرَّاحِمِينَ) «74» ۲۴.
- رَبِّ هَبْ لِي حُكْمًا وَ الْجَنَّةَ بِالصَّالِحِينَ) «75» 26. «رَبِّ أَوْزِعْنِي أَنْ أَشْكُرَ نِعْمَتَكَ الَّتِي أَنْعَمْتَ عَلَيَّ وَ عَلَى الْوَالِدَيَّ وَ أَنْ أَعْمَلَ صَالِحًا تَرْضَاهُ وَ « 25.
- (ادْخُلْنِي بِرَحْمَتِكَ فِي عِبَادِكَ الصَّالِحِينَ) «76»
- (رَبِّ هَبْ لِي مِنَ الصَّالِحِينَ) «77» ۲۷.
- رَبِّ أَوْزِعْنِي أَنْ أَشْكُرَ نِعْمَتَكَ الَّتِي أَنْعَمْتَ عَلَيَّ وَ عَلَى الْوَالِدَيَّ وَ أَنْ أَعْمَلَ صَالِحًا تَرْضَاهُ وَ أَصْلِحْ لِي فِي ذُرِّيَّتِي إِنِّي تُبْتُ إِلَيْكَ وَ إِنِّي مِنَ « 28.
- (المُسْلِمِينَ) «78»
- (رَبِّ اغْفِرْ لِي وَ لِيَوْمِ الدِّينِ وَ لِمَنْ دَخَلَ بَيْتِي مُؤْمِنًا وَ لِلْمُؤْمِنِينَ وَ الْمُؤْمِنَاتِ) «79» ۲۹.
- (رَبَّنَا آمَنَّا فَاغْفِرْ لَنَا وَ ارْحَمْنَا وَ أَنْتَ خَيْرُ الرَّاحِمِينَ) «80» ۳۰.
- (رَبَّنَا هَبْ لَنَا مِنْ أَزْوَاجِنَا وَ ذُرِّيَّاتِنَا فِرَّةً أَعْيُنَ وَ اجْعَلْنَا لِمَنْتَقِينَ إِمَامًا) «81» ۳۱.
- (رَبَّنَا اصْرِفْ عَنَّا عَذَابَ جَهَنَّمَ إِنَّ عَذَابَهَا كَانَ غَرَامًا) «82» ۳۲.
- (رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا وَلِإِخْوَانِنَا الَّذِينَ سَبَقُونَا بِالْإِيمَانِ وَ لَا تَجْعَلْ فِي قُلُوبِنَا غِلًّا لِلَّذِينَ آمَنُوا رَبَّنَا إِنَّكَ رَؤُوفٌ رَحِيمٌ) «83» ۳۳.
- (رَبَّنَا لَا تَجْعَلْنَا فِتْنَةً لِلَّذِينَ كَفَرُوا وَ اغْفِرْ لَنَا رَبَّنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ) «84» ۳۴.
- (رَبَّنَا أَلِّمْنَا لَنَا نُورَنَا وَ اغْفِرْ لَنَا إِنَّكَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ) «85» ۳۵.

نماز اول ماه چگونه خوانده می‌شود؟ - ۳۲

نماز اول ماه «چهار رکعت است. دو رکعت آن شب اول به جا آورده می‌شود؛ بدین ترتیب که نماز گزار بعد از «حمد»، «سوره»، «انعام» را بخواند. دو رکعت دیگر در روز اول به جا آورده می‌شود؛ در رکعت اول بعد از «حمد» سی مرتبه سوره «توحید» و در رکعت دوم بعد از «حمد» سی مرتبه سوره «قدر» را بخواند. پس از اتمام نماز حاجات خود را بخواهد و بیشتر برای سلامتی و موفقیت در کارها دعا کند. در اهمیت نماز اول ماه در احادیث چنین آمده که آدمی را از شر بدی ها، ترس، نکبت‌ها و غم و اندوه و ناگواری‌ها تا ماه آینده در امان خود حفظ می‌کند و حاجاتش - اگر دعای او مخلصانه باشد - برآورده می‌شود.

نماز جعفر طیار، چه موقع و چگونه خوانده می‌شود؟ - ۳۳

با فضیلت‌ترین وقت خواندن نماز جعفر طیار، روز جمعه هنگام بالا آمدن آفتاب است. این نماز چهار رکعت است (به صورت دو نماز دو رکعتی). در هر رکعت آن، حمد و سوره و پس از آن پانزده مرتبه «سبحان الله و الحمد لله و لا اله الا الله و الله اکبر» خوانده می‌شود. این تسبیح ده مرتبه در رکوع و ده مرتبه بعد از بلند شدن از رکوع و نیز ده مرتبه در سجده اول و ده مرتبه بعد از سر برداشتن از آن، ده مرتبه در سجده دوم و ده مرتبه بعد از سر برداشتن از آن گفته می‌شود (همین طور در رکعت‌های بعد). این نماز سوره مخصوصی ندارد؛ لکن افضل آن است که در رکعت اول سوره «زلزال»، در رکعت دوم «عادیات»، در رکعت سوم «نصر» در رکعت چهارم «توحید» خوانده شود. (86)

مستحبات نماز را بیان نمایید - ۳۴

مستحبات در نماز خیلی زیاد است که به بعضی از آنها اشاره می‌شود

الف. مستحبات و آداب قبل از نماز؛ عبارت است از

در هنگام وضو رو به قبله بایستد و قبل از آن مسواک بزند. هم چنین دعاهایی که در هر يك از افعال واجب و مستحب وضو وارد شده، بخواند .۱

- در حال نماز، لباس سفید و معطری بپوشد. انگشتری عقیق در دست کند و جامه سیاه نپوشد. ۲.
- برای نماز جای مخصوص، لباس مخصوص و سجاده یا فرش مخصوص انتخاب کند. ۳.
- نماز را به جماعت بخواند و اگر مرد است، طرف راست امام بایستد. ۴.
- پیش از نمازهای یومیه، اذان و اقامه بگوید. موقع اذان گفتن نیز رو به قبله بایستد و با وضو و یا غسل باشد. ۵.
- همان گونه که با صورت و بدن رو به قبله می‌ایستد، مستحب است قلب هم به سمت قبله متوجه باشد. ۶.
- ب. مستحبات و آداب بین نماز؛ عبارت است از
- برای نمازگزار سزاوار است که در تمام ذکرها و کارهای نماز، با حضور قلب باشد. ۱.
- در نیت اخلاص داشته باشد و نماز خود را از هر عمل و نیت غیر خدایی پاک کند. ۲.
- موقع گفتن تکبیر اول نماز و تکبیرهای بین نماز، دست‌ها را تا مقابل گوش‌ها بالا ببرد. همچنین مستحب است قبل از گفتن «تکبیرة الاحرام»، ۳.
- شش بار تکبیر بگوید و دعاهای وارده را بخواند
- کمال قیام بدن به این است که با طمأنینه، هیبت و حیا باشد. مستحب است در حال ایستادن، بدن را راست نگه دارد و شانه‌ها را پایین بیندازد. ۴.
- هم چنین سر خود را پایین افکند و به موضع سجده بنگرد و به آسمان و راست و چپ نگاه نکند
- در قیام دست‌ها را بر روی ران‌ها بگذارد، انگشت‌ها را به هم بچسباند، جای سجده را نگاه کند، سنگینی بدن را به طور مساوی روی دو پا. ۵.
- بیندازد و پاها را پس و پیش نکند
- کمال قلب در هنگام نماز، به این است که خدای تبارک و تعالی را پیوسته در نظر داشته باشد. ۶.
- با دست‌های باز نکند و پاهای خود را حرکت ندهد. همچنین انگشتان پا را رو به قبله گذاشته و از قبله کج نکند. ۷.
- «در حال برخاستن، این ذکر را بگوید: «بحول الله و قوته اقوم و اقع. ۸.
- مستحب است در «قرائت» رعایت ترتیل کند و به اعراب کلمات اهمیت دهد. همچنین در رکعت اول پیش از خواندن حمد بگوید: «اعوذ بالله. ۹.
- «من الشیطان الرجیم
- بعد از تکبیرة الاحرام بگوید: «یا محسن قد اتاک المسیء و قد امرت المحسن ان یتجاوز عن المسیء انت المحسن وانا المسیء بحق محمد و آل. ۱۰.
- «محمد، صل علی محمد و آل محمد و تجاوز عن قبیح ما تعلم منی
- «بعد از تمام شدن حمد بگوید: «الحمد لله رب العالمین. ۱۱.
- مستحب است در تمام نمازها در رکعت اول، «سوره قدر» و در رکعت دوم، «سوره توحید» را بخواند. ۱۲.
- قنوت یکی از مستحبات مؤکد است. مستحب است قبل از قنوت، تکبیر بگوید و بعد از آن دست‌ها را بالا ببرد و انگشتان را به هم بچسباند، مگر. ۱۳.
- (دو انگشت بزرگ را) انگشت شست
- پیش از رفتن به رکوع، در حالی که راست ایستاده، تکبیر بگوید. در رکوع دست راست را بر زانوی پای راست بگذارد. زانو‌ها را به عقب. ۱۴.
- «دهد، پشت را صاف کند، گردن را بکشد و مساوی پشت نگه دارد. بعد از آن که از رکوع برخاست و راست ایستاد، بگوید: «سمع الله لمن حمده
- در حال سجده، انگشتان دست را به هم بچسباند و برابر گوش بگذارد؛ به طوری که سر آنها رو به قبله باشد. در سجده دعا کند و از خدا. ۱۵.
- حاجت بخواهد. بعد از سجده نیز بر ران چپ بنشیند و روی پای راست را بر کف پای چپ بگذارد
- مستحب است در حال تشهد، بر ران چپ بنشیند و روی پای راست را به کف پای چپ بگذارد. ۱۶.
- «پیش از تشهد بگوید: «الحمد لله» یا بگوید: «بسم الله و بالله و الحمد لله و خیر الاسماء لله. ۱۷.
- «هم چنین در تشهد اول بعد از صلوات، بگوید: «و تقبل شفاعته فی امته و ارفع درجه. ۱۸.
- «هنگام برخاستن از تشهد بگوید: «بحول الله و قوته اقوم و اقع. ۱۹.

دعاهایی که هنگام وضو خوانده می‌شود چیست؟ - ۳۵

هنگامی که انسان مشغول وضو می‌شود، مستحب است دعاهای زیر را بخواند

هنگام دیدن آب : «بسم الله و بالله و الحمد لله الذی جعل الماء طهوراً و لم یجعلهُ نجساً»؛

موقعی که قبل از وضو دست‌ها را می‌شوید: «اللهم اجعلنی من التوابین و اجعلنی من المتطهرین»؛

موقع مضمضه : «اللهم لفتی حجتی یوم القاک و اطلق لسانی بذكرک»؛

هنگام استنشاق : «اللهم لا تحرم علی ریح الجنة و اجعلنی ممن یشتم ریحها و روحها و طیبها»؛

وقت شستن صورت : «اللهم بیض وجهی یوم تسود فیهِ الوجوه و لانسود وجهی یوم تبيض فیهِ الوجوه»؛

موقع شستن دست راست : «اللهم اعطنی کتابی بيمينی و الخلد فی الجنان بیساری و حاسبنی حساباً یسیراً»؛

هنگام شستن دست چپ : «اللهم لا تعطینی کتابی بشمالی و لامن وراء ظهری و لا تجعلها مغولة إلی عنقی و اعوذبک من مقطعات النیران»؛

موقع مسح سر: «اللهم عشنی برحمتک و برکاتک و عفوک»؛

«موقع مسح پاها: «اللهم تبنتی علی الصراط یوم تزل فیهِ الاقدام و اجعل سعیی فیما یرضیک عنی یا ذالجلال و الاکرام

۱۷

۱۸

بخش چهارم

چه کنیم تا عبادت برای ما لذت بخش شود؟ - ۳۶

عواملی که می‌تواند عبادت و نماز را برای انسان لذت بخش کند، چند چیز است؛ از جمله:

۱. قیل از عبادت انسان خود را مستعد و مهیا سازد؛ یعنی، به خود تلقین کند که: من در صدد نیایش و نماز هستم و می‌خواهم با پروردگار خود . مناجات کنم. پس سعی کند افکار متفرق را از ذهنش دور سازد

۲. حتی الامکان در وقت و حال مناسب نماز بخواند؛ یعنی، با کسالت، خستگی و خواب‌آلودگی، وارد نماز نشود: «و لایأتون الصلاة الا وهم . (کسالی)» (87) و «و لاتقربوا الصلاة و انتم سکاری حتی تعلموا ما تقولون» (88)

۳. در محیط پر سر و صدا و آشوب به نماز نایستد؛ بلکه محیط آرام و با فراغتی را انتخاب کند .

۴. در حین نماز مصمم بر مراقبت باشد و اگر احیاناً افکار دیگری به او هجوم آورد، به محض توجه سعی کند خود را از دام آن افکار برهاند .

۵. مهم‌تر از همه معرفت خود را نسبت به خداوند، جهان هستی و خود افزایش دهد تا حقیقت نماز بر او آشکار گشته و از گفت و گو با خداوند لذت ببرد

روح نماز چیست؟ - ۳۷

توجه به خدا» روح نماز است. نمازی که از این جوهره اساسی بی بهره باشد، کالبد بی جانی است که ارزش آن بسیار ناچیز می‌باشد. درست به « همین جهت است که رسول خدا(ص) می‌فرماید: «کم من قائم حظه من صلاته التعب و النصب(89)؛ چه بسا نمازگزاری که از نماز خویش، جز مشقت و رنج بهره‌ای ندارد

حال ممکن است سؤال شود: ما که هر چه بیشتر سعی می‌کنیم، در نماز حواس خود را جمع کرده و به خداوند توجه کنیم، کمتر موفق می‌شویم؟ آیا به راستی چاره‌ای وجود دارد که ما را در رسیدن به این جوهره اساسی - که روح نماز است - یاری رساند؟ اگر تصور شود چیزی مانند شربت و کپسول وجود دارد که به راحتی میل شده و یک شبه همه کارها رو به راه گردد، قطعاً جواب منفی است؛ ولی اگر کسی مرد میدان عمل باشد و خود را برای یک کارزار جدی و طولانی مهیا کند، جواب مثبت است

توضیح: اگر صفتی یا حالتی برای انسان ملکه شود، آن صفت یا حالت در همه صحنه‌ها و تمام شؤون زندگی، خود را نشان داده و آدمی را رها نمی‌کند. کسی که در کوچ و بازار، کلاس و مدرسه، محیط خانه و محل کار، یکسره به یاد خدا است و از او غافل نیست؛ بدون تردید در نماز نیز حواسش را جمع کرده، از خداوند غفلت نمی‌کند. بر خلاف کسی که در محیط خانه، محل کار، کلاس، مدرسه، کوچه و بازار از خدا غافل است و یکسره، سرگرم مسائل مادی و روزمره زندگی دنیایی است و دلش متعلق به غیر خدا می‌باشد. بی شک چنین کسی نمی‌تواند در نماز قلب خود را متوجه خدا کند؛ بلکه دلش دنبال همان چیزی است که قبل از نماز، در پی آن بود و وجودش گرفتار در باتلاقی است که قبل از ورود به نماز، غرق در آن بود.

خداوند در وصف بندگان مؤمن خویش می‌فرماید: «رجال لاتلهیهم تجارة و لایبغ عن ذکر الله(90)؛ مردانی که آنان را هیچ تجارت و معامله‌ای از یاد خدا باز نمی‌دارد

وقتی که کسب و کار، آنان را از یاد خدا باز ندارد؛ بدون تردید موقعی که وضو می‌گیرند و رو به قبله می‌ایستند و نماز می‌گزارند، از خدا غفلت نمی‌کنند. بر خلاف ما که قبل از ورود به نماز، در امور روزمره زندگی غرقیم و وقتی هم که به نماز می‌ایستیم، نمازمان نیز رنگ و بوی این امور دارد. اولیای خدا و بندگان مخلص حق، نماز خویش را برداشته، آن را با خود به محیط کار و بازار می‌برند. در آنجا هم که هستند، مشغول نمازند و به قول باباطاهر «خوشا آنان که دائم در نمازند»؛ ولی ما کسب و کار و درس خویش را برداشته، با خود به فضای نماز می‌آوریم. نماز هم که می‌خوانیم، باز دنبال هدف گذشته خود هستیم

باری اگر صادقانه قصد آن داریم که در نماز، دلمان متوجه به خدا باشد و از او غافل نگردیم؛ باید کار را قبل از نماز شروع کنیم و در همه جا و همه حال، به یاد او باشیم و از او غفلت نکنیم. بی شک اگر چنین توفیقی را به کف آوریم، دلمان در نماز، متوجه خدا خواهد بود؛ وگرنه خیر مرحوم علامه طباطبایی(ره) در اواخر عمر با برکت خود - موقعی که در بستر بیماری افتاده بود - در جواب شخصی که از آن جناب از چگونگی «تحصیل حضور قلب در نماز پرسش کرده بود، چند بار با عنایت خاصی فرمود: «مراقبه، مراقبه، مراقبه

مراد آن بزرگوار از عبارت مزبور، این است که اگر می‌خواهید در نماز حواستان جمع باشد و از خدا غافل نشوید؛ باید در طول شبانه‌روز وقتی که به کارهای دیگر اشتغال دارید، اهل مراقبه باشید؛ زیرا اگر این حالت ملکه شما گردد و چنین صفتی بر شما غالب آید، در نماز نیز این حالت محفوظ خواهد ماند. همان طور که اگر در طول شبانه‌روز، از یاد خدا غافل باشیم و غفلت از حق در دل ما رسوخ کند، در حال نماز نیز چنان خواهد بود و از آن خلاصی نخواهیم داشت

اخلاص در نماز را چگونه به دست آوریم؟ - ۳۸

اخلاص، یکی از فضایل درونی مؤمنان و مردان الهی است که مستلزم پاک‌بی‌شائبه اعمال دینی و عبادت‌های خالصانه، از هر گونه ریا و انگیزه غیر الهی است

عبادت که مؤمن باید در برابر خدا انجام دهد، قبل از هر چیز اقرار به یگانگی او است؛ یعنی، او را پروردگار مطلق شناختن و هیچ يك از آفریده‌ها را با او شريك ندانستن. اگر این اعتقاد در تمام ارکان وجود انسان ریشه بدهد، بر تمامی اعمال و رفتارهای او تأثیر خواهد گذاشت و وی تمام کارهایش را برای خدا انجام خواهد داد و هیچ شریکی را برای او در نظر نخواهد گرفت

دست یافتن به اخلاص و نیت خدایی در نماز، راه کارهای مختلفی دارد؛ از جمله

۱. توجه به ارزش و اهمیت «نماز و عبادت» و آثار و پاداش‌هایی که به نمازگزاران مخلص وعده داده شده است.
۲. اندیشیدن در آفرینش؛ تفکر بیشتر در خلقت، بر شناخت ما از عظمت و قدرت خدا می‌افزاید و در نتیجه سعی می‌کنیم کارها را برای او انجام دهیم و به اخلاص نزدیک شویم
۳. توجه به صفات خداوند؛ شناخت اوصاف خدا و زنده نگه داشتن آنها در ذهن، سبب توجه به او و قطع نظر از غیر او می‌گردد و انسان را کم‌کم، خدایی می‌کند
- توجه به نعمت‌ها؛ شناخت نعمت‌های خدایی و توجه به آنها، انسان را شایسته آفریدگار آنها می‌سازد و دل را خانه عشق الهی می‌کند.
۴. توجه به سود قطعی و جاودان؛ آنان که برای دنیا و غیر خدا تلاش می‌کنند، شاید به مقصود برسند و شاید هم نرسند؛ ولی کسانی که برای خدا و آخرت کار می‌کنند، سود و نتیجه کارشان قطعی است
۵. توجه به بی‌ارزشی دنیا؛ برای افراد بصیر و نمازگزار، دنیا در مقابل آخرت و مردم در برابر خدا، چندان ارزشی ندارد که برای آن کار کنند.
۶. توجه به ناتوانی مخلوقات؛ قدرت مطلق از آن خدا است و همه کارها به دست او است. بنابر این کسی غیر از خدا، شایسته آن نیست که مورد توجه قرار گیرد و عبادت‌ها برای جلب نظر غیر او انجام شود
۷. عبرت از دیگران؛ بسیاری از آنان که توجه به غیر خدا کردند و در پی معبودهای پوشالی بودند، به سرنوشت شوم و دردناکی گرفتار شدند که توجه به سرگذشت عبرت‌آموز آنان، می‌تواند انسان را به اخلاص برساند و بی‌اعتباری غیر خدا را روشن سازد
۸. توجه به سرانجام ریاکاران در آخرت؛ سیمای شرم آور و رسوایی بزرگ ریاکاران در قیامت، بسیار دشوارتر و عبرت‌انگیزتر است.
۹. قرآن مجید، دوزخ و ویل جهنم را برای نمازگزاران ریاکاری می‌داند که نسبت به نماز سهل‌انگاری می‌کنند
- در حدیث است که: «در قیامت، ریاکار را با چهار نام صدا می‌زنند: کافر، فاجر، غادر و خاسر». سپس به او می‌گویند: «اعمالت تباہ گشت و (پاداشی در کار نیست. امروز، مزد خود را از کسانی دریافت کن که برای رضای آنان کار می‌کردی» (91)

مراتب حضور قلب در نماز چیست؟ - ۳۹

حضور قلب «دارای مراتب و درجات متفاوتی است»

مرتبۀ اول. نخستین مرحله حضور قلب این است که نمازگزار، در تمام نماز یا بعضی از آن، اجمالاً توجه داشته باشد که در حضور پروردگار جهان ایستاده، با او سخن می‌گوید و راز و نیاز می‌کند

مرتبۀ دوم. در این مرحله نمازگزار در حال نماز، خودش را در برابر خدا و در حال تکلم با او می‌داند، به معانی کلمات و اذکار نیز توجه دارد و می‌داند که با خدا چه می‌گوید

مرتبۀ سوم. نمازگزار علاوه بر مراحل سابق، حقیقت تکبیر، تسبیح، تقدیس و سایر مفاهیم اذکار را به خوبی می‌داند و با براهین علمی، با آنها آشنا شده و در حال نماز به آنها توجه دارد و خوب می‌داند که چه می‌گوید و چه می‌خواهد و با چه کسی سخن می‌گوید

مرتبۀ چهارم. معارف و معانی ذکرها به طور کامل در باطن نمازگزار، نفوذ کرده، به مرحله یقین و ایمان کامل رسیده است. در این صورت زبان، از قلب پیروی می‌کند

مرتبۀ پنجم. در این مرحله، اسما، صفات و کمالات حق را با چشم باطن مشاهده می‌کند و چیزی را جز خدا نمی‌بیند

با شناخت مراتب بالا، روشن می‌گردد که غیر از موارد یاد شده، نمی‌توان چیزی را در حضور قلب دخیل کرد. در عین حال عوامل مؤثر در حضور قلب عبارت است از

۱. مکان خلوت؛ نمازگزار بهتر است در جای خلوت و بدون مزاحمت و سر و صدا نماز بخواند.

۲. رفع موانع؛ مثلاً رفع گرسنگی و تشنگی شدید قبل از نماز و ...

۳. تقویت ایمان؛ انسان باید در تقویت ایمان و تحصیل معرفت کامل بکوشد تا در حال نماز بیشتر و بهتر حضور قلب پیدا کند.

۴. یاد مرگ؛ اگر انسان به فکر مردن باشد و این که وقت مرگ معلوم نیست و ... نمازش را با غفلت نخواهد خواند.

۵. آمادگی برای نماز؛ دقت در وضو و طهارت، اذان گفتن، پوشیدن لباس مخصوص نماز و ... تأثیر به سزایی در آمادگی انسان دارد.

(جهت اطلاع بیشتر ر.ک: خودسازی «تزکیه و تهذیب نفس» آیت الله امینی)

با مطالعه کتاب‌های اسرار نماز و تفسیر، دریافتیم که با نماز خواندن تنها قلبم خشنود شده بدون اینکه اثر واقعی خود را در عمل ببخشد و شاید - ۴۰ موجب تکبیر هم شده است؛ چگونه می‌توان پس از کسب علم، در راه سلوک از آفات در امان بود و حب خدا را وارد دل کرد؟

برای رسیدن به این مقصود، باید راه دامن‌دار و سختی را پیمود و از گردنه‌های پریچ و خم گذر کرد. این راه، عبارت است از «تزکیه، تهذیب نفس و خودسازی

اگر این راه، آگاهانه، عاشقانه و با جدیت پیموده شود، نتایج و آثار درخشانی به دست خواهد آمد که از جمله آنها، رفع حجاب اکبر (علم و دانش ظاهر) و انس و علاقه به محبوب و معشوق واقعی و ارتباط با نماز، نیایش، مناجات و ... است. اموری که در تهذیب نفس و خودسازی کمک می‌کند، عبارت است از

(تفکر؛ حضرت علی (ع) فرمود: «هر کس که قلبش را با تدوام فکر آباد سازد، افعاالش در باطن و ظاهر خوب خواهد شد» (92).

۱. غفلت، یکی از بیماری‌های بزرگ نفسانی و منشأ بسیاری از بیماری‌های دیگر است و دواي این درد، تفکر و اندیشه، عاقبت اندیشی، تقویت نیروی ایمان و ... می‌باشد. برای انسان لازم است همواره مراقب نفس خویش باشد؛ مرگ را فراموش نکند؛ در عواقب سوء بیماری‌های نفسانی، کیفر گناهان

و عذاب‌های سخت دوزخ ببینید و حساب و کتاب قیامت را همواره در نظر داشته باشد. در چنین صورتی که برای تهذیب نفس آماده شده، می‌تواند قاطعانه تصمیم بگیرد و نفس خویش را از اخلاق زشت و گناهان پاک سازد.

تأدیب و مجازات؛ برای موفقیت در تزکیه و تهذیب نفس، همواره باید نفس خودمان را مورد خطاب و تهدید قرار دهیم (مبنی بر ترك گناه و انجام دادن اعمال صالح) و با خود شرط نماییم که گناه نکنیم؛ مثلاً اگر نفس غیبی کند، شرط نماییم که فلان مبلغ پول صدقه بدهیم یا يك روز آب ننوشیم... .

بعد از آن، کاملاً از نفسمان مراقبت کنیم که غیب نکند و چنانچه غیبی از او صادر شد، بدون ارفاق و سهل انگاری، قاطعانه در برابرش بایستیم و مجازاتی را که وعده داده بودیم، به اجرا آوریم.

توجه به کرامت ذات و تقویت ارزش‌های انسانی؛ نفس انسان، گوهر گران بهایی است که از عالم حیات، علم، کمال، جمال، رحمت، احسان و... اضافه به وجود آمده و طبعاً با همین امور سنخیت دارد. بنابراین اگر به مقام شامخ و ارزش وجودی خودش، توجه داشته باشد؛ اخلاق رذیله و ارتکاب گناه را دون شان خویش دانسته، طبعاً از آنها بیزار خواهد بود. وقتی فهمید انسان است و انسان نفخه‌ای الهی است که از عالم بالا آمده؛ شهوت‌ها و خواست‌های حیوانی در نظرش بی ارزش و تمایل به مکارم اخلاق در وجودش احیا خواهد شد.

(امیرالمؤمنین علی) ع(فرمود: «هر کس که نفس خودش را گرامی بدارد، شهوت‌ها برایش کوچک و بی ارزش خواهد بود» (93)

ترك معاشرت با دوستان بد؛ انسان موجودی اثرپذیر و مقلد است و بسیاری از صفات، آداب و رفتارها را از انسان‌های دیگر فرا می‌گیرد. خصوصاً دوستان و معاشران نزدیک. دوستی با افراد فاسد و بد اخلاق، انسان را به صلاح و خوبی دعوت نمی‌کند. یکی از ویژگی‌های انسان، آن است که خودش را همانند دیگران می‌سازد و در این میان، دوست بد، یکی از گرفتاری‌های شوم انسان و از عوامل بدبختی و انحراف او است، که باید (جداً از چنین شخصی دوری گزیند. حضرت علی) ع(می‌فرماید: «از دوستی با افراد فاسق جداً اجتناب کنید؛ زیرا شر به شر ملحق خواهد شد» (94)

دوری از موارد احتمالی لغزش؛ انسان همواره در معرض لغزش و گناه است و نفس اماره همیشه به بدی‌ها جلب می‌کند و... برای کسانی که در صد تهذیب نفس‌اند، ضرورت دارد که چشم و گوششان را از مناظر شهوت‌انگیز، فساد، انحراف و گناه دور سازند. در مجالس غیر شرعی شرکت نکنند و با افراد فاسق، ارتباط نداشته باشند. در غیر این صورت همواره در معرض خطا و لغزش و گناه خواهند بود.

پس از آن که، رفتار و گفتار خود را با توجه به موارد یاد شده تغییر دادیم؛ شایسته است که به دستورالعمل‌های زیر نیز عمل کنیم انسان قبل از هر چیز باید به وسیله توبه، نفس خویش را از گناهان و اخلاق زشت پاک سازد.

۱. او باید همواره خود را در محضر خدا ببیند و سعی کند در همه احوال، به یاد خدا باشد و اگر غفلتی عارض شد، فوراً باز گردد. ۲. انسان باید از نفس خود، کاملاً مراقبت کند، تا به گناه آلوده نشود. در شبانه روز ساعتی را برای محاسبه نفس قرار دهد و با کمال دقت به حساب اعمال روزانه برسد.

۳. به مقدار نیاز غذا بخورد و از پر خوری و شکم پرستی اجتناب کند.

۴. سکوت را رعایت کند و جز به مقدار ضرورت سخن نگوید.

۵. دائم الوضو باشد و هر موقع وضویش باطل شد، فوراً وضو بگیرد.

۶. در شبانه روز، ساعتی را به توجه و حضور قلب اختصاص دهد و برنامه منطقی جهت خلوت، تفکر و خودسازی داشته باشد.

۷. ذکر «یا حی یا قیوم، یا من لا اله الا انت» را ورد زبان خود قرار دهد و همواره با حضور قلب، آن را تکرار کند.

۸. در شبانه روز يك سجده طولانی انجام دهد و به مقداری که قدرت دارد و با حضور قلب، این ذکر را تکرار کند: «لا اله الا انت، سبحانك انى . ۹. «كنت من الظالمين

۱۰. هر روز با حضور قلب، مقداری قرآن بخواند و در معانی آیات آن، ببیند.

۱۱. هنگام سحر از خواب برخیزد و وضو بگیرد و در جای خلوت و با حضور قلب، نماز شب بخواند.

۱۲. در تمامی کارها و امور زندگی، اخلاص داشته باشد و درس و بحث و فعالیت‌های اقتصادی را برای خدا و در جهت جلب رضایت او انجام دهد.

هدف او از درس و تحصیل، خدمت به مردم و تقویت و تأیید دین باشد و از هر علمی، برای تبلیغ و تأیید امور دینی استفاده کند.

۱۳. در هر کجا احساس غرور و تکبر کرد و یا علم را ظلمت برای خود دانست، فوراً استغفار و استعاذه کند و به درگاه الهی پناه برد.

۱۴. برای مطالعه و استفاده بیشتر ر.ک

خودسازی (تزکیه و تهذیب نفس)، آیت الله امینی؛ ۱.

رساله لقاء الله، آیت الله میرزا جواد ملکی تبریزی؛ ۲.

تازیانه سلوک، آیت الله حسن زاده آملی. ۳.

شرایط قبولی نماز چیست؟ - ۴۱

به طور کلی قبولی عبادات - به خصوص نماز - مراحل و شرایطی دارد؛ زیرا گاهی عبادت صحیح است، ولی رشد آور نیست (مثل دارویی که شفابخش نیست).

در آیات و روایات شرایط و مراحل قبولی عبادات، شش چیز ذکر شده که عبارت است از: ۱. شرط اعتقادی؛ ۲. شرط ولایی؛ ۳. شرط اخلاقی؛ ۴. شرط اقتصادی؛ ۵. شرط اجتماعی؛ ۶. شرط بهداشتی.

شرط اعتقادی؛ نمازگزار باید ایمان به خدا داشته باشد. قرآن می‌فرماید: «عمل صالح از زن و مرد با ایمان است که موجب زندگی پاک ۱.

(می‌شود)» (95). در جای دیگر می‌فرماید: «نداشتن ایمان مایه تناهی اعمال است» (96)

شرط ولایی؛ یعنی برخورداری از ولایت و رهبری صحیح و آسمانی؛ همچون امام علی بن ابی طالب) ع(و فرزندان آن حضرت که همه بندگان خالص خدا هستند. این اعتقاد، نماز، حج و جهاد را در مسیر الهی قرار می‌دهد و به آنها جهت شایسته می‌بخشد. امام باقر) ع(فرمود: «کسی که به خدا (ایمان دارد و عبادت‌های طاقت فرسا انجام می‌دهد؛ ولی امام لایقی از طرف خدا ندارد، تلاشش بی‌فایده است» (97)

شرط اخلاقی (تقوا)؛ خداوند عبادت و نماز را تنها از اهل تقوا می‌پذیرد: «انما یتقبل الله من المتقین» (98). بدین معنا که بایستی نماز و اسباب آن برآمده از تقوا باشد. اگر لباس، مکان، غذا و... از مسیر تقوا و حلال فراهم نیامده باشد، نمازی بدون تقوا است که شایسته قبول به درگاه خداوند نیست.

شرط اقتصادی (ادای حق مردم)؛ ادای حقوق محرومان، در درجه‌ای از اهمیت است که گاهی قبولی عبادت بستگی به آن دارد. پرداخت زکات با ۴. (داشتن درآمد مشروع، از این نمونه است. امام رضا) ع (فرمودند: «هر کسی نماز بخواند؛ ولی زکات نپردازد، نمازش قبول نمی‌شود» (99) شرط اجتماعی؛ خیرخواهی نسبت به دیگران، حفظ پیوندهای اجتماعی و اخوت میان مسلمانان و روابط شایسته و نیکو میان پیروان اسلام در ۵. این زمینه حایز اهمیت است

شرط خانوادگی؛ خوش رفتاری در امور خانوادگی و رعایت حقوق متقابل زن و شوهر، فرزند، پدر و نیز همسایگان، چنان مهم است که ۶. بی‌توجهی به آنها، گاهی باعث بطلان عبادات می‌گردد. در این زمینه امام صادق) ع (فرمود: «نماز فرزندی که با خشم به پدر و مادر خود نگاه می‌کند، قبول نمی‌شود گرچه والدین، نسبت به آنان کوتاهی و ظلمی کرده باشند» (100). پیامبر اسلام) ص (فرمود: «هر کس زن بدرفتار و اذیت (کننده‌ای داشته باشد، خداوند نماز و کارهای نیک آن زن را نمی‌پذیرد، مرد نیز چنین است» (101)

ما زمانی می‌توانیم از نردبان نماز به معراج رویم که پایه‌های آن روی زمین محکمی باشد؛ ولی اگر روی بیخ لغزنده یا زمین سست قرار داده شود، بالا رفتن مشکل یا غیر ممکن می‌گردد. پس قبولی عبادات - به خصوص نماز - با شرایط و مراحل ذکر شده، امکان‌پذیر است

نشانه قبولی نماز چیست؟ - ۴۲

امام صادق) ع (فرموده است: «هر کس دوست دارد بداند، نمازش قبول شده یا نه، ببیند که آیا نمازش او را از گناه و زشتی باز داشته یا نه؛ پس (هر قدر که نمازش او را از گناه باز داشته، به همان اندازه نمازش قبول شده است. (102)

آیا این مطلب صحت دارد که برخی از ائمه) ع (هر شب هزار رکعت نماز می‌خوانند؟ آیا چنین نمازهایی، دارای کیفیت است؟ آنچه در تاریخ - ۴۳ در مورد حضرت علی) ع (، امام سجاد) ع (و برخی دیگر از ائمه) ع (نقل شده، آن نیست که هر شب هزار رکعت نماز می‌خوانند؛ بلکه در مواقع و در بعضی از شب‌ها چنین عبادت می‌کردند

این مطلب از نظر امکان عملی، مشکلی ندارد و علامه امینی) ره (در برابر انکار برخی، يك شب هزار رکعت نماز، در مقابل آنان به جا آوردند نکته دیگر آنکه، نماز مستحبی را می‌توان بسیار ساده به جا آورد و بدون خواندن سوره و تنها با يك ذکر (مثلاً «سبحان الله»)، رکوع و سجود آن را انجام داد و در پایان به يك سلام اکتفا نمود. در این صورت دو رکعت، حدود يك دقیقه طول می‌کشد. در این صورت با احتساب چند ثانیه برای استراحت، بیش از ده ساعت وقت لازم نیست

علاوه بر آنکه ممکن است موضوع هزار رکعت، مبالغه را بیان باشد؛ چون می‌دیدند که حضرت در تمام شب مشغول نماز بوده است، می‌گفتند: حضرت هزار رکعت نماز خواند و این گونه گفتار، در عرف هم رایج است

نکته دیگر آنکه در تاریخ، اشخاص دیگری نیز بوده‌اند که در يك شب هزار رکعت نماز به جا آورده‌اند. اگر کاری برای يك فرد میسر نبود، دلیل آن نیست که برای دیگری نیز میسر نباشد

اما در بحث کیفیت و کمیت، مسلماً نماز اولیا دارای کیفیت است؛ آنان گاه آن چنان غرق در عبادت و لذت آن می‌شوند که اساساً، گذر زمان و رکعات را جملگی فراموش می‌کنند و خود را در محضر خداوند، راکع و ساجد می‌بینند. بر این مبنا، کیفیت و کمیت در این گونه عبادات، همدوش هم ... است؛ چنان که تمامی عبادات به نوعی از کمیت برخوردارند؛ مثلاً نماز رکعات خاص دارد، طواف هفت شوط دارد و

بخش پنجم

فواید و آثار نماز

۲۱
۲۲
۲۳

چرا نمازها اثر لازم را در ما ندارند؟ چه کنیم تا آثار نماز را در زندگی خود، حس کنیم؟ - ۴۴

از مجموع آیات و روایات، برمی آید که نمازها از نظر اثر گذاری بر سه قسم است

نماز بی اثر؛ نمازهایی که مهر «باطل» بر روی آن نقش می‌بندد. نمازی که خود نمازگزار هم، اعتقادی به آن ندارد و آن را به عنوان وظیفه ۱. انجام نمی‌دهد. مانند نمازی که به جهت دیدن دیگران) ریا(، خوانده می‌شود و به محض دگرگون شدن شرایط و بر هم خوردن اوضاع، دیگر نه از نماز خبری است و نه از نمازگزار

نماز با اثر کم و با متوسط؛ عمده نمازها این گونه است. نمازهایی که بدون خشوع و خضوع، بدون مراعات شرایط، بدون رعایت آداب باطنی و عرفانی و... خوانده می‌شود.

نماز پر اثر؛ نمازهای ناب که به وسیله انسان‌های خالص اقامه می‌گردد. ۳. این نماز بهترین وسیله برای قرب به خدا، جامع‌ترین مظهر عبودیت و بندگی و کامل‌ترین نمونه شکر و سپاس‌گزاری است. این نماز عامل نیرومند و موثری است در صلاح حال فرد و جامعه و عبادتی است که از جهت تربیت و سازندگی به راستی، بی‌نظیر است این نماز آدمی را از وقفه، رکود و جمود، به حرکت جنبش و پیشروی و می‌دارد و از جهل و نادانی، به سمت علم و از غفلت و ناآگاهی، به سوی بیداری و آگاهی سوق می‌دهد.

اینها در صورتی است که نمازگزار، درست نماز بخواند، مراقب آداب ظاهری و شرایط معنوی آن باشد و از آن محافظت و کاملاً به آن رسیدگی کند؛ تا از آثار و نتایج بزرگ نماز برخوردار شود. بی‌اعتنایی به نماز و توجه نکردن و عدم رسیدگی به آن، سبب شده که نماز امری ساده، بی‌ارزش و پیش پا افتاده شناخته شود و گروهی آن را کاری بی‌فایده و عملی بی‌اثر در زندگی بدانند و حتی کار به جایی بکشند که عده‌ای بگویند نماز چه اثری در زندگی دارد: نماز باید با فهم و معرفت خوانده شود. برای این منظور چند گونه دستورالعمل آمده است.

الف. مراحل قبل از نماز
توجه به شرایط مانند لباس و مکان مباح؛ ۱.
وقت‌شناسی و دقت در وقت؛ ۲.

انتظار برای نماز؛ چنانچه امکان باشد، مناسب است انسان اندکی قبل از وقت و شروع نماز، به مسجد برود و به انتظار بنشیند و خود را برای ۳. خواندن نماز آماده کند.

تفکر و اندیشه؛ در عین حال که منتظر وقت نماز است، می‌تواند فکر و اندیشه خود را درباره اهمیت و اسرار این عبادت‌سازنده به‌کارگیرد. ۴.
دقت و توجه کافی در هنگام وضو گرفتن؛ یعنی، وضو را با شادابی کامل بگیرد و دعاهای آن را بخواند. ۵.
اذان و اقامه؛ گفتن اذان و اقامه و تامل و اندیشه در معانی ذکرها و عبارتهای آن، نقش ویژه‌ای در خشوع و خضوع انسان و اقامه نماز. ۶.
آگاهانه دارد

هفت تکبیر؛ قبل از گفتن تکبیرة الاحرام (الله اکبر)، مستحب است، شش «الله اکبر» دیگر، گفته شود و با گفتن «الله اکبر» هفتم، نماز آغاز ۷. گردد.

«امام باقر(ع) فرموده است: «نماز خود را [به منظور ارادت و اطاعت]، با هفت تکبیر شروع کن. ب. در حال نماز

مهم‌ترین بحث در این زمینه، داشتن خشوع و حضور قلب در نماز است. روح نماز عبارت است از: خشوع و حضور قلب و بیداری دل و اینکه توجه داشته باشیم، چه می‌گوییم و با که مناجات می‌کنیم. چنین نمازی انسان را از گناه و لغزش باز می‌دارد و او را به قله فلاح و رستگاری می‌رساند اگر نه روی دل، اندر برابرت دارم من این نماز، حساب نماز نشمارم از این نماز ریایی، چنان خجل شده‌ام که در برابر رویت، نظر نمی‌آرم نماز کن به صفت، چون فرشته باید و من... هنوز در صفت دیو و دد گرفتارم

از رسول گرامی اسلام(ص)، سؤال شد: خشوع چیست؟ آن حضرت فرمود: «خشوع عبارت است، از تواضع داشتن در حال نماز؛ به طوری که همه توجه قلب نمازگزار، متوجه ذات مقدس پروردگار هستی گردد

برای رسیدن به مقام خشوع و خضوع، زحمت فراوانی لازم است. در این رابطه استفاده از راهکارهای زیر، مفید و موثر به نظر می‌رسد. توجه به معانی و مفاهیم الفاظ و اعمال نماز. ۱.

در مراحل اول، نماز را خلاصه و حتی بدون رعایت ذکرهای مستحبی انجام دهیم، تا با تحمل بار سبک، زودتر به مقصد برسیم. ۲.
قبل از نماز، فکر خود را از مشغولیت‌های قبلی خالی کنیم و با يك اراده محکم، فکر و برنامه ریزی آینده را به بعد موکول کنیم. ۳.
دست‌ها را روی ران‌ها قرار دهیم؛ به طوری که دست برای ور رفتن با سر و صورت آزاد نباشد. ۴.
برای نماز، جای ساده و آرامی را انتخاب کنیم تا رفت و آمد و دیگر عوامل زینتی، موجب حواس پرتی نگردد. ۵.
در این رابطه سفارش شده که مقابل درب باز، در کوچه و خیابان، مقابل آتش و چراغ، در آشپزخانه، روبه‌روی عکس و مجسمه و... نماز خوانده نشود تا از حواس پرتی جلوگیری گردد.

استفاده از سجاده ساده نیز تا حدی زمینه حواس پرتی را از بین می‌برد. ۶.
خودداری از گناه و نافرمانی خداوند، برای دست یافتن به خشوع و حضور قلب در نماز موثر است. ۷.
وقتی موارد یاد شده، رعایت گردد و نماز با تمام آداب و مستحبات آن برگزار شود؛ قطعاً این نماز، اثر و برکات فراوانی بر دل و جان انسان خواهد گذاشت.

برای مطالعه بیشتر ر.ک
راز نماز، محسن قرآنی. ۱.
نماز زیباترین الگوی پرستش، غلامعلی نعیم آبادی. ۲.
(برداشتی از نماز، آیت الله علی آقا نجفی کاشانی)ره. ۳.
اسرار الصلاة، شهید ثانی. ۴.
نمازهای نافله چه فایده‌ای دارد؟ - ۴۵

به جز نمازهای واجب و یومیه، نمازهای دیگری هم وجود دارد که انجام دادن آنها مستحب است. از آن جایی که این نمازها، اضافه بر نمازهای واجب است، به آنها نافله یا نوافل گفته می‌شود (به معنای زیادی و افزون). اساس و اهمیت نافله‌های مستحبی، به این است که جبران کننده نواقص و

کیمبودهای نمازهای واجب است و همچون صدقه‌ای است که انسان می‌پردازد. در حدیث است «نمازهای نافله به منزله هدیه است و در هر صورت پذیرفته می‌شود»

با همه تأکید و تشویقی که در انجام دادن نمازهای مستحبی در احادیث آمده، در عین حال باید با عشق و علاقه باشد و انسان آنها را به خود تحمیل نکند که اثر سوء بر روح و روان آدمی می‌گذارد. به همین دلیل نمازهای مستحبی، از تسهیلات ویژه‌ای برخوردار است که در نمازهای واجب نیست؛ مثلاً نماز مستحبی را می‌توان نشسته خواند، یا اگر تنها «حمد» را بخواند، کفایت می‌کند. شك در رکعات نمازهای مستحبی، نماز را باطل نمی‌کند و نیز اشتباه در کم و زیادی آن، سجده سهو ندارد. بالاخره بهتر است نماز واجب در مسجد و به جماعت خوانده شود؛ ولی نافله‌ها را در هر جا می‌توان خواند. بنا بر این حکمت و فلسفه تشریح نمازهای نافله به جهت کامل شدن نمازهای واجب است و این نماز کامل انسان را تکامل و ترقی می‌بخشد و او را از فحشا باز می‌دارد. در حدیث است که خداوند به فرشتگان مباحثات کرده، می‌فرماید: «به بندهام بنگرید چیزی را که بر او واجب نکرده‌ام، انجام می‌دهد و شما را شاهد می‌گیرم که او را آمرزیدم»

پیامدهای ترك نماز چیست ؟ - ۴۶

ترك نماز، قصور در مهم‌ترین دستور الهی و انجام ندادن بزرگ‌ترین وظیفه و برنامه زندگی است. ترك نماز، ناشکری، ناسپاسی و کفران نعمت‌های الهی و برداشتن عمود و ستون دین است؛ زیرا نماز پایه دین است

ترك نماز و عبادت، باعث می‌شود که آفرینش و زندگی انسان، بیپوده و لغو جلوه کند؛ در حالی که عبادت است که انسان را به هدف آفرینش رهنمون می‌شود. ترك نماز و نیایش، موجب ترك لذت بخش‌ترین حالات انسان است. جوامع، ملت‌ها، اقوام، نژادها - از اول تاریخ تا حال - با نیایش، عبادت و مناجات، پویا و زنده مانده‌اند (هر چند در روش و کردار و گفتار دچار انحراف هم شده‌اند در هیچ زمانی، انسان بی‌نیاز از عبادت و پرستش خداوند نبوده و نخواهد بود؛ اما این عبادت باید با برنامه و روش خاصی صورت گیرد؛ وگرنه هیچ بهره و نتیجه‌ای، نصیب شخص نیایش‌گر نخواهد شد

خداوند می‌فرماید

«ان الصلاة كانت علی المؤمنین کتاباً موقوتاً(103)؛ البته نماز بر مؤمنان به طور حتم فرض و واجب شده است»

ترك نماز و یا سبک شمردن آن، آثار و نتایج شوم فراوانی دارد؛ حضرت رسول در این باره می‌فرماید هر کس نماز را سبک بشمارد، دچار پانزده بلا می‌شود: شش بلا در دنیا، سه بلا در هنگام مرگ، سه بلا در قبر و سه بلا و عقوبت هنگامی که از قبر بیرون می‌آید

الف. آنچه در دنیا به آن دچار می‌شود

۱. خداوند برکت را از عمر او برمی‌دارد

۲. خداوند برکت را از روزی‌اش بر می‌دارد

۳. چهره خوبان از او گرفته می‌شود

۴. کار نیک وی دیگر پاداش نخواهد داشت

۵. دعایش به اجابت نمی‌رسد

۶. از دعای خوبان بهره‌ای نخواهد برد

ب. آنچه در هنگام مرگ به آن دچار می‌شود

۱. با ذلت و خواری می‌میرد

۲. گرسنه از دنیا می‌رود

۳. تشنه می‌میرد

ج. آنچه در قبر گریبانش را می‌گیرد

۱. خداوند ملکی را در قبر وی می‌گمارد، تا او را شکنجه کند

۲. قبر بر وی تنگ خواهد گرفت

۳. درون قبر وی، تاریک خواهد بود

د. آنچه در قیامت هنگام برخاستن از قبر به آن دچار می‌شود

۱. خداوند فرشته‌ای بر او می‌گمارد، تا وی را با صورت بر زمین بکشد؛ در حالی که مردم نظاره می‌کنند

۲. با وی محاسبه سختی خواهد داشت

(هرگز خداوند به وی نظر رحمت نمی‌افکند و تطهیرش نمی‌کند و عذاب دردناک و سختی در انتظار او است) (104، 3)

عبید بن زراره می‌گوید: «از امام صادق(ع) پرسیدم: گناهان کبیره کدام اند؟

آن حضرت فرمود: گناهان کبیره در نوشتار علی‌بن ابی طالب (ع)، هفت چیز است: کفر به خداوند، کشتن انسان، عاق پدر و مادر شدن، ربا گرفتن، خوردن مال یتیم به ناحق، فرار از جهاد و تعرب بعد از هجرت. عبید می‌گوید: از امام پرسیدم: یک درهم از مال یتیم خوردن، بزرگتر است یا ترك نماز؟

حضرت فرمود: ترك نماز. عرض کردم: شما ترك نماز را از گناهان کبیره به حساب نیاوردید. حضرت فرمود: اولین گناه کبیره چه بود؟

عرض کردم: کفر به خداوند. فرمود: شکی نیست که تارك نماز کافر است» (105). مقصود از این کفر، کفر عملی است؛ البته اگر ترك نماز به جهت انکار خدا و رسول باشد، کفر نظری نیز هست

نماز شب چه آثاری دارد ؟ - ۴۷

آدمی موجودی است که از دو بعد «حیوانی» و «روحانی» ساخته شده است. این دو بعد در کشمکش با یکدیگرند. هرگاه بعد «جسمانی و حیوانی» غلبه کند، گرایش آدمی بیشتر بدان سو خواهد بود و هرگاه که جنبه «روحانی» تقویت شود، گرایش‌های متعالی در او نیرومندتر خواهد شد. مولوی می‌گوید

و آن سوم هست آدمیزاد و بشر

از فرشته نیمی و نیمش ز خر

نیم خر خود مایل سفلی بود
نیم دیگر مایل علوی شود
تا کدامین غالب آید در نبرد
زین دو گانه تا کدامین برد نرد

از اهداف مهم دستورات و برنامه‌های دینی، حفظ این تعادل در وجود آدمی است. اگر فرمان روزه صادر شده؛ اگر این همه به خواندن نماز سفارش شده و.. همه بدان جهت است که آدمی تگ بعدی نشود و همه چیز را در عرصه مادیات خلاصه نیبند
نماز شب» از عمدترین وسایلی است که در کاهش بعد «حیوانی»، تأثیری شگرف دارد. فرو نهادن خواب شیرین و به نماز ایستادن - در حالی که همه در خواباند - و نیز استفاده از الهامات سحری و بهجت و سرور معنوی - که در آن لحظات عاید انسان می‌گردد - از ثمرات نماز شب است نماز شب، تا آن اندازه کارساز است که خداوند به پیامبر خویش فرمود: «و از شب، زمانی را به نماز شب بپرداز، بدان امید که خداوند تو را به (مقام محمود واصل نماید)» (106)

با تقویت جنبه‌های «روحانی و معنوی» در انسان، زمینه بیشتری برای درک اندیشه‌های متعالی و قرب به خدا، حاصل می‌گردد؛ چنان که با تقویت بعد «حیوانی»، آدمی در عرصه‌های مناسب آن رشد خواهد کرد

نماز شب گر چه مستحب است؛ اما از مستحباتی است که در آیات قرآن و روایات معصومین، خیلی بر آن تاکید و سفارش شده و همه بزرگان اخلاق و عرفان، به شاگردان خود آن را سفارش کرده‌اند. گفته شده که هر کس به هر مقام معنوی رسید - بعد از انجام دادن واجبات و ترک محرمات - از نماز شب رسید. در روایتی از رسول خدا (ص) نقل شده که سه مرتبه به حضرت علی (ع) سفارش می‌کند: «علیک بصلاة اللیل؛ بر تو باد به خواندن نماز شب». در قرآن به پیامبر (ص) خطاب شده است: اگر می‌خواهی آن مقام بلند محمود (مقام شفاعت شده) را به تو بدهیم، قسمتی از شب را به تهجد «بپرداز»

در روایتی آمده است: «نماز شب باعث شرف و آبروی مؤمن، سلامت بدن، کفاره گناهان، برطرف کننده وحشت قبر، سفید شدن صورت و نورانی شدن آن و زیاد شدن رزق می‌شود»

نماز جماعت چه آثار و فوایدی دارد؟ - ۴۸

نماز جماعت» دارای آثار و برکات متعددی است که به بعضی از آنها اشاره می‌شود»
الف. آثار و برکات عمومی

تبلیغ و ترویج نماز ۱.

قرار دادن نماز در معرض دید دیگران، هم معتقدان به نماز را خوشحال می‌سازد و هم زمینه‌ساز جذب و تمایل دیگران، برای حضور در نماز جماعت می‌شود

ترویج و تبیین معارف الهی و شعائر دینی ۲.

(امام رضا) ع (فرموده است: «نماز جماعت بدان جهت قرار داده شد که اخلاص، توحید، اسلام و عبادت خداوند آشکار و ظاهر باشد» (107) شکوه و عظمت اسلام ۳.

حضور جمعی مسلمانان در مساجد، ضمن آنکه عظمت و بزرگی جماعت مسلمانان را می‌رساند؛ بیانگر حاکمیت دینی و مکتب در وجود انسان‌ها نیز هست

وحدت و تعاون ۴.

نماز جماعت، نمایانگر وحدت مسلمانان و محل تجلی همدلی، تعاون و همکاری آنان با همدیگر است (مع مافیة من المساعدة علی البرّ و التّقوی) (108)

ب) آثار و برکات دنیوی

خوش بینی مردم ۱.

(پیامبر) ص (فرمود: «هر که نمازهای پنجگانه را با جماعت بخواند، به او گمان هر خیر و نیکی را داشته باشید» (109)

استجاب دعا ۲.

پیامبر) ص (فرمود: «چون بنده خدا نماز را به جماعت گزارد و پس از آن حاجتی را از خدا بخواهد، خدای عزوجل از وی حیا می‌کند که پیش از (روگرداندن او، حاجتش را برآورده نسازد» (110)

درمان نفاق ۳.

پیامبر) ص (فرمود: «هر کس چهل روز در نماز جماعت شرکت کند و به طور مرتب نماز گزارد، دو برانت نامه و دو سند رهایی بخش به او (می‌دهند: 1. نجات از آتش، 2. رهایی از نفاق» (111)

در پناه خدا بودن ۴.

(امام صادق) ع (فرمود: «هر کس که نماز صبح و عشا را به جماعت بخواند، او در پناه خدای عزوجل است» (112)

کفاره گناهان ۵.

امام باقر) ع (فرمود: «سه چیز کفاره و پوشاننده گناهان است: 1. وضو ساختن در هوای سرد، 2. راه رفتن در شب و روز به سوی نمازها، 3. (محافظت بر نمازهای جماعت» (113)

ج. آثار و برکات اخروی

مونس در قبر ۱.

پیامبر) ص (فرمود: «آگاه باشید هر که به طرف مسجد برای اقامه نماز جماعت حرکت کند، به هر قدمی هفتاد هزار حسنه و ثواب برای او نوشته شود... و اگر در همین حال بمیرد، خداوند هفتاد هزار فرشته بر او بگمارد که او را در قبرش زیارت کنند و در تنهایی مونس او باشند و برایش

(استغفار کنند تا برانگیخته شود» (114)

عبور از صراط ۲.

رسول خدا(ص) فرمود: «هر کس در هر کجا که باشد، اگر بر جماعت مداومت کند، مانند برق سریع و درخشان همراه نخستین گروه بهشتیان از (روی صراط می‌گذرد...» (115)

آزادی از آتش دوزخ ۳.

رسول خدا(ص) فرمود: «هر کس چهل روز در نماز جماعت شرکت کند و به طور مرتب نماز گزارد... دو برائت نامه و سند رهایی بخش به او (می‌دهند): 1. نجات از آتش، 2. رهایی از نفاق» (116)

نجات از مراحل ترسناک قیامت ۴.
رسول اکرم(ص) فرمود: «...در روز قیامت خداوند، همه انسان‌ها را برای حساب گرد می‌آورد. پس هر مؤمنی که در نماز جماعت شرکت کند، (خداوند سختی‌ها و دشواری‌های روز قیامت را برایش آسان می‌سازد؛ آن گاه فرمان می‌دهد که او را روانه بهشت سازند» (117)

ترفع مقام ۵.

رسول خدا(ص) فرمود: «ای علی! سه چیز موجب ترفیع مقام و درجه مؤمن است

(وضوی کامل در هوای سرد، 2. انتظار نماز بعد از نماز، 3. شرکت مداوم در نمازهای جماعت» (118). ۱.

آثار و فواید نماز اول وقت چیست؟ - ۴۹

بعضی از آثار و برکات نماز اول وقت عبارت است از

جلب رضا و خشنودی الهی ۱.

امام رضا(ع) فرمود: «بدان که هر نماز دو وقت دارد: اول وقت و آخر وقت. اول وقت خشنودی پروردگار و آخر آن بخشش و عفو الهی (است)» (119)

خاموشی آتش دوزخ ۲.

رسول اکرم(ص) فرمود: «هیچ نمازی وقتش نمی‌رسد؛ مگر آن که فرشته‌های ندای عمومی سر می‌دهد: ای مردم! بپاخیزید و آتش‌هایی را که خود (بر پشت خویش برافروخته‌اید، با نماز خاموش کنید» (120)

جلب دعای خیر ۳.

امام صادق(ع) فرمود: «کسی که نمازهای واجب را در اول وقت ادا کند و حدود آنها را حفظ نماید؛ فرشته‌ای آن را سپید و پاکیزه به آسمان برد. (آن وقت نماز [به نمازگزار] گوید: خدا تو را نگاه دارد، همان گونه که مرا نگاه داشتی و مرا به ملکی بزرگوار سپردی» (121)

لطف و عنایت الهی در قیامت ۴.

عارف الهی مرحوم ملکی تبریزی (ره) می‌نویسد: «هرگاه ندای مؤذن را شنیدی، ندای قیامت را به یادآور و خود را برای اجابت دعای مؤذن (نماز (اول وقت) مهیا کن؛ زیرا آنان که با سرعت، این ندا را پاسخ می‌دهند، در قیامت با لطف و عنایت به آنها ندا خواهد شد» (122)

آثار رکوع چیست؟ - ۵۰

الف) بعضی از آثار و برکات رکوع عبارت است از

طولانی شدن عمر ۱.

استجاب و قبولی دعاها ۲.

حضرت رسول(ص) فرمود: «هرگاه به رکوع می‌روید خدای متعال را بزرگ بشمارید و چون سجده می‌کنید، در دعا کردن تلاش نمایید؛ زیرا (خداوند دعای شما را استجاب می‌کند» (123)

رهایی از آتش دوزخ ۳.

پیامبر(ص) فرمودند: «هیچ مؤمنی نیست که در این ساعت (زوال آفتاب) به رکوع یا سجود و یا قیام مشغول باشد؛ مگر این که خداوند جسدش را (بر آتش دوزخ حرام گرداند» (124)

بهره مندی از نور الهی ۴.

امام صادق(ع) فرمود: «هیچ بنده‌ای نیست که رکوع کند و حق آن را ادا نماید؛ جز این که خدای تبارک و تعالی او را با نور درخشانش مزین کند و (با سایه کبریایی‌اش، بر او سایه افکند و با لباس برگزیدگانش او را بیوشاند» (125)

(در امان بودن از وحشت قبر؛ امام باقر(ع) فرمود: «هر که رکوع نمازش را کامل به جا آورد، از وحشت قبر در امان خواهد بود» (126). ۵.

آثار سجده چیست؟ - ۵۱

بعضی از آثار اخروی و دنیایی سجده عبارت است از

رسیدن به بهشت (127)؛ ۱.

قرب به خداوند ۲.

(امام صادق(ع) فرمود: «نزدیک‌ترین حالت بنده به خداوند زمانی است که در سجده خداوند را می‌خواند.» (128)

آمزش گناهان؛ ۳.

مؤثرترین عامل طهارت قلب؛ ۴.

مایه افتخار خدای لایزال؛ ۵.

اعتراف کنایه وار به حیات دنیا و آخرت انسان؛ ۶.

مباهات زمین؛ ۷.

راه رسیدن به خواسته‌ها ۸.

تاخیر نماز از اول وقت چه پیامدهایی دارد؟ - ۵۲

تأخیر نماز از اول وقت آن، بدون عذر، موجب محروم ماندن انسان از فیوضات و پاداش‌های آن و عدم استفاده از برکات و آثار نماز اول وقت ۱. و تضييع و سبک شمردن نماز است

امام صادق(ع) فرموده است: «کسی که نمازها را بی سبب به تأخیر اندازد و حدود آنها را حفظ نکند، فرشته‌ای نماز او را سیاه و تاریک به آسمان (برد) در حالی که نماز با صدای بلند به نمازگزار گوید: مرا ضایع کردی، خدای تو را ضایع کند؛ آن چنان که مرا ضایع کردی»(129)

تأخیر نماز از اول وقت، موجب دوری انسان از رحمت و نظر لطف الهی است. ۲.

حضرت مهدی(عج) به یکی از مشتاقان دیدارش (زهری) که به زیارت آن حضرت موفق شده بود، دوبار فرمود: «از رحمت خدا دور است کسی (که نماز صبح را چندان تأخیر اندازد تا ستاره‌ها ناپدید شوند و نماز مغرب را به قدری تأخیر اندازد تا ستاره‌ها ظاهر شوند»(130)

نخواندن نماز در اول وقت، موجب جرأت و سلطه شیطان بر انسان می‌شود. ۳.

رسول خدا(ص) می‌فرماید: «شیطان همیشه از مؤمن می‌ترسد، تا زمانی که بر نمازهای پنجگانه محافظت دارد. اما هنگامی که پنج وقت نماز را (ضایع کرد، بر او جرأت پیدا می‌کند و او را در گناهان بزرگ می‌اندازد»(131)

یکی دیگر از آثار شوم سستی و نهبون در نماز، محسور شدن با افراد دوزخی در قیامت است. ۴.

پیامبر(ص) می‌فرماید: «کسی که نمازهای پنجگانه‌اش را با طهارت کامل در اول وقت به جا آورد، این نماز در قیامت برای او نور و برهان است (و کسی که نمازش را ضایع کند) از جمله اول وقت نخواند(، با فرعون و هامان محسور خواهد شد»(132)

نخواندن نماز در اول وقت، موجب محروم ماندن انسان از شفاعت پیامبر(ص) و امامان معصوم است. ۵.

(حضرت رسول(ص) فرمود: «فردای قیامت، شفاعت من به کسی که نمازهای واجب را از اول وقتش به تأخیر افکند، نخواهد رسید»(133)

بخش ششم

احکام نماز

۲۴
۲۵
۲۶
۲۷

آیا می‌توان مرجع تقلید خود را عوض کرد؟ - ۵۳

عِدول: «از مجتهدی به مجتهد دیگر صورت‌های مختلفی دارد که عبارت است از»

عِدول از غیر اعلم به اعلم، بنابر احتیاط، واجب است. ۱.

عِدول از مجتهدی به مجتهد دیگر در صورتی که از لحاظ علمی با هم مساوی‌اند، جایز نیست (در صورتی که به فتوای آن مجتهد عمل کرده باشد). ۲.

عِدول از اعلم به غیر اعلم، جایز نیست. ۳.

عِدول از مجتهدی که مدتی از او تقلید می‌کرده و اکنون معلوم شده است که اهلیت فتوا نداشته، واجب است. ۴.

عِدول از مجتهدی که یکی از شرایط مرجعیت را از دست داده (مثلاً دیوانه شده یا فراموشی به او دست داده) به مجتهد جامع شرایط، واجب است. ۵.

عِدول از مجتهدی که تاکنون از او تقلید می‌کرده و اکنون از دنیا رفته است، به مجتهد زنده، جایز؛ بلکه احتیاط مستحب است (در این مسأله باید (از مجتهد زنده تقلید کرده و به نظر او عمل نمود). ۶.

(عِدول از مجتهد زنده به مجتهد مرده، بنابر احتیاط واجب جایز نیست(134). ۷.

بنابر این اگر شخص یقین دارد که مجتهد دیگری از مرجع تقلید او اعلم است، باید به او رجوع کند وگرنه باید به تقلید از مرجع خود باقی بماند. البته چون علما نظرات گوناگونی درباره موارد مختلف این مسأله دارند، باید نظر مرجع تقلید هر کس مورد عمل قرار گیرد.

اندازه مهر نماز چه مقدار باید باشد؟ - ۵۴

حداقل باید به اندازه ناخن بزرگ دست باشد.

هنگام نماز چگونه جواب سلام دیگران را بدهیم؟ - ۵۵

جواب «سلام» واجب است و در پاسخ باید کلمه «سلام» در اول قرار گیرد؛ مثلاً بگوید: «السلام علیکم» یا «سلام علیکم» و اگر پاسخ را «علیکم السلام» بدهد، جایز نیست. در پاسخ سلام زن بگوید: «سلام علیک»؛ یعنی، «ک» را بدون حرکت بگوید چون خطاب به مؤنث مکسور است که در (حال وقف ساکن خوانده می‌شود)

هنگامی که نماز جماعت شروع شده است و ما دیر رسیدیم، چگونه اقتدا کنیم؟ - ۵۶
حالات‌های مختلف برای پیوستن به نماز جماعت (اقتدا کردن) عبارت است از

الف. رکعت اول

در بین قرائت امام؛ مأوم «حمد» و سوره را نمی‌خواند و بقیه اعمال را با امام جماعت به جا می‌آورد. ۱.

در رکوع؛ رکوع و بقیه اعمال را با امام جماعت به جا می‌آورد. ۲.

ب. رکعت دوم

در بین قرائت؛ مأوم «حمد» و سوره را نمی‌خواند و با امام، قنوت، رکوع و سجده را به جا می‌آورد. آن گاه که امام جماعت تشهد می‌خواند، ۱. بنا بر احتیاط واجب، باید به صورت نیم‌خیز بنشیند و اگر نماز دو رکعتی است، یک رکعت دیگر به تنهایی بخواند و نماز را تمام کند. اما اگر نماز سه یا چهار رکعتی است، در رکعت دوم - که امام جماعت در رکعت سوم است - «حمد» و سوره بخواند (هر چند امام جماعت تسبیحات بخواند). اگر فرصت کم باشد، می‌تواند تنها به «حمد» اکتفا کند، و آن گاه که امام جماعت رکعت سوم را تمام کرد و برای رکعت چهارم برمی‌خیزد، مأوم باید پس از دو سجده، تشهد را بخواند و برخیزد و قرائت رکعت سوم را به جا آورد و در رکعت آخر نماز - که امام جماعت با تشهد و سلام نماز را به پایان می‌برد - یک رکعت دیگر بخواند

در رکوع؛ رکوع را با امام جماعت به جا می‌آورد و بقیه نماز را همان گونه که گفته شد انجام می‌دهد. ۲.

ج. رکعت سوم

در بین رکعت سوم - چنانچه می‌داند اگر اقتدا کند برای خواندن «حمد» و سوره و یا «حمد» تنها وقت دارد - می‌تواند اقتدا کند و باید «حمد» و سوره یا «حمد» تنها را بخواند. اما اگر می‌داند فرصت ندارد، بنا بر احتیاط واجب باید صبر کند تا امام جماعت به رکوع رود، سپس به او اقتدا کند در رکوع؛ چنانچه در رکوع اقتدا کند، رکوع را با امام به جا می‌آورد و «حمد» و سوره برای آن رکعت ساقط است و بقیه نماز را همان گونه ۲. که قبلاً بیان شد، به جا می‌آورد

د. رکعت چهارم

حکم اقتدا در رکعت سوم را دارد و آن گاه که امام جماعت در رکعت آخر نماز برای تشهد و سلام می‌نشیند؛ مأوم می‌تواند برخیزد و نمازش را ۱. به تنهایی ادامه دهد. همچنین می‌تواند، به طور نیم‌خیز بنشیند تا تشهد و سلام امام جماعت تمام شود و سپس برخیزد در رکوع؛ رکوع و سجده‌ها را با امام به جا می‌آورد، (اکنون رکعت چهارم امام و رکعت اول مأوم است) و بقیه نماز را همان گونه که گذشت ۲. انجام می‌دهد

آیا صحیح است که کارمندان ادارات در وقت اداری، نماز بخوانند؛ در حالی که باید کار مردم را انجام دهند؟ - ۵۷

در باره تقدم نماز بر کار و اقامه آن در اول وقت، سفارش و دستورات زیادی وارد شده است. فرقی هم نمی‌کند که شخص در منزل باشد، یا محل کار و یا مسجد. در هر حال مستحب و شایسته است که او نماز را در اول وقت (بعد از گفتن اذان) بخواند. در ادارات نیز معمولاً بعد از چندین ساعت کار و فعالیت، بیست دقیقه تا نیم ساعت به کارمندان اجازه می‌دهند که در نمازهای جماعت ادارات شرکت کنند و این به معنای از بین بردن حق ارباب رجوع نیست؛ زیرا همه مسلمانان - چه کارمند و چه ارباب رجوع - وظیفه دارند نماز را در اول وقت به جا آورند. از شهید رجایی نقل شده است که «می‌گفت: «به نماز نگویند کار دارم، بلکه به کار بگویند نماز دارم

اما در عین حال اگر کارهای اداری به نحوی بود که تا وقت نماز، امکان حل و فصل آنها نبود و ارباب رجوع نیز منتظر رسیدگی به کار ضروری خود بودند و در صورت به تأخیر افتادن، احتمال ناراحتی و ضرر و زیان وجود دارد؛ در این صورت بهتر است کارمندان، رسیدگی به کار ارباب رجوع را - آن هم در شرایط استثنایی - مقدم کنند و نماز خود را بعد از آن بخوانند

نجاست یک چیز، از چه راهی ثابت می‌شود؟ - ۵۸

نجاست» از سه راه ثابت می‌شود»

خود انسان یقین کند که چیزی نجس است. اما اگر تنها گمان داشته باشد که چیزی نجس است، لازم نیست از آن اجتناب کند. ۱.

کسی که چیزی در اختیار او است، بگوید: آن چیز نجس است؛ مثلاً همسر انسان بگوید: ظرف و یا چیز دیگری که در اختیار او است، نجس ۲. می‌باشد

دو مرد عادل بگویند: چیزی نجس است. اگر یک نفر عادل هم بگوید، چیزی نجس است؛ بنا بر احتیاط واجب باید از آن اجتناب کرد. ۳.

آیا شیشه حایل محسوب می‌شود؟ - ۵۹

بین خانم‌ها و آقایان باید حایلی باشد - در صورتی که موازی هم ایستاده‌اند - لذا اگر شیشه یا پرده‌ای حایل شده باشد، اقتدای آنان صحیح است. ۱. آقایان نمی‌توانند از پشت شیشه، به جماعت اقتدا کنند؛ در صورتی که دو مکان صدق کند. البته اگر شیشه کوتاه باشد - به طوری که عرفاً یک مکان محسوب شود - اقتدا اشکالی ندارد

اگر شخصی بعد از سلام نماز، بفهمد که یک رکعت از نماز را نخوانده، وظیفه‌اش چیست؟ - ۶۰

اگر انسان بعد از سلام نماز، یادش بیاید که یک رکعت یا بیشتر از نماز را نخوانده است؛ چنانچه کاری انجام داده که انجام آن از روی عمد یا اشتباه، موجب باطل شدن نماز می‌شود (مثلاً پشت به قبله کرده)، نمازش باطل است و باید اعاده کند. اما اگر چنین کاری نکرده، باید فوراً مقداری را که فراموش کرده به جا آورد و بنا بر احتیاط واجب، برای هر یک از تشهد و سلام و کلام بی‌جا، دو سجده سهو انجام دهد

آیا زنان باید نماز را در منزل بخوانند؟ - ۶۱

زنان در صورتی که حجاب خود را کاملاً حفظ کنند، خوب است در مساجد بخوانند وگرنه مستحب است در منزل خود و در جای خلوت نماز بخوانند.

اگر نمازگزار در بین نماز، متوجه مانعی در اعضای وضو شود وظیفه‌اش چیست؟ - ۶۲
اگر بداند که مانع قبل از وضو بوده، وضو باطل است و باید نماز را رها کند و دوباره وضو بگیرد و نماز بخواند. در غیر این صورت نماز او صحیح است.

اگر در بین نماز حرکت مختصری انجام دهیم، نماز باطل می‌شود؟ - ۶۳
در حال خواندن نماز، حرکت کردن عمدی موجب بطلان نماز است؛ ولی اگر مجبور شود (مثلاً کسی او را هل دهد، به طوری که صورت از قبله برنگردد)، اشکالی ندارد. اگر سهواً حرکت نماید، کلماتی را که در حال حرکت گفته، باید در حال آرامش تکرار کند.

تفاوت‌های احکام نماز مردان با زنان چیست؟ - ۶۴

الف. در واجبات

بر زن پوشش در نماز به جز قرص صورت و دست‌ها و پاها تا مچ پا واجب است ۱.

بر مردان واجب است «حمد» و سوره را در نماز صبح و مغرب و عشا بلند بخوانند؛ ولی بر زنان واجب نیست ۲.

ب. در مستحبات

هنگام شستن دست‌ها در وضو، مستحب است زنان اول آب را از روی دست (قسمت جلوی آرنج) و مردها از پشت دست بریزند ۱.

در قیام نماز، مستحب است زنان پاها را به هم بچسبانند و مردان پاها را باز کنند ۲.

در موقع سجده، مردان آرنج‌ها و شکم را به زمین نزدیک نکنند و بازوها را از پهلو جدا نگه دارند؛ اما زنان آرنج‌ها و شکم را به زمین نزدیک ۳.
کنند و اعضای بدن را به یکدیگر بچسبانند

اگر نمی‌دانیم چند روز در محل مسافرت می‌مانیم، نماز را باید چگونه بخوانیم؟ - ۶۵
مسافری که نمی‌داند چند روز در مکانی باقی می‌ماند، باید نماز را شکسته بخواند و روزه نگیرد تا سی روز و بعد از سی روز باید نماز را تمام بخواند

آیا نمازها را باید در سه نوبت بخوانیم، یا می‌توانیم در پنج وقت به جا آوریم؟ - ۶۶

به هر دو صورت می‌شود خواند. پیامبر(ص) نیز به هر دو صورت به جا آورده‌اند. اما باید مواظب بود که نمازها را در وقت فضیلتشان، به جا آوریم و سنت، خواندن نماز در پنج وقت است

قیام متصل به رکوع چه قیامی است؟ - ۶۷

قیام قبل از رکوع «را قیام متصل به رکوع می‌گویند. نمازگزار قبل از رفتن به رکوع، باید در حال قیام باشد و به نیت رکوع خم شود. لذا اگر کسی برای غیر رکوع خم شده باشد، یا در حال سجده رفتن، متوجه شود که رکوع را انجام نداده، نمی‌تواند در همان حال، به حال رکوع برگردد؛ بلکه باید بایستد، بعد به نیت رکوع خم شود

به چه جایی «وطن» گفته می‌شود؟ - ۶۸

«وطن» جایی است که انسان قصد زندگی کردن دارد و مردم می‌گویند: ایشان ساکن آنجا است و یا جایی است که انسان قبلاً زندگی می‌کرده و فعلاً از آنجا کوچ کرده است؛ اما اعراض نکرده و قصد دارد دوباره به آنجا باز گردد

وطن بر دو مکان اطلاق شود: یکم. محل تولد و نشو و نما انسان که نوعاً وطن او است. دوم. جایی که برای محل سکونت و زندگی همیشگی انتخاب می‌کند. انسان می‌تواند چند وطن برای خود انتخاب کند، مثل این که شش ماه در جایی و شش ماه در جای دیگر باشد

کیفیت جهر و اخفات و ترتیب در نمازهای قضا چگونه باید باشد؟ - ۶۹

هر يك از نمازهای شبانه روزی که قضا شده، باید قضای آن را مانند ادا خواند؛ یعنی، «حمد» و سوره نمازهای قضا شده صبح، مغرب و عشاء را باید بلند خواند؛ اما نماز ظهر و عصر را در هر دو حالت، باید آهسته خواند

اگر شما مثلاً يك شبانه روز نماز قضا دارید و ترتیب آن را می‌دانید، باید به ترتیب بخوانید؛ یعنی، اول صبح، بعد ظهر و عصر و سپس مغرب و عشا. اگر همه را بعد از گفتن يك اذان و اقامه دنبال هم بخوانید، اشکال ندارد و اگر متفرق هم بخوانید، اشکال ندارد. اما در نیت باید مشخص کنید که چه نمازی را قضا می‌کنید

آیا ذکر «سمع الله لمن حمده» را می‌توان در حال حرکت گفت؟ - ۷۰

اگر نمازگزار، این ذکر و سایر اذکار مستحبی را به قصد آنچه در نماز دستور داده‌اند بگوید، باید در حال آرامش باشد و اگر عمداً در حال حرکت بگوید، نماز اشکال دارد. اما اگر به قصد مطلق ذکر بگوید؛ یعنی، از باب این که گفتن ذکر در تمام نماز مستحب است - نه این که بخواهد ذکر را از پیش خود وارد نماز کند - چنین ذکر را در حال حرکت نیز می‌توان گفت. البته ذکر «بحول الله و قوته اقوم و اقعده» را باید در حال حرکت گفت و اگر در اثر ندانستن مسأله، تاکنون خلاف عمل شده، اشکال ندارد

آیا گریه نماز را باطل می‌کند؟ - ۷۱

اگر عمداً برای کار دنیا یا صدا گریه کند، نماز باطل است؛ ولی بدون صدا اشکال ندارد. اما اگر از ترس خدا یا برای آخرت گریه کند، اشکال ندارد؛ بلکه از بهترین اعمال است

شرایط صحّت وضو چیست ؟ - ۷۲

۱. آب وضو پاک باشد؛ یعنی، وضو با آب نجس باطل است.
۲. آب مطلق باشد؛ مثلاً با آب هندوانه یا آب گل آلود، نمی‌توان وضو گرفت.
۳. آب وضو مباح باشد؛ یعنی، وضو با آب غصبی یا آبی که صاحب آن راضی نباشد، صحیح نیست.
۴. ظرف آب وضو مباح باشد؛ یعنی، غصبی نباشد.
۵. ظرف آب وضو از جنس طلا یا نقره نباشد.
۶. اعضای وضو موقع شستن و مسح کردن، پاک باشد.
۷. وقت برای وضو و نماز کافی باشد؛ چون در صورت تنگی وقت، باید تیمم کند.
۸. فقط به قصد قربت به خدا باشد؛ یعنی، برای انجام فرمان خداوند وضو بگیرد و اگر برای خنک شدن یا قصد دیگری وضو بگیرد، باطل است.
۹. ترتیب را رعایت کند؛ یعنی، اول صورت، بعد دست راست و بعد دست چپ را بشوید و سپس سر و پاها را مسح کند و اگر به این ترتیب وضو نگیرد، باطل است.
۱۰. کارهای وضو را پشت سر هم انجام دهد (موالات)؛ یعنی، اگر بین کارهای وضو به قدری فاصله شود که وقتی می‌خواهد جایی را بشوید یا مسح کند، رطوبت جاهایی که پیش از آن شسته یا مسح کرده خشک شده باشد، وضو باطل است.
۱۱. شستن صورت و دست‌ها و مسح سر و پاها را خود انسان انجام دهد و اگر دیگری او را وضو دهد یا در رساندن آب کمک کند، وضو باطل است.
۱۲. استعمال آب برای او ضرر نداشته باشد. پس کسی که وضو برایش ضرر دارد؛ باید تیمم کند.
۱۳. آنکه در اعضای وضو مانعی برای رسیدن آب به اعضای وضو نباشد و اگر چیزی به اعضا، چسبیده و مانع رسیدن آب باشد، وضو باطل است.

آیا وضو گرفتن زیر باران اشکال دارد؟ - ۷۳

- آب وضو نباید با آب خارجی دیگر مخلوط شود؛ چه آب باران باشد یا آب جاری. البته اگر یکی دو سه قطره آب باران روی دست بریزد، به طوری که آب وضو روی آن را بپوشاند اشکال ندارد؛ ولی اگر باران زیاد باشد، وضو گرفتن زیر باران اشکال دارد.
- اعضای وضو را، چند مرتبه می‌توان شست؟ - ۷۴
- الف. اعضای وضو را بیش از دو مرتبه نمی‌توان شست؛ ولی قبل از وضو، هر مقدار شسته شود اشکالی ندارد.
 - ب. اگر دست چپ بیشتر از دو بار شسته شود، موجب بطلان وضو می‌شود؛ چون لازم می‌آید که با آب غیر وضو، مسح کشیده شود. البته باید توجه داشت مقصود از شستن، یک بار آب ریختن نیست؛ بلکه مقصود رساندن آب به همه اجزای صورت و پا هر یک از دست‌ها است؛ خواه یک مشت آب باشد یا بیشتر.

چه چیزهایی وضو را باطل می‌کند؟ - ۷۵

- هفت چیز وضو را باطل می‌کند:
۱. بول (ادرار)؛
 ۲. غائط (مدفوع)؛
 ۳. باد معده و روده که از مخرج غائط خارج می‌شود؛
 ۴. خوابی که به خاطر آن، چشم نبیند و گوش هم نشنود. اما اگر چشم بخوابد ولی گوش بشنود، وضو باطل نمی‌شود؛
 ۵. چیزهایی که عقل را از بین می‌برد؛ مانند دیوانگی، مستی و بیهوشی؛
 ۶. استحاضه؛
 ۷. کاری که برای آن باید غسل کرد؛ مثل جنابت.

آیا در نماز می‌توان سوره را رها کرد و سوره دیگری خواند؟ - ۷۶

- در غیر سوره «توحید» و «کافرون» اگر به نصف نرسیده باشد، می‌توان رها کرد و سوره‌ای دیگر خواند؛ ولی در سوره «توحید» و «کافرون» - حتی اگر بسم الله به قصد آن سوره گفته شود - نمی‌شود آن را رها کرد.

غسل را چگونه انجام دهیم؟ - ۷۷

- غسل را به دو صورت می‌توان انجام داد:
- ترتیبی: بعد از این که نیت کرد (یعنی در ذهن خود قصد کند که غسل جنابت انجام می‌دهم قرینه الی الله)؛ اول تمام سر و گردن را می‌شوید و ۱. بعد طرف راست بدن و در مرحله سوم، طرف چپ بدن را به قصد غسل می‌شوید.
- غسل ارتماسی: ارتماسی؛ یعنی، بعد از اینکه نیت غسل کرد، یک مرتبه در آب فرو رود که آب همه جای بدن را فرا بگیرد. این قسم از غسل را ۲. باید در استخر و یا محلی مانند حوض و امثال آن انجام داد و زیر دوش، نمی‌توان غسل ارتماسی انجام داد؛ بنابراین این قسم اول بیشتر مقدور است باید قبل از غسل اگر در بدن مانعی وجود دارد که جلوی آب را می‌گیرد، برطرف کرد و یا اگر بدن نجس است، آن را تطهیر نمود و سپس غسل را انجام داد.

آیا بدون نیت می‌شود نماز خواند؟ - ۷۸

- همه اعمال عبادی، نیاز به نیت دارد و بدون نیت صحیح نیست؛ ولی لازم نیست نیت را به زبان آورد. همین که شخص هنگام عمل بدانند چه می‌کند، کافی است.

هنگام مسافرت از کجا باید نماز را شکسته بخوانیم؟ - ۷۹

الف. اگر به قصد مسافرت از وطن خارج شویم، همین که از حد ترخص بیرون آمیم، نماز شکسته و روزه (در صورتی که قبل از ظهر به سفر رفته باشد) باطل می‌شود.

ب. مسافر کسی است که 5/22 کیلومتر رفت و 5/22 کیلومتر برگشت او باشد که هشت فرسخ شرعی می‌شود؛ یعنی، چهار فرسخ رفت و چهار فرسخ برگشت.

به چه جایی حد ترخص گفته می‌شود؟ - ۸۰

حد ترخص «جایی است که دیوار خانه‌های آخر شهر، یا روستا دیده نشود و اذان آن به گوش نرسد»

آیا زن می‌تواند امام جماعت شود؟ - ۸۱

به فتوای همه مراجع محترم تقلید، امامت جماعت زن برای مردان جایز نیست؛ ولی در مورد زنان مسأله مورد اختلاف است. مرحوم امام و آیات عظام اراکی، سیستانی، مکارم، صانعی، اردبیلی، نوری همدانی و زنجانی امامت زن برای زنان را جایز می‌دانند. مرحوم آیت الله گلپایگانی می‌فرماید: به احتیاط واجب امام جماعت، باید مرد باشد؛ مگر در نماز میت. آیت الله صافی فرموده است: به غیر از نماز میت، امامت زن کراهت دارد. فتوای آیت الله فاضل نیز چنین است: احتیاط واجب باید مرد باشد. گفتنی است مقلدان کسانی که فتوا به احتیاط داده‌اند، می‌توانند در این مسأله به مرجع دیگری رجوع کنند.

آیا زن می‌تواند جلوتر از مرد نماز بخواند؟ - ۸۲

در مورد فاصله زن و مرد به هنگام نماز، نظر مراجع مختلف است. از این رو آنچه مورد اتفاق است، در آغاز می‌آوریم و سپس موارد اختلاف را ذکر می‌کنیم. بدیهی است هر کس باید به نظر مرجع تقلید خود مراجعه کند.

اتفاق همه مراجع

اگر فاصله زن و مرد بیشتر از پنج متر باشد، یا بین آنها حائلی مانند پرده یا دیوار باشد و یا در دو سطح مختلف (مثل طبقه اول و بالکن بعضی از مساجد) ایستاده باشند و زن جلوتر از مرد باشد، نمازشان صحیح است.

موارد اختلاف نظر

امام خمینی(ره): رعایت فاصله بین زن و مرد در نماز مستحب است؛ چنان که اعاده نماز بدون رعایت فاصله استحباب دارد. در هر صورت ۱. نماز باطل نیست.

آیت الله گلپایگانی و صافی: جلوتر ایستادن زن از مرد در نماز و یا ایستادن مرد پشت سر زن مکروه است؛ ولی باطل کننده نماز نیست. ۲.

آیت الله خوئی و تبریزی: در صورتی که فاصله زن و مرد کمتر از يك وجب باشد، نماز باطل می‌شود. البته نماز کسی باطل می‌شود که دیرتر ۳. (نماز را شروع کرده، و اگر هر دو در يك زمان شروع کرده‌اند نماز هر دو باطل است) در صورت مراعات نکردن فاصله يك وجب.

آیت الله بهجت: نماز زن و مرد بدون رعایت فاصله (حداقل يك وجب) کراهت دارد و با رعایت فاصله کراهت ندارد و نماز در هر صورت ۴. صحیح است.

آیت الله مکارم و فاضل: اگر زن جلوتر از مرد بایستد، نماز او باطل است و یا اگر مرد پشت سر زن به نماز بایستد، نماز او باطل است. اگر ۵. هم زمان شروع به نماز کنند، نماز هر دو باطل است؛ مگر آن که بین آنها پنج متر فاصله باشد، یا حائلی مانند پرده و دیوار در بین آنها موجود باشد و یا آنکه وضعیت به گونه‌ای باشد که یکدیگر را نبینند.

آیت الله سیستانی: احتیاط واجب آن است که زن عقب‌تر از مرد بایستد و در صورت تخلف احتیاط واجب آن است که نماز را دوباره بخوانند. ۶.

آیت الله زنجانی: اگر زن جلوتر از مرد، بدون رعایت فاصله مناسب بایستد و با هم وارد نماز شوند، مستحب است نماز را اعاده کنند (در هر ۷. صورت نماز صحیح است) (135).

اگر متوجه شویم چیزی که نماز با آن صحیح نیست (مانند اجزای مردار، موی گربه و...) (به لباسمان چسبیده، نمازمان چه حکمی دارد؟ - ۸۳ الف. اگر کسی بعد از نماز متوجه شود که مثلاً موی گربه به لباسش بوده و قبلاً هم نمی‌دانسته، نمازش صحیح است. اما اگر قبلاً می‌دانسته و فراموش کرده، باید نمازش را دوباره بخواند.

ب. اگر موی گربه در حال نماز، به لباس یا بدن نمازگزار چسبید و یا در حین نماز متوجه آن شود، باید آن را از لباسش جدا کند و اگر ممکن نباشد، دو صورت دارد با وقت وسعت دارد یا نه.

در صورتی که وقت وسعت دارد و عوض کردن لباس یا بیرون آوردن آن در حال نماز، نماز را به هم نمی‌زند، چنین کند و اگر نماز به هم ۱. می‌خورد یا برهنه می‌ماند، باید نماز را بشکند و دوباره بخواند.

در صورتی که وقت تنگ باشد و عوض کردن ممکن نباشد، باید لباس را بیرون آورده و به دستوری که برای برهنگان گفته شده، نماز را تمام ۲. کند و اگر این ممکن نباشد، با همان حال نماز را تمام کند و نمازش صحیح است.

سن دقیق تکلیف در پسران چه موقع است؟ - ۸۴

سن دقیق تکلیف در پسران، کامل شدن پانزده سال قمری است (که 163 روز و شش ساعت از پانزده سال شمسی کمتر است). البته ممکن است قبل از پانزده سال نیز با ظهور علائم دیگر (احتلام، رویش موهای سخت در اندامهای جنسی) بالغ شود.

چه ذکری را می‌توان در رکوع و سجده گفت؟ - ۸۵

هر ذکری را می‌توان در رکوع یا سجده گفت؛ مثلاً می‌شود يك «لا اله الا الله» گفت، یا چندین بار آن را تکرار کرد.

البته احتیاط مستحب آن است که سه بار «سبحان الله» بگوید، و یا يك مرتبه «سبحان ربی العظیم و بحمده» و یا «سبحان ربی الاعلی و بحمده» بگوید.

نیمه شب چه موقعی است؟ - ۸۶

چون ساعات شبانه روز در ایام و فصل‌ها تغییر می‌کند، نمی‌توان ساعت مخصوصی را برای نیمه‌شب، تعیین کرد. البته ضابطه کلی در تعیین نیمه شب آن است که از اذان مغرب تا اذان صبح محاسبه گردد؛ با گذشتن نیمی از این مقدار، نیمه شب فرا رسیده است. گفتنی است برخی از مراجع، یازده

ساعت و ربع و عده‌ای دیگر تا دوازده ساعت بعد از ظهر شرعی را مشخص کرده‌اند؛ وقت اختیاری خواندن نماز مغرب و عشا ادامه دارد و آن موقع نیمه شب شرعی است.

در چه صورت نماز را در مسافرت باید تمام خواند؟ - ۸۷

در چند مورد مسافر نماز را باید تمام بخواند

مسافری که دائم السفر باشد؛ مثل راننده که شغل او سفر کردن است . ۱.

مسافری که قصد دارد، ده روز در محلی بماند . ۲.

(کسی که سفرش حرام است) مثل مسافرت زن بدون اذن و رضایت شوهر، یا کسی که برای انجام معصیتی سفر می‌کند . ۳.

مسافری که در یکی از این مکان‌ها نماز بخواند: مسجد الحرام، مسجد پیامبر(ص)، مسجد کوفه، حرم امام حسین(ع) که در این مکان‌ها نماز، ۴. (تمام است). البته مقصود از حرم امام حسین محدوده اطراف ضریح حضرت است، نه رواق‌های اطراف

بخش هفتم

پرسش‌های گوناگون

۲۸

۲۹

۳۰

چگونه از گناهی مانند ترك نماز، توبه کنیم؟ توبه چه مراحل دارد؟ - ۸۸

الف. گناهی که فقط از حقوق خداوند است، چنانچه قضا و کفاره داشته باشد (مانند نماز، روزه و حج)، انسان باید علاوه بر توبه و تصمیم بر ترك، قضای آنها را نیز به جا آورد و کفاره آنها را بپردازد

ب. آنهایی که قضا و کفاره ندارد(مثل دروغ، استمنا و...)، فقط توبه و استغفار کافی است

ج. در گناهی نیز که در آنها حقوق مردم پایمال شده (مثل دزدی و از بین بردن اموال مردم، یا قتل و جرح دیگران و...) علاوه بر توبه و پشیمانی، باید رضایت صاحبان حق را با پرداخت غرامت یا حلالیت گرفتن، حاصل کرد

مراحل توبه

حضرت علی(ع) در یکی از سخنان خود، مراحل توبه را بدین گونه ذکر فرموده‌اند

مرحله اول. پشیمانی جدی از گناهی که در گذشته انجام داده است؛

مرحله دوم. ترك كردن آن گناه در آینده؛

مرحله سوم. جبران اعمال گذشته (مثلا اگر نماز نخوانده قضای آن را بخواند)؛

مرحله چهارم. رد حقوقی که بر عهده او است (مثلا اگر به کسی بدهکار است، توبه آن پرداخت بدهی است)؛

مرحله پنجم. استغفار کردن و طلب آمرزش از خداوند

پس توبه يك لفظ نیست؛ بلکه يك تحول در درون انسان و زندگی او است. پس از پیدا شدن حالت توبه و پشیمانی و ندامت از کارهای ناپسند، چند عمل سزاوار است

سه روز روزه گرفتن؛ حضرت امام صادق(ع) می‌فرماید: «توبه نصوح که خداوند به آن امر فرموده، روزه گرفتن روز چهارشنبه، پنجشنبه و ۱. (جمعه است)» (136)

غسل توبه؛ حضرت رضا(ع) به کسی که می‌خواست از گناه «استماع» غنا توبه کند، فرمود: «برخیز و غسل کن». پیامبر(ص) می‌فرماید: ۲. «نیست بنده‌ای که گناهی کند - هر اندازه که باشد - سپس پشیمان شود و توبه کند؛ مگر این که خداوند به عفو و آمرزش به او رجوع می‌فرماید. سپس

(به آن شخص که می‌خواست توبه کند [فرمود: برخیز و غسل کن و برای خدا سجده نما]» (137)

خواندن دو یا چهار رکعت نماز؛ امام صادق(ع) می‌فرماید: «هر بنده‌ای که گناهی کرد، پس برخیزد و تحصیل طهارت کند (وضو بگیرد) و دو ۳. (رکعت نماز بخواند و از خداوند طلب آمرزش نماید، بر خدا است که توبه‌اش را ببپذیرد» (138)

استغفار و خواندن دعاهاى توبه‌ای که از ائمه اطهار(ع) وارد شده است؛ خصوصاً دعاهاى صحیفه سجادیه (به خصوص دعای 31) و نیز ۴. مناجات خمسۀ عشر (به خصوص مناجات اول) و... باید هنگام خواندن دعا، معانی آنها را متذکر باشد و سعی کند که حالش با گفتارش یکی باشد

تکرار توبه و استغفار؛ حضرت صادق(ع) می‌فرماید: «هرگاه بنده‌ای زیاد آمرزش جوید، نامه عملش بالا می‌رود؛ در حالی که ۵.

(می‌درخشد)» (139)

اختیار کردن وقت سحر برای استغفار) هر چند در هر وقتی که حالت توبه و دعا باشد، استغفار در آن وقت مطلوب و نافع است (لکن سحر ۶. اثر خاصی در پاک شدن از گناهان دارد و خداوند در چند جای قرآن مجید، به آن امر فرموده و استغفار کنندگان در سحر را مورد ثنای خود قرار داده (است) و آن را صفای اهل تقوا و بهشتیان می‌شمارد: «والمستغفرین بالاسحار» (140)

جایگاه استخاره چیست و چه روش‌هایی دارد؟ - ۸۹
استخاره «یعنی، طلب خیر نمودن. در روایاتی از اهل بیت(ع)، مردم ترغیب به استخاره شده‌اند. این استخاره در شروع هر کار و تصمیم، طلب خیر نمودن از خداوند است. در حقیقت استخاره به این معنا، یک نوع دعا است که بنده صالح هنگام آغاز هر کاری، آن را انجام می‌دهد. امام صادق(ع) فرموده‌اند: «زمانی که تصمیم برای انجام کاری گرفتی، با کسی مشورت نکن. تا این که با خدای خویش مشورت نمای. راوی گوید: پرسیدم: چگونه با پروردگار مشورت کنم؟ فرمود: صد مرتبه می‌گویی: «استخیر الله»، آن گاه با مردم مشورت نما. خداوند خیر تو را بر زبان هر کسی که بخواهد (جاری خواهد ساخت. (141)

اما آنچه که امروز به عنوان استخاره مشهور است، در حقیقت نوعی قرعه محسوب می‌شود که فرد متحیر از آن بهره می‌جوید. این موضوع نیز در برخی از روایات (همانند روایت ج 91، ص 232 بحار الانوار) به صراحت مطرح شده است. این نکته را باید یاد آور شد که به نظر تمامی علمای دین و صاحب نظران، استخاره از ادله شرعی نیست؛ یعنی، عمل بر طبق آن، هیچ الزام دینی ندارد. بنابراین مخالفت با استخاره، اشکال شرعی ندارد. خصوصاً که اغلب استخاره های مصطلح - که مردم انجام می‌دهند - به مورد و بجا نیست؛ زیرا تا عقل، خرد و مشورت با افراد ذی صلاح، حکم و قضاوتی داشته باشد، نوبت به استخاره نمی‌رسد. از این رو اگر مقتضای استخاره، در تضاد با یکی از احکام شرع و وظایف مکلف باشد، مسلماً هیچ گونه اعتباری ندارد. مانند اینکه شخصی استخاره کند نماز بخواند یا نه و استخاره بد بیاید و یا استخاره کند کار حرامی را انجام دهد و خوب بیاید. از این رو استخاره در صورت تضاد با احکام شرعی، هیچ اعتباری ندارد و در صورت متضاد نبودن نیز عمل بر طبق آن واجب نیست. در هر حال در صورت استخاره برای موردی، بهتر است با آن مخالفت نشود

همچنین این نکته را یادآور می‌شویم که استخاره با تسبیح و همانند آن، ماثور است (یعنی در روایات اهل بیت(ع) آمده است؛ ولی استخاره با قرآن، با تجربه عملی مطرح شده است و دلیلی صریح ندارد
نماز جمعه بخوانیم بهتر است، یا نماز ظهر؟ - ۹۰
در زمان ما که عصر غیبت است، در روز جمعه، نماز جمعه یا نماز ظهر به طور تخییر واجب است و خواندن نماز جمعه، افضل از نماز ظهر است و بهتر آن است که هر دو را بخواند
بنابر این کسی که نماز جمعه را اختیار کند و بخواند، نماز ظهر از او ساقط می‌شود؛ لکن احتیاط مستحب آن است که اول نماز جمعه را بخواند و سپس نماز ظهر را به جای آورد. البته با توجه به شرایط اجتماعی زمان حاضر حضور در نمازهای جمعه، دارای رجحان و فضیلت فراوان است.

عبادت چه شرایطی باید داشته باشد؟ - ۹۱
به طور کلی در عبادت - که یکی از بارزترین آن نماز است - دو شرط لازم است: 1. شرط صحت؛ 2. شرایط کمال و قبولی. البته هر دو مهم، ولی اولی بر دومی مقدم است
یکم. شرط صحت نماز، به دو عامل بستگی دارد

صحيح بودن شكل ظاهري نماز؛ 2. صحيح بودن نيت و هدف آن . اما صحيح بودن شكل نماز؛ به این است که به همان شکل و شیوه معین از سوی خدا و مکتب انجام گیرد؛ نه از روی سلیقه‌های شخصی. حضرت ابراهیم(ع) از خداوند درخواست می‌کند: «خدا یا! نحوه صحيح عبادت را به ما نشان بده» (ارنا مناسکنا). پس این که کجا باید شکسته بخوانیم و یا تمام، آهسته بخوانیم یا بلند، تعداد رکعات و امثال آن چگونه باشد و... مربوط به شکل ظاهری نماز است که باید به همان صورتی که دستور داده‌اند، انجام دهیم. در غیر این صورت باطل و بی ارزش است؛ مثل دندان‌های یک کلید که اگر اندکی ریز یا درشت باشند، دیگر قفل را باز نمی‌کنند. صحيح بودن هدف به این است که هدف انسان در عبادت، کسب رضای الهی و انجام وظیفه باشد. پس عبادتی که برای غیر خدا باشد (مثلاً برای ریا، خودنمایی و خوشایند مردم) شرك است و هیچ ارزشی ندارد
این نوع عبادت - گرچه شکل ظاهری آن صحيح و شرایط صحيح بودن را دارا است و انسان تکلیفش را انجام داده و از عقاب خدا رهایی پیدا کرده - ولی رشد آور و تعالی بخش نیست و همان عبادت بی‌محتوا است؛ مثل دارویی که شفا بخش نیست و یا مثل هسته بی‌مغز می‌ماند که رشد نمی‌کند و ثمر نمی‌دهد. گاهی عبادت از کيفر می‌رهاند؛ ولی ما را محبوب خدا نمی‌سازد

دوم. یکی از شرایط کمال و قبولی نماز، پرداختن به معنای آن است. قرآن ثمره نماز را بازداشتن از فحشا و منکر می‌داند: «ان الصلاة تنهى عن الفحشاء والمنکر». (این خاصیت، مغز و محتوای اصلی نماز و نشان قبولی اعمال و عبادات است. امام صادق در بیان نشانه قبولی عبادت فرمود: «هر کسی دوست دارد، بداند نمازش قبول شده یا نه، ببیند که آیا نمازش او را از گناه و زشتی باز داشته یا نه؟ پس هر قدر که نمازش او را از گناه «باز داشته، به همان اندازه نمازش قبول شده است

پس توجه به مفهوم و معنای نماز، از شرایط کمال و قبولی آن است و اگر چه بسیار مهم است؛ ولی در مرحله دوم است؛ زیرا اگر توجه به معنا نباشد و شرایط کمال و قبولی را نتواند کسب کند، نمازش باطل نیست. اگر ظاهر نماز را حفظ کند؛ اما شرایط صحت آن را رعایت نکند، نماز صحيح است و تکلیف از او ساقط می‌شود. بنابر این صورت نماز بر معنا رجحان دارد

آیا کسی که خود به محتوا و پیام اذان عمل نمی‌کند، می‌تواند اذان بگوید؟ - ۹۲
اذان گفتن شرط خاصی ندارد؛ ولی اگر انسان سخنی بگوید که خود، عمل کننده به آن نباشد، مشمول این آیه قرآن می‌شود که: «لم تقولوا مالا تقولون کبر مقتاً عند الله ان تقولوا مالا تقولون» (142)؛ «چرا چیزی را می‌گویید که به آن عمل نمی‌کنید؛ گناه بزرگی است نزد خداوند این که بگویید، «آنچه را عمل نمی‌کنید

صلاة وسطی کدام نماز است؟ - ۹۳
به عقیده بیشتر مفسران، منظور از «صلاة وسطی» نماز ظهر است، چرا که در بین روز خوانده می‌شود. البته اقوال دیگری نیز در این مورد وجود دارد که به آن اشاره می‌شود

نماز عصر؛ چون در بین پنج نماز واجب قرار گرفته است؛ یعنی، نماز صبح و ظهر پیش از آن و نماز مغرب و عشا پس از آن است. ۱.
نماز مغرب؛ چون از لحاظ رکعات در وسط است. ۲.

نماز عشا؛ ۳.

نماز صبح؛ ۴.

نماز جمعه؛ ۵.

آیا بهتر نیست به جای نماز و دعا، خدا را در دل بخوانیم؟ - ۹۴
نماز يك مجموعه چند منظوره است که بدون انجام دادن آن، اهداف مشخص شده تأمین نمی‌گردد.
آری اگر هدف نماز تنها و تنها دلخوش کردن با یاد خدا بود؛ این کار با راز و نیاز و خلوت دل نیز حاصل می‌شود؛ ولی علاوه بر هدف یاد شده، کارکردهای فراوان دیگری در نماز هست که تنها در پرتو نماز می‌توان آنها را محقق ساخت:

بعضی کارکردها و اهداف نماز عبارت است از:

۱. طهارت و پاکیزگی (وضو، غسل، لباس پاک و مکان پاک)؛ ۱.
- توجه به حلال و حرام و کسب حلال (مکان مباح، آب مباح و لباس مباح)؛ ۲.
- توجه به زمان، وقت و فرصت‌ها (پنج وقت نماز)؛ ۳.
- توجه به معارف اصلی اعتقادی (اصول مطرح شده در سوره حمد و...)؛ ۴.
- توجه به الگوها و نمونه‌های عالی (انعمت علیهم، عباد الله الصالحین...)؛ ۵.
- اعلام و شعار (اذان و اقامه)؛ ۶.
- وحدت و همدلی (نماز جماعت، نمازهای جمعه و عید)؛ ۷.
- نشاط (ارتباط با آب در وضو و غسل)؛ ۸.
- نظم و انضباط (که در تمامی اعمال نماز از اذان تا وضو و رکعات ملحوظ است)؛ ۹.

(تحرك بدنی) قیام، رکوع و سجده ۱۰.
آنچه گفته شد، تنها بعضی از آثار نماز و کارکردهای آن است؛ حال آیا می‌توان گفت که تنها در گوشه‌ای خزیدن و با دل به یاد خدا بودن از نماز کفایت می‌کند؟

وضعیت نماز با ظهور امام زمان (عج) چگونه خواهد بود؟ - ۹۵
ظهور امام زمان (عج)، زمینه تحقق بخشیدن به آرمان همه پیامبران و اولیاست که در حیطة عملی، اقامه نماز در رأس آن آرمان‌ها است؛ چنان که قرآن در وصف برگزیدگان فرموده است: «الذین ان مکناهم فی الارض اقاموا الصلاة» (143)؛ «کسانی که وقتی قدرت یافتند در زمین، نماز را برپا می‌دارند و

بر اساس روایات، از اولین آیه‌های قرآن که پس از اعلان ظهور در کنار کعبه، از زبان آن حضرت شنیده می‌شود، همین آیه است
امام باقر (ع) فرمود: «وقتی قائم قیام کند، می‌گوید: ای مردم! ما آنانی که خداوند در قرآن به شما وعده داده است «الذین ان مکناهم فی الارض اقاموا الصلاة»...» (144)

روشن است که پرداختن آن حضرت به نماز متناسب با مقدار تمکن آن حضرت خواهد بود و چون حکومت حضرت جهانی و بسیار قدرتمند است طبیعی است که در این زمینه اقدامات بزرگی را انجام خواهند داد

از جمله اقدامات آن حضرت که مربوط به نماز است تخریب زیور آلات مساجد و پیراستن از آرایش‌های دنیوی است
امام حسین، باقر، صادق و موسی بن جعفر - علیهم السلام - درباره آیه «الذین ان مکناهم فی الارض اقاموا الصلاة»، فرمودند: ما آنان هستیم (یعنی کسانی که اگر در زمین قدرت یابند نماز را به پا می‌دارند...)» (145)

در حدیث دیگری امام باقر (ع) درباره آیه «الذین ان مکناهم فی الارض اقاموا الصلاة»، فرمود: «انان مهدی (عج) و اصحاب او هستند [که وقتی به ...]] قدرت رسیدند، نماز را اقامه می‌کنند و...» (146)

بنابر این یکی از مهمترین و اصلی‌ترین برنامه‌های عملی حکومت امام زمان (عج)، اقامه نماز و برنامه ریزی برای فراگیر ساختن آن است

آیا خواندن نماز در هر روز و شب، کار تکراری نیست؟ - ۹۶
اگر غرض و هدف در کاری معلوم نباشد، فعالیت‌هایی که برای آن انجام می‌گیرد، خسته کننده، تکراری و بی‌معنا به نظر می‌رسد. اگر ندانیم که يك بنا، برای چه منظور اجرا را روی هم می‌گذارد، کار او به نظر کاری تکراری و بی‌دلیل خواهد آمد؛ ولی چنان که بدانیم قرار است ساختمانی ساخته شود که افرادی در آن سکونت پیدا کنند، دیگر کار چندین روزه و چند ماهه بنا و کارگر، بی‌معنا و تکراری نخواهد بود.
در نماز نیز همین منطق حکمفرما است

به چند نکته توجه کنید تا موضوع روشن شود

انسان در سیر و سفری سخت و دشوار است و به سوی هدفی بزرگ و متعادل، در حرکت است: «یا ایها الانسان انک کادح الی ربک کدحاً ۱.
«فملاقیه(147)؛ ای انسان تو با رنج و سختی به سوی پروردگارت در حرکتی تا او را ملاقات کنی
وقتی چنین هدف بزرگ و ارجمندی در کار است، باید همواره ابزاری در کار باشد که به انسان یادآوری کند؛ وگرنه مقصود فراموش می‌شود و او در پیچ و خم زندگی، از همه جایی خیر در راه خواهد ماند. اگر کسی بخواهد به قله‌ای بزرگ صعود کند و یا غاری بزرگ را در دل زمین طی کند، نیازمند است که در هر مقطع و گذرگاه، مسیر را بررسی و به علایم و نشانه‌ها، توجه کند تا راه را گم نکند؛ وگرنه در پیچ و تاب غار گم خواهد شد و یا اگر در جاده‌ای طولانی به طرف مقصدی در حرکت هستید، چنانچه تابلو و نشانه‌ای در کار نباشد، انسان سرگردان خواهد شد و چه بسا که هرگز به مقصد نرسد

نماز یادآوری کننده و تابلویی است که در همه مقاطع زندگی، به کار می‌آید و برای یادآوری ضروری است: «و اقم الصلاة لذکری(148)؛ نماز را «به خاطر یاد من به پادار

معرفت نعمت‌های الهی و شکرگزاری در درگاه او؛ شناخت نعمت‌های الهی و نعمت بخش هستی و شکرگزاری در درگاه او موضوعی است ۲.
غیر قابل تردید و هر وجدان سالمی، بر ضرورت آن تأکید می‌کند. بی تردید نماز جلوه‌ای از شکرگزاری به درگاه خداوند است: «فلیعبدوا رب هذا «البییت، الذی اطعمهم من جوع و آمنهم من خوف(149)؛ پس پروردگار این خانه (کعبه) را بپرستید که شما را سیر کرد و امنیت بخشید

اکنون باید به این پرسش، پاسخ داد که آیا نعمت‌های الهی، هر روز تجدید نمی‌شود؟ آیا هر روز و هر شب و هر ساعت و هر لحظه نعمت تازه‌ای به ما ارزانی نمی‌شود؟

هر نفس نو می‌شود دنیا و ما
بی‌خبر از نو شدن اندر بقا
عمر همچون جوی نونو می‌رسید
مستمری می‌نماید در جسد
(مولوی)

پس هر نماز شکر است در برابر نعمت‌های جدید و قدیم خداوند و البته که

از دست و زبان که برآید
کز عهده شکرش به در آید
شکر منعم واجب آید در خرد
ورنه بگشاید در خشم ابد
(سعدی)

سر ببخشد، شکر خواهد سجده‌ای
یا ببخشد، شکر خواهد قعده‌ای
(مولوی)

انسان هر روز، نیازهای جدیدی دارد که آن را می‌طلبد. نماز که زیباترین شکل و هندسه توجه به خدا است؛ مناسبترین فرصت برای ۳.

درخواست و دعا به درگاه او است
گفت وقت فقر و تنگی دو دست
جست و جوی آزموده بهتر است
درگهی را کازمودم در کرم
حاجت نو را بدان جانب برم
(مولوی)

پس همان گونه که آدمی نیازهای نویی دارد، باید نمازهای تازه‌ای نیز داشته باشد

۴. بدن انسان، همواره نیاز به آب و غذا و هوا دارد تا به حیات خود ادامه دهد و سالم بماند. روح و روان انسان نیز برای سلامت خود، نیاز به تغذیه مناسب فکری و روحی دارد. نماز تغذیه منظم و برنامه ریزی شده، برای روح و روان انسان است
ظاهر بعضی از کارها تکراری است؛ ولی در مجموع هدفی را تعقیب می‌کند و بدون همان کارهای به ظاهر تکراری، به نتیجه نخواهد رسید. ۵.
وقتی برای احداث جاده‌ای به تونلی نیاز می‌شود، کندن هر سنگ و خارج کردن خاک‌ها، کارهایی مشابه و تکراری است. پس بدون این که این روش دنبال شود، تونل گشوده نمی‌شود و راه باز نمی‌گردد
به نظر می‌رسد هر نماز، با نماز قبلی مشابه است؛ ولی حقیقت آن است که هر نماز انسان را یک پله بالاتر و یک قدم به هدف نزدیکتر می‌سازد. در (آیه پایانی سوره علق می‌خوانیم: «سجده کن و نزدیک شو» (150)

قبله کجاست و چه ویژگی‌هایی دارد؟ - ۹۷

«قبله نماز در اسلام» مسجد الحرام «است: «فول وجهك شطر المسجد الحرام(151)؛ پس روی به جانب مسجد الحرام کن
ویژگی‌های مسجد الحرام و کعبه

مسجد الحرام، مقدس‌ترین مکان روی زمین است که پیش از آدم(ع) نیز محل طواف و عبادت فرشتگان بوده است. ۱.
کعبه اولین بنایی است که برای عبادت بر روی زمین ساخته شده است: «ان اول بیت وضع للناس للذي ببكة مباركا و هدى للعالمين(152)؛ اول
«خانه‌ای که برای مردم بنا شده است خانه‌ای است که در بکه(مکه) است که آن را خیر بسیار و هدایت برای جهانیان است
کعبه «بیت العتیق» است؛ یعنی، آزاد از هر گونه مالکیت: «ولیطوفوا بالبيت العتیق»(153). هیچ کس مالک کعبه نیست و خانه‌ای است که ۳.
منسوب به ذات اقدس حق است: «ان طهرا بیته للطائفین و العاکفین و الرکع السجود(154)؛ خانه مرا برای طواف کنندگان و اعتکاف کنندگان و رکوع
«کنندگان پاکیزه کنید

خانه امن»، «محل مراجعه و کسب ثواب» از دیگر توصیف‌های کعبه است»

بنایی و تجدید کننده بنای کعبه، حضرت ابراهیم(ع) و فرزندش اسماعیل(ع) است. ابراهیم(ع) پدر انبیا و قهرمان توحید است. از مجموعه این ۴.
ویژگی‌ها روشن می‌شود که بهترین مکان برای توجه به آن به هنگام نماز، کعبه است؛ چون اولین معبد روی زمین است و بنای آن قهرمان توحید و پدر
انبیا است. پیش از آدم نیز محل طواف ملائکه بوده است و چون از قید و مالکیت آزاد است

چرا نماز - حتی اگر با حضور قلب نخوانیم - باز هم یک آرامش خاطر و اطمینان خاصی به ما می‌دهد؟ - ۹۸

در روایتی آمده است: «بدانید! نماز غذایی روحی و آسمانی است که خداوند برای زمینیان قرار داده است و آن را برای شایستگان رحمت خویش
(گوارا کرده است؛ خوراکی روحی و روانی که در هر شبانه روز پنج نوبت از آن تغذیه می‌کنند و ریشه می‌یابند»(155)

از نظر علمی نیز توجه به چند نکته مفید است

این موضوع از دید علم پزشکی ثابت و مطرح شده است که نماز و نیایش، به واسطه آزاد سازی «آندروفین‌ها»، موجب کاهش استرس و فشار ۱.
روانی می‌شود

به تجربه ثابت شده که خواندن پروردگار، با اسمای حسنا، او، تلاوت قرآن، اذکار و تکرار تسبیحات، آرامش بخش و برطرف کننده مشکلات ۲.
روانی و روحی بوده است

الکسیس کارل نوشته است: «نیایش علاوه بر این که آرامش به وجود می‌آورد، به طور کامل و صحیحی در فعالیت‌های مغزی انسان، یک نوع ۳.
(شگفتگی و انبساط باطنی ایجاد کرده، انگیزه قهرمانی و دلاوری را تحریک می‌کند»(156)

دلیل کارنگی می‌نویسد: «توسل به خدا و نیایش، سه اصل روان‌شناسی را که همه به آن نیازمندند در انسان زنده می‌کند. ۴.

یك. دعا و نیایش به ما كمك می‌کند تا ناراحتی‌ها و گرفتاری‌ها را هنگام دعا بر زبان آوریم و آنها را حل کنیم. کسانی که در هر حالی نماز می‌خوانند - حتی بدون حضور قلب - پایبندی خود را به یکی از واجبات مهم الهی، نشان می‌دهند و این خود حاکی از روحیه تعبد و بندگی در آنان است. چنین افرادی کم کم شاهد آثار و برکات نماز در زندگی خود خواهند بود.

ضرورت نماز در حفظ حیات روحی انسان و برقراری ارتباط او با خداوند متعال؛ مانند غذایی است که انسان مریض، برخلاف میلش می‌خورد تا نیرویش را حفظ کند و زنده بماند. نماز پل ارتباط انسان با خدا است و نباید در هیچ حالی خراب شود؛ زیرا انسان را کم کم به خدا نزدیک می‌سازد. نماز معجون شگفتی است که حتی پیکر و ظاهر آن - هر چند بدون حضور قلب باشد - باز دارای اثر ویژه خود است که هرگز با چیزهای دیگر حاصل نمی‌شود. همین نماز بی‌حضور، با تصمیم، تمرین، حوصله و استمداد از خدا و توسل به اولیای او، می‌تواند به نماز آکنده از حضور و لذت تبدیل گردد.

رسول اکرم(ص) نماز را به چشمه آبی تشبیه فرمود که در شبانه روز، پنج نوبت انسان خود را در آن شست و شو می‌دهد که دیگر چرك و آلودگی در بدن او نمی‌ماند.

نماز، نمازگزار را از اضطراب و دغدغه دور نگه می‌دارد و به او آرامش روح و روان می‌بخشد. بر اثر این آرامش روانی، اعصاب، قلب و دیگر اندام‌های بدن نیز به راحتی و آرامش می‌رسند.

نماز یاد خدا است و یاد خدا - در هر حالی - قلب را مطمئن می‌سازد و انواع بیماری‌هایی را که نفوس انسان‌ها به آن گرفتار است، معالجه می‌کند. دو. بر اثر نیایش احساس می‌کنیم، شریکی برای غم خود یافته‌ایم و تنها نیستیم.

(سه. دعا و نیایش انسان را به کار و کوشش وامی‌دارد و وقتی هدف برای خداوند متعال شد، اولین قدم برداشته شده است. 157) پس روشن می‌شود که نماز به خودی خود، دارای نیروی عظیمی است که در روح و روان انسان تأثیر می‌گذارد و به او آرامش و اطمینان می‌بخشد و از مفاسد و گناهان دور می‌سازد.

آیا استبراء واجب است؟ نتایج فقهی آن چیست؟ - ۹۹

استبراء واجب نیست؛ ولی مستحب است

: استبراء بر دو گونه است

۱. استبراء از منی؛ یعنی، پس از حصول جنابت (باخروج منی) بول کند. نتیجه این است که پس از این عمل، اگر رطوبتی از آلت خارج شد، حکم منی را ندارد؛ ولی اگر استبراء از منی نشده و پس از غسل رطوبتی که معلوم نیست منی است یا چیز دیگر از او خارج شد، باید دوباره غسل کند. استبراء از بول؛ یعنی، اینکه پس از بول، سه مرتبه با انگشت میانه دست چپ از مخرج غائط تا بیخ آلت، بکشد و بعد انگشت را روی آلت و انگشت پهلوی شست را زیر آن بگذارد و سه مرتبه تا ختنه گاه بکشد و پس از آن سه مرتبه سر آلت را فشار دهد. نتیجه این کار این است که پس از این عمل و انجام طهارت، اگر رطوبتی مشکوک خارج شد، محکوم به طهارت است.

جایگاه و اهمیت نماز را از دیدگاه قرآن بیان کنید - ۱۰۰

نماز ارزش والا و جایگاهی بس بلند در آموزه‌های قرآن دارد

(قرآن می‌فرماید: «و امرنا لنسلم لرب العالمین و ان اقیما الصلاة و اتقوه...» (158))

علامه طباطبایی در تفسیر این آیه می‌فرماید: «خداوند متعال با ذکر کلمه «اتقوه» (تقوا داشته باشید)، تمامی عبادات و اعمال دین را خلاصه کرده (و) تنها از میان آنها، نماز را نام برد، بخاطر اهمیتی که داشته و عنایتی که خداوند نسبت به امر نماز دارد» (159)

در اهمیت و عظمت نماز همین بس که خداوند، اجازه نداده است در هیچ حال و زمانی، از انسان ساقط گردد؛ چنان که می‌فرماید: «ان الصلاة کانت علی المؤمنین کتاباً موقوتاً» (160)؛ یعنی، نماز فریضه‌ای است که باید در مواقع و زمان‌های معینی انجام شود و مقصد از «کتاب موقوت» این است که نماز فریضه ثابتی است که اصلاً تغییرپذیر نیست و در هیچ حالتی ساقط نمی‌شود

نماز آن قدر دارای اهمیت است که گاهی بلافاصله بعد از ایمان به مبدأ و معاد مطرح شده است: «انما یعمر مساجد الله من آمن بالله و الیوم» (الآخر و اقام الصلاة» (161)

از نظر قرآن، بهترین عملی که انسان در قیامت، از آن بهره‌مند می‌شود، برپا داشتن نماز است: «اقیموا الصلاة و اتوا الزکاة و ما تقدموا لانفسکم من خیر تجوده عند الله» (162)؛ یعنی، نمازی که در دنیا انجام می‌دهد و زکاتی که می‌پردازد سود آن نصیب خود انسان می‌شود؛ نه این که خداوند به اعمال بشر نیاز داشته باشد

نماز معیار قبولی اعمال است و اگر نماز پذیرفته شود، سایر اعمال نیز پذیرفته می‌شود؛ قرآن می‌فرماید: «انما یتقبل الله من المتقین» و تقوا و پرهیزگاری در برپاداشتن نماز و عمل به دستورات خداوند است

اولین دستور عبادی خداوند به حضرت موسی(ع)، موضوع نماز است، از این رو بعد از دستور به عبادت، به عنوان نخستین فریضه عبادی، (موضوع نماز را مطرح می‌کند: «فاعبدنی و اقم الصلاة لذکری» (163)

برتر از همه اینها، نماز نشانه شکر و سپاس از خدا است و بهترین عملی است که می‌توان با آن شکر و ثنای خداوند را به جای آورد. خداوند متعال بعد از آنکه نعمت کوثر را به پیامبر(ص) مرحمت می‌کند، می‌فرماید: «در برابر این عطای ما برای خداوند نماز بخوان: «انا اعطیناک الکوثر،

(فصل لربک و انحر» (164)

خداوند در توصیف مؤمنان می‌فرماید: «مؤمنان کسانی اند که علاوه بر پاسخ مثبت به ندای الهی، نماز را اقامه می‌کنند: «و الذین استجابوا (لربهم و اقاموا الصلاة» (165)

علامه طباطبایی می‌فرماید: «اگر از میان همه تکالیف اسلامی، خداوند نام نماز را بیان کرد و فرمود: «نماز را برپا می‌دارند». دلالت بر اهمیت و (شرافت نماز دارد» (166)

از نظر قرآن، نماز عامل فلاح و رستگاری و سعادت انسان است؛ از این رو در اوصاف متقین می‌فرماید: «الذین یؤمنون بالغیب و یقیمون الصلاة... و اولئک هم المفلحون» (167) و دهها موضوع دیگر که نشان دهنده ارزش و اهمیت ویژه نماز است

پي نوشت

.....(Anotates).....

- بقره(2)، آيه 115 (١)
فصلت(41)، آيه 54 (٢)
الكافي، ج 2، ص 480 (٣)
ذاريات (51)، آيه 22 (٤)
من لا يحضره الفقيه، ج 1، ص 325؛ التهذيب، ج 2، ص 322 (٥)
عنكبوت (29)، آيه 45 (٦)
مصباح الشريعة، ص 90 (٧)
اسرار نماز، ص 162 (٨)
ميزان الحكمه، ج 5، ص 395 (٩)
آداب الصلاة، ص 399 (١٠)
رموز نماز، ص 83 (١١)
علل الشرايع، ج 2، ص 359 (١٢)
عنكبوت (29)، آيه 45 (١٣)
الكافي، ج 2، ص 20 (١٤)
تفسير نمونه، ج 16، ص 289 (١٥)
رعد(13)، آيه 28 (١٦)
مجمع البيان، ذيل آيه 44 سوره بقره (١٧)
تفسير نمونه، ج 1، ذيل آيات 46 - 44، سوره بقره (١٨)
مؤمنون (23)، آيه 1 و 2 (١٩)
عنكبوت (29)، آيه 45 (٢٠)
نهج البلاغه، كلمات قصار 252 (٢١)
غرر، ح 3347 (٢٢)
نهج البلاغه، كلمات قصار 136 (٢٣)
تفسير نمونه، ج 16، ص 289 (٢٤)
الكافي، ج 6، ص 400 (٢٥)
وسائل الشيعه، ج 3، ص 5 (٢٦)
شورى(42)، آيه 11 (٢٧)
فصلت (41)، آيه 54 (٢٨)
الكافي، ج 2، ص 593 (٢٩)
الكافي، ج 2، ص 593 (٣٠)
مستدرک الوسائل، ج 1، ص 170 (٣١)
الكافي، ج 3، ص 265 (٣٢)
وسائل الشيعه، ج 247، ص 5 (٣٣)
تحف العقول، ص 391 (٣٤)
حج(22)، آيه 41 (٣٥)
تفسير نمونه، ج 14، ص 117 (٣٦)
تفسير قمی، ج 2، ص 87 (٣٧)
عنكبوت (29)، آيه 45 (٣٨)
بحار الانوار، ج 74، ص 166؛ عوالي اللئالی، ج 1، ص 293 (٣٩)
وسائل الشيعه، ج 7، ص 66 (٤٠)
من لا يحضره الفقيه، ج 1، ص 212 (٤١)
معارج(70)، آيه 23 (٤٢)
همان، آيات 24 و 25 (٤٣)
مؤمنون(23)، آيه 5 (٤٤)
مؤمنون(23)، آيه 8 (٤٥)
معارج (70)، آيه 34 (٤٦)
بقره(2)، آيه 238 (٤٧)
نساء(4)، آيه 103 (٤٨)
عنكبوت (29)، آيه 45 (٤٩)
تحرير الوسيله، مترجم، ج 1، ص 292؛ مفتاح الفلاح، ص 80 (٥٠)
بقره(2)، آيه 201 (٥١)
همان، آيه 205 (٥٢)
همان، آيه 285 (٥٣)

- آل عمران(3)، آیه 9 (54)
همان، آیه 16 (55)
همان، آیه 38 (56)
همان، آیه 53 (57)
همان، آیه 147 (58)
همان، آیه 193 (59)
همان، آیه 194 (60)
مانده(5)، آیه 83 (61)
اعراف (7)، آیه 23 (62)
همان، آیه 126 (63)
هود (11)، آیه 47 (64)
ابراهيم(14)، آیه 40 (65)
ابراهيم (14)، آیه 41 (66)
كهف (18)، آیه 10 (67)
اسراء (17)، آیه 80 (68)
طه (20)، آیه 25 (69)
همان، آیه 114 (70)
انبياء(21)، آیه 82 (71)
مومنون (23)، آیه 29 (72)
همان، آیه 98 (73)
همان، آیه 118 (74)
شعراء(26)، آیه 83 (75)
نمل(27)، آیه 19 (76)
صافات(37)، آیه 100 (77)
احقاف (46)، آیه 15 (78)
نوح(71)، آیه 28 (79)
مومنون(23)، آیه 109 (80)
فرقان(25)، آیه 74 (81)
همان، آیه 95 (82)
حشر(59)، آیه 10 (83)
ممتحنه(60)، آیه 5 (84)
تحریم(66)، آیه 7 (85)
تحرير الوسيله، مترجم، ج 1، ص 440 (86)
تويه (9)، آیه 54 (87)
نساء (4)، آیه 43 (88)
المحجة البيضاء، ج 1، ص 366 (89)
نور(24)، آیه 37 (90)
وسائل الشيعة، ج 1، ص 69 (91)
غرر الحكم، ص 690 (92)
نهج البلاغه، كلمات قصار 449 (93)
غرر الحكم، ص 147 (94)
نحل(16)، آیه 97 (95)
مانده(5)، آیه 97 (96)
وسائل الشيعة، ج 1، ص 90 (97)
مانده(5)، آیه 27 (98)
بحار الانوار، ج 96، ص 12 (99)
الكافي، ج 2، ص 349 (100)
وسائل الشيعة، ج 14، ص 116 (101)
بحار الانوار، ج 82، ص 198 (102)
عنكبوت (29)، آیه 44 (103)
مستدرک الوسائل، ج 1، ص 171 و 172 (104)
وسائل الشيعة، ج 11، ص 254 (105)
اسراء(17)، آیه 79 (106)
وسائل الشيعة، ج 8، ص 287 (107)
همان، ص 287 (108)
همان، ج 5، ص 371 (109)

- بحار الانوار، ج 77، ص 4 (110)
همان، ج 88، ص 4 (111)
المحاسن، ص 52 (112)
بحار الانوار، ج 88، ص 10 (113)
وسائل الشيعة، ج 5، ص 372 (114)
بحار الانوار، ج 88، ص 3 (115)
همان، ص 4 (116)
وسائل الشيعة، ج 5، ص 372 (117)
(بحار الانوار، ج 8، ص 10) رك: محراب عشق (در فضیلت نماز جماعت)، محمد مهدي عليقلی (118)
بحار الانوار، ج 82، ص 345 (119)
ثواب الاعمال، ص 83 و 84 (120)
آداب الصلاة، ص 3 (121)
اسرار الصلاة، ص 182 (122)
وسائل الشيعة، ج 6، ص 309 (123)
من لايحضره الفقيه، ج 1، ص 212 (124)
بحار الانوار، ج 82، ص 108 (125)
الكافي، ج 3، ص 321 (126)
همان، ص 266 (127)
همان، ص 323 (128)
آداب الصلاة، ص 3 و 4 (129)
حق اليقين، ص 302 (130)
وسائل الشيعة، ج 3، ص 18 (131)
سفيينة البحار، ج 2، ص 43 (132)
اسرار الصلاة، ص 160 (133)
آموزش فقه، ص 29 (134)
توضیح المسائل مراجع، مساله 886 (135)
وسائل الشيعة، ج 16، ص 78 (136)
مستدرک الوسائل، ج 12 (137)
وسائل الشيعة، ج 16، ص 79 (138)
الكافي، كتاب دعا (139)
آل عمران (3)، آيه 17 (140)
بحار الانوار، ج 91، ص 253 (141)
صف (61)، آيه 2 و 3 (142)
حج (22)، آيه 47 (143)
بحار الانوار، ج 52، ص 373 (144)
همان، ج 24، ص 164 و 166 (145)
همان، ص 166 (146)
انشقاق (84)، آيه 6 (147)
طه (20)، آيه 14 (148)
قريش (106)، آيه 2 و 3 (149)
علق (96)، آيه 20 (150)
بقره (2)، آيه 144 (151)
آل عمران (3)، آيه 96 (152)
حج (22)، آيه 29 (153)
بقره (2)، آيه 125 (154)
مستدرک الوسائل، ج 1، ص 170 (155)
نيایش، ص 11 (156)
أبين زندگی، ص 242 (157)
انعام (6)، آيه 71 (158)
الميزان، ج 7، ص 230 (159)
نساء (4)، آيه 101 (160)
توبه (9)، آيه 12 (161)
بقره (2)، آيه 110 (162)
طه (20)، آيه 14 (163)
كوثر (108)، آيه 1 و 2 (164)
شورى (42)، آيه 37 (165)

الميزان، ج 18، ص96 (١٦٦)
بقره(2)، آيه 3 (١٦٧)